

UNIVERZITA KARLOVA
Právnická fakulta

Mgr. Marie Stieberová

Právní postavení soudce v České republice

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: JUDr. Tomáš Pohl

Tematický okruh: Občanské právo procesní

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 4. února 2018

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 224 895 znaků včetně mezer.

Mgr. Marie Stieberová

V Praze dne 4. února 2018

Tímto bych chtěla poděkovat JUDr. Tomášovi Pohlovi za odbornou pomoc a konzultace při zpracování rigorózní práce a mojí rodině za podporu.

Obsah:

Obsah:	3
Úvod.....	5
1. Historický vývoj	7
1.1 Soudnictví za první republiky	7
1.2 Okupační režim v letech 1939 až 1945 (Protektorát Čechy a Morava)	8
1.3 Soudnictví v letech 1945 až 1948	9
1.4 Padesátá léta minulého století	11
1.5 Šedesátá léta	12
1.6 Pražské jaro a normalizace	16
1.7 Současnost.....	17
2. Právní úprava soudnictví	18
2.1 Nezávislost.....	20
2.2 Nestrannost	22
2.3 Specializace	30
2.4 Odbornost.....	30
3. Vznik funkce soudce.....	32
4. Výkon funkce soudce.....	37
5. Základní povinnosti soudců	39
6. Přisedící	42
6.1 poroty	43
7. Jiné soudní osoby.....	45
7. 1 Vyšší soudní úředník	45
7. 2 Justiční čekatel.....	47
7. 3 Asistent soudce	50
7. 4 Vztah justičního čekatele a asistenta soudce	55
8. Ženy – soudkyně.....	56
9. Talár.....	57
10. Osobnost soudce. Profesionální etika.	59
10. 1 Právo na informace o členství soudců v KSČ.....	61
11. Funkční a pracovní postavení soudců.....	64
12. Nezpůsobilost soudce k výkonu funkce.....	65
13. Způsoby zániku funkce soudce	66
14. Soustava soudů	68
15. Vnitřní organizace soudů	72
16. Určení zákonného soudce	73
16.1 Soudcovská rada	73
16.2 Vztah k ústavnímu soudnictví.....	74
16.3 Vztah k soudnictví Rady Evropy	75
17. Ústavní soud	76
17. 1 Historie ústavního soudnictví na území Československa a České republiky	76
17. 2 Status soudce Ústavního soudu.....	79
17. 3 Povinnost mlčenlivosti soudce Ústavního soudu.....	82
17. 4 Postavení a pravomoci soudců Ústavního soudu.....	83
17. 5 Způsoby zániku funkce ústavního soudce	86
18. Odpovědnost soudce	90
18. 1 Trestní odpovědnost soudce.....	90

18. 2 Odpovědnost soudce za škodu	91
18. 3 Kárná odpovědnost soudce	92
18. 3. 1 Zánik kárné odpovědnosti soudce.....	93
18. 3. 2 Kárné soudy	94
18. 4 Odpovědnost soudce za přestupek	94
18. 5 Morální odpovědnost soudce	95
19. Soudcovská unie České republiky	96
20. Platy soudců	98
21. Funkcionáři soudu.....	101
22. Postavení soudcovské samosprávy ve vztahu k ministerstvu spravedlnosti.....	105
23. Úvaha de lege ferenda.....	109
Závěr	110
Seznam zkratk	115
Seznam použitých zdrojů.....	116
1. Seznam použité literatury	116
2. Články:	118
3. Seznam použitých právních předpisů:	120
4. Seznam použité judikatury:	121
5. Seznam použitých internetových zdrojů:	122
Seznam příloh	123
Příloha č. 1 :	124
Příloha č. 2	127

Úvod

Téma rigorózní práce „Právní postavení soudce v České republice“ jsem si vybrala z toho důvodu, že funkci soudce považuji za jeden z nejvyšších vrcholů, kterého lze v oblasti právních povolání dosáhnout. Vše, co s touto funkcí souvisí, považuji za zajímavé a za hodné bližšího pozastavení se. Navíc téma považuji za aktuální a celospolečensky významné.

Sama jsem měla možnost pracovat dva roky jako asistentka dvou soudkyň občanskoprávního úseku na obvodním soudě a nahlédnout tak do „soudního dění“. Během této doby jsem přišla do styku s několika desítkami soudců, navštívila jsem několik soudních jednání a diskutovala jsem s přísedícími.

Rigorózní práce je rozdělena do 23 kapitol. Začátek práce je věnován historickému vývoji soudnictví a s tím souvisejícímu vývoji postavení soudce v České republice. Vykreslení v historických souvislostech je důležité pro snadnější pochopení vlivů, které měly a mají vliv na dnešní právní postavení soudce. Z historického hlediska to pomáhá vyvarovat se v budoucnu případných chyb z minulosti.

Soudnictví současnosti je specifikováno v následujících kapitolách, jež upravují právní úpravu soudnictví, podmínky vzniku a výkonu funkce soudce. Postavení soudce s sebou nese i pro funkci charakteristické povinnosti. Na výkonu soudnictví se vedle soudců podílejí rovněž přísedící a jiné soudní osoby (justiční čekatelé, asistenti soudců, vyšší soudní úředníci). Samostatná kapitola je věnovaná postavení ženám soudkyním. V rigorózní práci se dále věnuji osobnosti soudce a profesní etice, a s tím souvisejícímu právu na informace o členství soudců v KSČ, funkčnímu a pracovnímu postavení soudců, podmínkám, kdy je soudce nezpůsobilý k výkonu funkce, důvodům zániku funkce, soustavě soudů, vnitřní organizaci soudů a určení zákonného soudce.

Ústavnímu soudu a právnímu postavení soudce Ústavního soudu je s ohledem na jeho významnost a odlišnost věnovaná samostatná kapitola.

Středem mého zájmu je i odpovědnost soudce za škodu, jeho kárná, trestní a morální odpovědnost. Dalšími tématy jsou funkcionáři soudu a platová problematika soudců.

Mezi základní principy, na kterých je postavena organizace moderního soudnictví, patří výkon soudní moci pouze soudem a jménem republiky, nezávislost soudů, nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci, jednota soudní soustavy, rozhodování senátem a samosoudcem, účast lidu na výkonu soudní moci.

Je nastíněn rozbor osobnosti soudce. Soudce je ve společnosti vážená osoba, měl by to být spořádaný čestný občan, který se řídí zásadou nezávislosti a nestrannosti, dbá na další vzdělávání.

Pokusím se vymezit postavení soudcovské samosprávy ve vztahu k ministerstvu spravedlnosti, de lege ferenda hlavní problémové body soudnictví a nastínit jejich řešení.

Text rigorózní práce je dokončen k právnímu stavu platnému ke dni 31. října 2017.

1. Historický vývoj

Přehled historického vývoje soudnictví je důležitý pro pochopení vlivů, které se podepsaly na dnešním statusu soudce. Pomáhá to vyvarovat se případných chyb, ke kterým došlo v minulosti.

1.1 Soudnictví za první republiky

V soudnictví za první republiky bylo kontinuálně navázáno na rakouskou úpravu, byl převzat systém, který byl doplněn o atributy suverénního státu. K převzetí rakouského a uherského právního řádu došlo recepčním zákonem č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého (recepční norma).

Byl zřízen Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud (dne 2. listopadu 1918 zákonem č. 3/1918 Sb.), Ústavní soud a některé speciální dočasné instituce soudního typu (volební soudnictví).

První republika převzala organizační strukturu i systém ustanovování soudců. Soudci byli považováni za privilegované zaměstnance. Mezi požadavky na ustanovení do funkce patřilo právnické vzdělání, bezúhonnost, dobrý zdravotní stav (do 19. století). S ženami soudkyněmi se nepočítalo. Rovněž osoby postižené byly z výkonu soudcovské funkce vyloučeny.

Prozatímní ústava vytvořená podle francouzského vzoru byla přijata jako zákon č. 37/1918 Sb. Republikánské podobě státu prozatímní ústava přizpůsobila i soudní dikci, podle níž se rozsudku a nálezy vyhlášovaly jménem republiky.

Služební postup závisel na dosažené praxi a odrážel se v zařazování do platových tříd. Sídlem Nejvyššího soudu bylo od počátku Brno, i když dle zákona z listopadu z roku 1918 měla být sídlem Praha. Novela zákona na jaře 1919 změnila ustanovení o sídle na Brno.

První ústava Československé republiky byla přijata 29. února 1920 společně se

zákonem č. 121/1920 Sb., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky. Ústava byla kompilátem. Vycházela z teorie dělby moci (moc zákonodárná, vládní a výkonná a soudní), z přirozenoprávní teorie a z principu suverenity lidu. Platila až do roku 1948, kdy byla nahrazena Ústavou 9. května. Přes některá sporná místa se stala pilířem demokracie. V ústavě byly vymezeny kompetence a složení Ústavního soudu. Prováděcím předpisem se stal zákon č. 162/1920 Sb., o Ústavním soudu. Hlava IV. Ústavy o moci soudcovské obsahovala principy demokratického právního státu (zejm. princip nezávislosti soudců, zákonnosti, veřejnosti a ústnosti řízení, zásadu odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím, oddělení soudnictví od správy, právo na zákonného soudce). Soudnictví vykonávaly řádné soudy, byly povoleny i soudy výjimečné (v trestním řízení), a to jen v zákonem stanovených případech a na stanovenou dobu. Trvalé výjimečné soudy a soudy ad hoc byly vyloučeny.

V civilních věcech byla převzata dosavadní organizace soudnictví. Zavedeny byly soudy řádné, mimořádné (pracovní, pojišťovací) a rozhodčí (hornické, burzovní). Počítalo se s porotou.

Ustanovování soudce do funkce bylo časově neomezené. Soudcové z povolání byli ustanovováni natrvalo, přeložení, sesazení nebo dáni do výslužby směli být jen v zákonem stanovených případech.

Ústavní soud byl zřízen zákonem ze dne 29. února 1920, kterým se uvozovala ústavní listina. Ústavní soud jednal na návrh. Rozhodoval o tom, zda vyhovují zákony ústavním normám. Funkční období Ústavního soudu bylo desetileté. Poprvé byl ustanoven 7. listopadu 1921. Zanikl uplynutím funkčního období. Znovu byl ustanoven až 16. května 1938. Jeho rozhodovací činnost byla ukončena 23. května 1939.

1.2 Okupační režim v letech 1939 až 1945 (Protektorát Čechy a Morava)

Okupační režim soudní soustavu v podstatě neovlivnil. Platné právo českých zemí zůstalo v platnosti, pokud nebylo v rozporu se smyslem protektorátu. Protektorát Čechy a Morava byl zřízen dne 16. 3. 1939 a trval do 4. 5. 1945.

Byla omezena územní působnost soudní soustavy. V Protektorátu Čechy

a Morava působily současně orgány tradiční soudní soustavy a řádné a mimořádné soudy říšskoněmecké. Soudy upravovaly právní záležitosti říšskoněmeckých občanů a vykonávaly trestní pravomoci pro porušení říšských zákonů. Na území Protektorátu fungovalo soudnictví autonomní a říšskoněmecké, které se vztahovalo na příslušníky německého národa. Bylo zde 14 německých soudů (odpovídaly okresním soudům), dále fungovaly dva německé zemské soudy v Praze a Brně (odpovídaly krajským soudům), pro území celého protektorátu byl zřízen vrchní zemský soud v Praze (odpovídal vrchnímu soudu).

V protektorátním soudnictví nemohli soudit soudci, kteří neprokázali rasově čistý původ dle tzv. Norimberských zákonů. Současně vznikla povinnost umožnit používání němčiny jako úředního jazyka před protektorátními soudy. Řada soudců byla za okupačního režimu internována a vězněna v souvislosti se svými občanskými postoji a vlasteneckými aktivitami.

1.3 Soudnictví v letech 1945 až 1948

Obnovená Československá republika stála v letech 1945 až 1948 na principu právní kontinuity navazující na poměry z doby první republiky. Změnu přinesl tzv. retribuční dekret o potrestání Němců a zrádců. Vznikly mimořádné soudy, národní soud a mimořádné lidové soudy. Byla zavedena privilegovaná instituce lidových přísedících (účastníci odboje a oběti okupační perzekuce). Soudní soustava zůstala odlišná v Čechách a na Slovensku.

Zákon č. 232/1946 Sb. obnovil s účinností od 1. března 1947 porotní soudy. Porota se skládala z 12 porotců vybraných losováním. Poroty rozhodovaly o politických zločinech a přečinech a těžkých zločinech, u kterých hrozil trest smrti nebo trest odnětí svobody na více než pět let. Institut porot byl zrušen v roce 1948 a nahrazen tzv. soudci z lidu, které zavedl zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví. Tzv. smíšené senáty mají původ ve výmarském Německu. Funkce socialistického soudce z lidu (dnes má podobné postavení přísedící) se rovnala funkci profesionálního soudce v tom, že oba rozhodovali otázky právní i skutkové.

Specializovanou soudní soustavu tvořilo vojenské soudnictví. Zákon č. 226/1947 Sb. potvrdil, že vojenské soudy tvoří nadále specializovanou soudní soustavu, kterou

tvořily krajské vojenské soudy, vrchní vojenské soudy a Nejvyšší vojenský soud.

Rok 1948 měl být rokem zlomu ve vývoji české (československé) státnosti. V únoru 1948 nastal komunistický převrat v Československu, moci se ujala KSČ, která nastolila diktaturu proletariátu. Po celou dobu trvání komunistického režimu za úpravou justice stály dvě motivace. První z nich byla snaha o totální kontrolu justice (důležité složky prosazování státní moci) a druhá motivace byla snaha o implementaci některých ideálů komunistické ideologie.

Krátce po únoru 1948 došlo v justici k personálním čistkám. Z důvodu nepřátelství a politické nespolehlivosti bylo z justice vyloučeno asi deset procent z tehdejších dvou tisíců soudců.

Československá ústava z 9. května 1948¹ předpokládala vybudování nové soudní soustavy a systému soudní moci. Byly tři soudy s celostátní působností (Nejvyšší soud, Nejvyšší vojenský soud a Správní soud).

Zákon o zlidovění soudnictví² z prosince 1948 zavedl nový institut „soudců z lidu“. Zákon předpokládal účast soudců z lidu na všech stupních soudní soustavy. V senátech zaručoval při rovném postavení vždy většinou účast soudců z lidu oproti soudcům z povolání. Senáty se skládaly z jednoho soudce z povolání a ze dvou soudců z lidu. Funkční období soudců z lidu bylo dvouleté. „Zlidovění“ soudnictví se projevilo institucí smíšených senátů, ve kterých působili „soudci z lidu“, a zavedením rychlokurzů práva pro nové soudce (zejm. tzv. PŠP, tedy „právnícké školy pracujících“).

Soudní soustava byla trojstupňová: okresní, krajský a nejvyšší soud. Jako zvláštní soud byl zřízen v roce 1948 Státní soud³ k postihnutí věcí politických.

Při přechodu z jedné totality do druhé byla justiční represe soustředěna v rukou Státního soudu v Praze, který měl pobočky v Brně a Bratislavě. Jeho úkolem bylo posuzování trestných činů podle zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky.

Soudcům normální soudní soustavy byla dána možnost osvědčit svoji novou loajalitu „uvědomělým“ výkonem služby. Nejosvědčenějším způsobem byl vstup do KSČ.

---

¹ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky.

² Zákon č. 319/1948 Sb.

³ Zákonem č. 232/1948 Sb.

Komunistický režim opakoval systém lidových přisedících, trval na tom, aby nejméně třetina těchto přisedících měla úplné právnické vzdělání.

Byl kladen požadavek na vytvoření soudního systému, jehož úkolem měla být „ochrana společenského řádu, státního zřízení republiky, výstavby socialismu a ochrana socialistického vlastnictví.“

Do té doby soudcovská kvalifikace spočívala v požadavku úplného právnického vzdělání, absolvování přípravné služby a složení soudcovské zkoušky. V roce 1949 bylo přijato opatření, kterým byla zřízena právnická škola pracujících. Tato instituce umožnila v krátkých kurzech mladším „dělníkům a rolníkům“ bez ohledu na dosažené vzdělání nastoupit do funkce soudce z povolání, případně na funkce prokurátorů. Absolventi těchto kurzů byli pověřováni především výkonem trestní jurisdikce.

1.4 Padesátá léta minulého století

První polovina 50. let 20. století znamenala absolutní krizi československého soudnictví. V zemi působila nesourodá směs soudcovských osobností (téměř negramotní představitelé a na druhé straně političtí fanatici). Zásadní obrat nastal v roce 1953, kdy byly zpochybněny výsledky některých politických procesů.

Pro období let 1949 až 1955 jsou pro justici příznačné změny týkající se správy soudů. Za první republiky bylo ministerstvo vrcholným orgánem správy soudů, která byla částečně přenášena na předsedy krajských soudů. V roce 1952 byly správou soudů pověřeny Správy ministerstva spravedlnosti při krajských národních výborech (krajské soudní správy). Vedoucí správy podléhal ministerstvu spravedlnosti. S ohledem na komplikace byly krajské správy v roce 1957 zrušeny a správa soudů byla přenesena na předsedy krajských soudů.

V roce 1957 byl prosazen systém všeobecné volby soudců. Noví soudci z povolání i z lidu byli voleni přímou volbou na funkční období tří let. Stávající soudci nebyli voleni, ani jejich funkční období nebylo časově omezeno. Návrhy na kandidatury činily příslušné národní výbory. Zákon předpokládal možnost odvolání soudce podobnou procedurou.

V roce 1952 byl přijat zákon č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře a zákon č. 66/1952 Sb., o organizaci soudů. Soudní soustava se skládala ze soudů obecných (Nejvyšší soud, krajské a lidové) a zvláštních (vojenské a rozhodčí). Státní soud byl zrušen a jeho agenda přešla na krajské soudy. Soudci z povolání i soudci z lidu byli voleni.

Volbu upravoval zákon č. 36/1957 Sb., o volbách soudců a soudců z lidu lidových a krajských soudů a o úpravě některých jejich poměrů. Funkční období bylo tříleté. Soudci byli voleni národním výborem na návrh rady příslušného okresního národního výboru. Soudcem z povolání mohl být zvolen bezúhonný občan, který byl oddán lidově demokratickému zřízení, měl potřebné odborné znalosti, mohl volit do národních výborů a dosáhl ke dni volby věku 23 let. Pro soudce z lidu platily stejné podmínky až na odbornou způsobilost. Národní výbor mohl i soudce odvolat. Soudci byli povinni podávat národním výborům, které je zvolily, pravidelné zprávy o své činnosti.

1.5 Šedesátá léta

Ústava z roku 1960 výslovně proklamovala nezávislost justice. Jakákoliv reforma justice a posílení její nezávislosti byla z podstaty věci omezena mocenským monopolem komunistické strany a její vůlí kontrolovat veškeré aspekty veřejného života. Po přijetí nové ústavy v roce 1960 byla rozvíjena myšlenka zlidovělého soudnictví. Ústava rozšířila soustavu soudů o nové Místní lidové soudy. Tyto soudy řešily postihy méně závažných trestných činů a tzv. přečinů, některé občanskoprávní a pracovněprávní záležitosti. Skládaly se z laických tříčlenných senátů, zřizovaných v obcích a na pracovištích. Soudem odvolacím byl příslušný prvostupňový soud. Tento systém se v praxi neosvědčil, proto byly zrušeny v roce 1969.

V roce 1960 bylo funkční období volených soudců prodlouženo na čtyři roky. Princip přímé volby soudců okresních soudů byl zachován. Úprava se týkala voleb soudců krajských soudů a Nejvyššího soudu. Krajské národní výbory volily soudce krajského soudu, ze kterých výbory zvolily předsedu a jeho náměstka. Podobně soudci Nejvyššího soudu byli voleni Národním shromážděním. Shromáždění pak z těchto soudců volilo předsedu a jeho náměstkyni Nejvyššího soudu. Návrhy kandidátů byly

převedeny z kompetence národních výborů na orgány Národní fronty, vedené komunistickou stranou. Po roce 1962 platila zásada, kdo volí, odvolává. Rozhodnutím voličů mohl být soudce z funkce odvolán.

Nově přijatá ústava v roce 1960 konstatovala vítězství socialismu. Československo se změnilo v Československou socialistickou republiku. Komunistická strana měla ústavou zaručenou vedoucí úlohu.

Nesourodá směs soudců, absolventů různých dělnických přípravků a absolventů fakult byla stranicky organizována. Tzv. nestraníků bylo velmi málo. Ale byli mezi nestraníky skuteční odborníci, kterým bylo jejich nestranictví tolerováno, protože z hlediska výkonnosti soudů byla většina z nich nepostradatelná.

Na ústavu navazoval zákon č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů. Zásady organizace a činnosti socialistických soudů vycházely z tzv. široké účasti pracujícího lidu. V soudním řízení mohli vystupovat jako společenští žalobci nebo společenští obhájci zástupci dobrovolných společenských organizací. Soudy rozhodovaly zásadně v senátech. Senáty tvořili soudci z povolání a soudci, kteří funkci vykonávali vedle svého zaměstnání.

U okresního soudu působily senáty o třech členech (jeden soudce z povolání a dva soudci z lidu), jednalo se o soudy prvního stupně, které rozhodovaly o opravných prostředcích proti rozhodnutí místních lidových soudů.

Krajské soudy rozhodovaly v senátech a v presidiu, senát tvořil jeden soudce z povolání a dva soudci z lidu (soud prvního stupně), tři soudci z povolání a dva soudci z lidu rozhodovali ve druhém stupni, tři soudci z povolání působili v ostatních případech.

Vojenský obvodový soud a vyšší vojenský soud byly vojenskými soudy. Rovněž rozhodovaly v senátech. Projednávaly trestné činy příslušníků ozbrojených sil, válečných zajatců a popřípadě jiných osob, u nichž to stanovil zákon.

Nejvyšší soud rozhodoval v senátech, v presidiu a v plénu. Senáty tvořili tři soudci z povolání a dva soudci v případě, že Nejvyšší soud rozhodoval jako soud druhého stupně. V ostatních případech rozhodoval ve třech soudcích z povolání. Bylo vytvořeno kolegium občanskoprávní, trestní a vojenské.

Soudcem z povolání mohl být zvolen každý bezúhonný občan, který byl oddán socialistickému zřízení, měl právo volit do zastupitelských sborů, v den volby dosáhl věku 23 let a měl potřebné odborné znalosti. Pro soudce z lidu platila nižší věková hranice 21 let. Pro každý senát okresního a vojenského obvodového soudu se volilo 40 – 60 soudců z lidu. Příslušela jim náhrada mzdy od zaměstnavatele.

Zákon č. 142/1961 Sb., upravoval kárnou odpovědnost soudců z povolání a vládním nařízením č. 63/1961 Sb., se vydával volební řád pro volby soudců okresních soudů.

Zavedení místních lidových soudů sledovalo přenesení projednávání vymezeného okruhu méně závažných trestních věcí do „kolektivu pracujících“. V občanskoprávních věcech mohly místní lidové soudy projednávat drobné a jednoduché spory. Rozhodovaly v tříčlenných senátech. Uplatňovala se v řízení zásada bezformálnosti a rychlost jednání. Odvolací instancí byly okresní soudy. Místní lidové soudy byly v roce 1969 zrušeny.

Typickým československým soudcem byl od 60. let kariérní soudce, který začal pracovat v justici krátce po absolvování fakulty ve svých 23 (resp. 24 letech).

Volba soudců byla upravena a zavedena zákonem č. 36/1957 Sb., o volbách soudců a soudců z lidu lidových a krajských soudů a o úpravě některých jejich poměrů, podle něhož mohl být soudcem zvolen občan „oddaný lidově demokratickému zřízení“ (od roku 1961 „socialistickému zřízení“), měl potřebné odborné znalosti a v den volby dosáhl 23 let (později navýšeno na 24 let). Od roku 1964 platil pro soudce z povolání předpoklad vysokoškolského právního vzdělání. Soudci byli voleni na tři roky, od roku 1961 na čtyři roky. Soudce okresních soudů volili přímo občané, soudce krajských soudů volily krajské národní výbory. Národní shromáždění volilo soudce Nejvyššího soudu.

Soudnictví komunistické doby nebylo nezávislé. Teoreticky měla být volba soudců velmi demokratická, ve skutečnosti Národní fronta nominovala kandidáty „z občanů, kteří mají předpoklady pro řádné vykonávání soudcovské funkce“. O soudcích rozhodovala komunistická strana. Při volbě soudce nebyla žádná jiná

alternativa, na kandidátce nebyl uveden žádný protikandidát. Uplatňovala se zásada „kdo jmenuje (volí), ten odvolává“. Bylo snadné odvolat soudce.

Ústava z roku 1960 zakotvila povinnost soudců podávat zprávy o své činnosti těm, co je zvolili, a o činnosti soudu, jehož jsou členy. Ústava v čl. 102 odst. 2 zakotvila odvolatelnost soudců voliči nebo zastupitelským orgánem, který je zvolil. Justice byla plně závislá na politickém režimu.

Správa justice byla převzata podle rakouského modelu. Zákon z roku 1896 byl nahrazen zákonem z roku 1952. Podle zákona „bylo úkolem soudní správy pečovat o vše, čeho je soudům třeba k řádnému výkonu soudnictví, zejména po stránce osobní, organizační, finanční, hospodářské, plánovací a po stránce školení.“ Na plnění úkolů a dodržování socialistické zákonnosti dohlíželo Ministerstvo spravedlnosti nebo jím zmocněné orgány. Předmětem dohledu na soudní rozhodování byla jen pravomocná rozhodnutí. Ministr spravedlnosti mohl podat podnět k podání stížnosti pro porušení zákona v rámci výkonu státní správy soudů, pokud ministr dovodil, že některá pravomocná rozhodnutí byla nesprávně posouzena.

Byl zrušen institut tzv. kabinetní justice, kdy předseda soudu měl možnost předsedat jakémukoliv senátu příslušného soudu, a přímo tak ovlivnit rozhodnutí jakékoliv kauzy.

V Československu se od roku 1953 objevuje institut stanovisek („směrnice pro správný výklad zákonů a jiných právních předpisů“). Jednalo se o abstraktní výklad zákona podávaný bez ohledu na určitou kauzu. Vycházela ze zkušeností soudů při řešení věci v minulosti. Od 60. let se stanoviska označovala jako „stanoviska k zajištění jednotného výkladu zákona.“

Pravomoci justice byly omezeny. Státní arbitráž rozhodovala spory mezi tehdy existujícími podniky po znárodnění, které měly vesměs charakter socialistických organizací. Spory se měly týkat spíše skutkových než právních otázek. Hlavním smyslem státní arbitráže bylo ulehčit práci socialistické justici. Státní arbitráž byla vytvořena zákonem č. 99/1950 Sb., o hospodářských smlouvách a státní arbitráži.

Prestiž právníků zásadním způsobem poklesla. Došlo ke snížení platů soudců a snížení prestiže tohoto povolání. Soudcovská profese přestala být atraktivní i pro právníky samotné. Koncem 50. let byly platy soudců mírně nad národním průměrem (plat horníka i řidiče autobusu byl vyšší než plat soudce). Tato situace dávala prostor korupci. Značná část soudců byla organizována v komunistické straně. Se snižováním prestiže soudcovské profese, rostla feminizace soudnictví. Muži dávali přednost advokacii před soudními posty.

1.6 Pražské jaro a normalizace

Tzv. Pražské jaro bylo otřesem společenského života a výrazně poznamenalo i vývoj v soudnictví. Docházelo k odchodu justičních funkcionářů, k hromadným rezignacím. Neobyčejně rychle byl přijat zákon o soudních rehabilitacích. Do justice se vraceli někteří soudci, kteří byli nuceni v minulosti z politických důvodů odejít nebo odešli znechuceni ze svých funkcí. Po dvaceti letech se otevřel problém soudcovy odpovědnosti za jeho rozhodnutí.

Projevila se snaha ústavními změnami vyřešit problém česko-slovenského soužití. Vznikly dvě autonomní soudní soustavy, které byly spravovány národními ministerstvy a jen dvěma federálními orgány (federálním Nejvyšším soudem a Generální prokuraturou). Autoritu federální justice fakticky zajišťovala pouze soustava vojenských soudů. Měly charakter soudů federálních. Jako předpoklad pro výkon funkce soudce z povolání byl stanoven požadavek úplného právníckého vzdělání a složení justiční zkoušky. Soudci byli voleni příslušnými Národními radami a Federálním shromážděním pro federální soustavu. Mandát trval deset let. Soudci z lidu působili jen v prvostupňových senátech. Laici byli vyloučeni v odvolacím a přezkumném řízení.

Během normalizace doznal soudcovský sbor zásadních změn. Téměř většina soudců z povolání byla od podzimu 1969 podrobena stranickým prověrkám. Řada z nich touto zkouškou neprošla. Vznikl předpoklad, že ten, kdo byl vyloučen ze strany, ale i ten, kdo byl vyškrtnut, se dopustil zrady věci dělnické třídy a tím porušil tehdejší soudcovský slib, kterým se soudci zavázali být věrni věci socialismu. Tím byl splněn předpoklad, aby mohl být soudce odvolán. Prověrky v letech 1969 až 1971 způsobily

přechodný nedostatek soudců z povolání, v prověrkách propadli i někteří z původní kádrové elity. Uvažovalo se o obnovení tradice zkrácených přípravných kurzů pro přípravu nových soudců.

Proces normalizace po roce 1970 v soudní praxi znamenal oživení agendy s politickým zabarvením. Týkalo se to trestněprávní a zejména pracovněprávní agendy. Systém se snažil udržet si kontrolu nad výkonem justice některými procesními instituty (např. výkladovými stanovisky Nejvyšších soudů). Po roce 1968 přešli někteří ortodoxní soudci, kteří se kompromitovali jako trestní soudci v politických procesech, do občanskoprávní agendy. Pro normalizační období je charakteristické, že KSČ opět převzala do svých rukou vedení rezortu ministerstva spravedlnosti.

1.7 Současnost

Existují dva modely výběru kandidátů pro justiční místa. V zemích kontinentálního právního systému platí profesionální (kariérní) model (Francie, Německo). Soudci jsou vybíráni krátce po skončení právnické fakulty na začátku jejich kariéry. Důležitou úlohu hrají výsledky absolventů. Typické je, že soudci začínají v mládí na první instanci a v průběhu profesní kariéry se dostávají k soudu odvolacímu nebo i k soudu nejvyššímu. V tomto systému je profese soudce celoživotní dráhou, málokdy mají soudci zkušenost mimo justici.

Druhý model tzv. politický model (USA, Nizozemí, Švýcarsko) zdůrazňuje politická kritéria a obecně preferuje vybírání soudců, jejichž rozhodování je předvídatelné. Soudci jsou jmenováni (voleni) v pozdějším věku poté, co mají zkušenosti mimo justici.

Praxe výběru a odvolávání soudců v zemích reálného socialismu vytvořila hybrid výše uvedených modelů. Tento model se navenek podobá americkému politickému systému, fakticky se však blíží kontinentálnímu modelu kariérní justice.

2. Právní úprava soudnictví

Na ústavní úrovni je výkon soudnictví a úprava soudů upravena zejména v hlavě čtvrté Ústavy (moc soudní čl. 81–96) a v hlavě páté Listiny základních práv a svobod (čl. 36–40), v níž jsou obsaženy základní zásady, které zabezpečují právo na soudní a jinou právní ochranu.

Soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy (čl. 81 Ústavy). Soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí a proti své vůli neodvolatelní (čl. 82 odst. 1 a 2 Ústavy). Soudcovská funkce je inkompatibilní s jinými veřejnými funkcemi (čl. 82 odst. 3 Ústavy). O Ústavním soudu pojednávají čl. 83–89 Ústavy. Jedná se o orgán ochrany ústavnosti. O organizaci soudnictví pojednávají čl. 90–96 Ústavy. Upravují požadavky na to, kdo může být soudcem, kdo jmenuje soudce, vázanost soudce zákonem a rovnost občanů před soudem.

Listina garantuje, že se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu (čl. 36 odst. 1 Listiny). Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak (čl. 36 odst. 2 Listiny). Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkající se základních práv a svobod podle této Listiny (čl. 36 odst. 2 poslední věta). Každý má právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem (čl. 36 odst. 3 Listiny).

V Listině jsou garantována i základní práva účastníků soudního řízení. Jako právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké (čl. 37 odst. 1 Listiny), právo na právní pomoc v řízení před soudy (čl. 37 odst. 2 Listiny), právo na tlumočníka před soudem, pokud je řízení v jazyce, který neovládá (čl. 37 odst. 4 Listiny).

Nikdy nesmí být odňat svému zákonnému soudci (čl. 38 odst. 1 věta první Listiny). Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem (čl. 38 odst. 2 Listiny).

Některé otázky, vztahující se k soudnictví, jsou upraveny i v dalších člancích Ústavy⁴ a Listiny⁵, významné jsou i ústavní zákony ČNR č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní republiky (tzv. transformační ústavní zákony).

Podrobnější úprava je především provedena zákonem č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „zákon o soudech a soudcích“), který provádí ústavou garantovaná práva a zásady soudní organizace a postavení soudů.

Další normou je zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve znění pozdějších předpisů.

Problematika řízení ve věcech soudců je upravena v zákonu č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění pozdějších předpisů.

Platy soudců a dalších náležitostí spojených s výkonem funkce je upravena v zákoně č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců, ve znění pozdějších předpisů. Náhrady za vykonávání funkce přísedícího upravuje vyhláška č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přísedícího.

Právní úpravu týkající se justičních čekatelů obsahuje vyhláška č. 303/2002 Sb., o výběru, přijímání a odborné přípravě justičních a právních čekatelů a o odborné justiční zkoušce a odborné závěrečné zkoušce právních čekatelů.

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, upravuje organizaci Ústavního soudu.

---

⁴Prezident republiky jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy (bez kontrasignace, tj. bez spolupodpisu předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády) podle čl. 62 písm. e) Ústavy; prezident republiky jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu (bez kontrasignace) podle čl. 62 písm. f) Ústavy; prezident republiky dále jmenuje soudce (kontrasignace) podle čl. 63 odst. 1 písm. i) Ústavy; základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci podle čl. 4 Ústavy atd.

⁵ Př. čl. 8 osobní svoboda je zaručena.

Charakteristickým rysem moderního soudnictví je nezávislost, nestrannost, specializace a odbornost. Jedná se o ústavní principy soudnictví.

V zájmu záruk nezávislosti a nestrannosti⁶ výkonu soudcovské funkce je soudce zejména povinen prosazovat a obhajovat nezávislost soudnictví a jeho dobrou pověst, je povinen chovat se tak, aby nezavdal příčinu ke snížení důvěry v soudnictví a důstojnosti soudcovské funkce, je povinen odmítnout jakýkoliv zásah, nátlak, vliv, přání nebo žádost, jejichž důsledkem by mohlo být ohrožení nezávislosti soudnictví, nesmí se při výkonu soudnictví nechat ovlivnit zájmy politických stran, veřejným míněním a sdělovacími prostředky, musí vystupovat nezáujatě a ke stranám nebo účastníkům řízení přistupovat bez ekonomických, sociálních, rasových, etnických, sexuálních, náboženských nebo jiných předsudků, dbá svým chováním o to, aby jeho nestrannost nebyla zpochybňována.

2.1 Nezávislost

Postavení soudců je v každé společnosti závislé na míře garantování soudcovské nezávislosti. Charles Montesquie zastával názor, že realizací zásady nezávislosti soudnictví je dělba moci zákonodárné, výkonné a soudní. Požadoval úplnou nezávislost soudců. Nezávislost si představoval tak, že *„soudní moc se nesmí svěřit doživotnímu senátu, nýbrž musí být vykonávána osobami, které budou vybírány v určitém intervalu z lidu způsobem, který bude určen zákonem, a kteří tvoří soudní dvůr, který bude úřadovat tak dlouho, dokud to bude nutné.“*⁷ Nezávislost soudců je u nás garantována Ústavou České republiky (hlava čtvrtá).

Ústavní soud vyložil pojmy nezávislého a nestranného soudu a zákonného soudce ve smyslu čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud judikoval, že *„Nezávislost soudců je garantována zárukami zvláštního právního postavení (mezi něž nutno zařadit nesesaditelnost, neodvolatelnost, nedotknutelnost), dále zárukami organizační a funkční nezávislosti na orgánech*

---

⁶ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Organizace soudnictví a právní služby*. Praha: Alfa publishing. 2006, str. 87

⁷ SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Organizace soudnictví a právní služby*. Praha: Alfa publishing. 2006, str. 81

reprezentujících zákonodárnou a zejména výkonnou moc, jakož i oddělením soudnictví od moci zákonodárné a výkonné (zejména uplatnění zásady inkompatibility). Z hlediska obsahového je pak soudcovská nezávislost zajištěna vázaností soudců toliko zákonem, tj. vyloučením jakýchkoli prvků subordinace v soudcovském rozhodování.“⁸

Skutečnost, že soudce je placen státem, neznamená, že je tím narušena jeho nezávislost ve smyslu článku 82 odst. 1 Ústavy. Nelze dát za pravdu námitkám některých účastníků řízení, kteří se pokoušejí namítat podjatost soudce s ohledem na jeho údajnou závislost na jedné ze stran sporu a své argumenty opírají o skutečnost, že stát „zaměstnává“ soudce a zároveň se stát v některých řízeních může ocitnout v postavení strany sporu (např. řízení o náhradu újmy způsobené při výkonu veřejné moci). V těchto sporech má stát rovné postavení s dalšími účastníky, takže mu náleží stejná procesní práva a povinnosti jako ostatním účastníkům. V opačném případě by soud nikdy nemohl rozhodovat o závazcích státu z civilního deliktu, což by byla absurdní představa v právním státě.

Zásada nezávislosti soudců garantovaná článkem 82 odst. 1 Ústavy se projevuje také v tom, že regresní úhrada⁹ vůči soudcům za jejich nesprávný úřední postup je možná pouze v případě, že vina soudce za kárné provinění byla pravomocně vyslovena v kárném řízení podle zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění pozdějších předpisů nebo za trestný čin v trestním řízení.

S nezávislostí soudce je neslučitelná jakákoliv politická aktivita soudců i členství v politické straně. I když zákon (zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění ani žádný jiný zákon ani Ústava ČR) členství soudců v politické straně výslovně nezakazuje. Výjimkou jsou soudci Ústavního soudu ČR¹⁰.

---

⁸ Nález ÚS ze dne 16. ledna 2007, sp. zn. Pl. ÚS 55/05, č. 9, sv. 44 Sb. n. u., vyhl. pod č. 65/2007 Sb.

⁹ Ust. § 16 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, v platném znění.

¹⁰ § 4 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v platném znění, výkon funkce soudce je neslučitelný též s členstvím v politické straně nebo v politickém hnutí.

Zásadou soudcovské nezávislosti má být zajištěno, aby soudce rozhodoval na základě přesně a úplně zjištěného skutkového stavu svobodně, podle svého přesvědčení, měl by rozhodovat bez vlivů ze strany státních nebo jiných orgánů, organizací a jednotlivých občanů.

Garantování soudcovské nezávislosti se odlišuje od středověké soudní organizace, kde soudci byli závislí na vládnoucích strukturách, ale i od soudnictví v totalitních režimech.

S nezávislostí soudců je spojena nezávislost soudů. Žádný jiný orgán nesmí vykonávat soudnictví ani zasahovat do pravomoci soudů, soudnictví je samostatné. Základní principy organizace soudů jsou zakotveny v Ústavě (čl. 81-96 Ústavy). Tyto články jsou podrobněji upraveny v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. Do rozhodování soudu nesmí zasahovat jiný soud ani jiný státní orgán. Dalším atributem principu nezávislosti soudů je pravidlo, že soudy a soudci jsou vázáni pouze zákonem.

2.2 Nestrannost

Ústavní soud definoval nestrannost soudce ve svém nálezu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. I. ÚS 370/04, tak, že *„je především subjektivní kategorií, vyjadřující vnitřní psychický vztah soudce k projednávané věci v širším smyslu (zahrnuje vztah k předmětu řízení, účastníkům řízení, jejich právním zástupcům atd.), o níž je schopen relativně přesně referovat toliko soudce sám. Pouze takto úzce pojímaná kategorie by však v praxi stěží našla uplatnění vzhledem k obtížné objektivní přezkoumatelnosti vnitřního rozpoložení soudce. Kategorii nestrannosti je proto třeba vnímat širše, tedy i v rovině objektivní. Za objektivní ovšem nelze považovat to, jak se nestrannost soudce pouze subjektivně jeví vnějšímu pozorovateli (účastníkovi řízení), nýbrž to, zda reálně neexistují okolnosti, které by mohly objektivně vést k legitimním pochybnostem o tom, že soudce má k věci určitý, nikoliv zaujatý vztah.“*¹¹

Rovněž judikatura Evropského soudu pro lidská práva vychází z dvojího testování nestrannosti soudce. Subjektivní testování je založeno na osobním přesvědčení

---

¹¹ Nález ÚS ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. I. ÚS 370/04.

soudce (personal conviction of a particular judge) v konkrétní věci, objektivní testování má zajistit záruku, že je vyloučena jakákoliv legitimní pochybnost v dané věci (guarantees sufficient to exclude any legitimate doubt in this respect).

Stejně tak Evropský soud pro lidská práva ve svých rozhodnutích opakovaně interpretoval nestrannost soudu ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Zdůraznil, že vedle subjektivního hlediska, kdy soudce se necítí být podjatý ve vztahu k účastníkům či věci (je založeno na základě osobního přesvědčení soudce – personal conviction of a particular judge), musí být vyloučeny oprávněné pochybnosti o nestrannosti soudce i z objektivního hlediska, přičemž i pouhé zdání může mít význam. Soud konstatoval, že z rozhodování by měl být vyloučen soudce, u něhož existuje opodstatněná obava, že není zcela nestranný, neboť v sázce je důvěryhodnost, kterou soudní moc musí vzbuzovat v demokratické společnosti a zejména u účastníků řízení.¹²

Základní zásady nezávislosti soudní moci byly přijaty Organizací spojených národů v roce 1985 a zejména Všeobecnou deklarací lidských práv a Mezinárodním paktem o občanských a politických právech. Tyto dokumenty kladou následující požadavky na soudy: nezávislost, nestrannost, soud zřízený zákonem a požadavek kompetence (ve smyslu příslušnosti).

Podle čl. 14 odst. 1 věta druhá Mezinárodního paktu o občanských a politických právech „*In the determination of any criminal charge against him, or of his rights and obligations in a suit at law, everyone shall be entitled to a fair and public hearing by a competent, independent and impartial tribunal established by law*“. Oficiální český překlad byl publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 120/1976. „Každý má úplně stejné právo, aby byl spravedlivě a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem, který rozhoduje buď o jeho právech a povinnostech, nebo o jakémkoli trestním obvinění vzneseném proti němu.“ V českém překladu není zmínka o kompetenci a o zřízení soudu zákonem.

Z výše uvedeného vyplývá, že je to v první řadě soudce sám, kdo rozhoduje o své nestrannosti (podjatosti). Soudce, který projednává věc a rozhoduje o ní, nesmí mít zájem na výsledku řízení. Soudci jsou vyloučeni, je-li důvod pochybovat o jejich

---

¹² Piersack proti Belgii ze dne 21. září 1982, § 30; Wettstein proti Švýcarsku ze dne 21. prosince 2000, § 42 – 44.

nepodjatosti. Není zapotřebí dokazovat, zda je soudce skutečně podjatý. K vyloučení dochází vždy, existuje-li situace zákonem předvídaná. Jedná se o subjektivní stav, proto by bylo dokazování spojeno s těžkostmi.

Zákonným důvodem pro vyloučení soudce (nebo i přisedícího) je pochybnost o jeho nepodjatosti s ohledem na poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům (§ 14 odst. 1 občanského soudního řádu).

U soudu vyššího stupně jsou vyloučeni i soudci, kteří projednávali nebo rozhodovali věc u soudu nižšího stupně, a naopak. Totéž platí, jde-li o rozhodování o dovolání (§ 14 odst. 2 občanského soudního řádu).

Důvodem pro vyloučení soudce není jeho procesní postup (§ 14 odst. 3 občanského soudního řádu).

Pokud je soudce sám toho názoru, že je zde důvod pro jeho vyloučení, oznámí to předsedovi soudu, který dle rozvrhu práce určí jiného soudce. V řízení lze učinit jen takové úkony, které nesnesou odkladu (§ 15 odst. 1 občanského soudního řádu).

Pokud předseda soudu neshledá, že by měl být soudce vyloučen, předloží věc nadřízenému soudu, u kterého senát rozhodne o případném vyloučení soudce.

Účastníci mají právo vyjádřit se k osobám soudců a přisedících, kteří mají podle rozvrhu práce věc projednat a rozhodnout. O tom musí být soudem poučeni (§ 15a odst. 1 občanského soudního řádu). Jsou oprávněni vznést námitku podjatosti. Námitku musejí vznést při prvním jednání, kterého se účastní soudce, o jehož vyloučení se jedná. Námitku lze vznést nejpozději do 15 dnů, co se o důvodech vyloučení soudce účastník dozvěděl. Pokud by účastník nebyl soudem řádně poučen o možnosti vznést námitku podjatosti soudce, lze ji uplatnit i později.

Soud k námitce nepřihlíží při její neopodstatněnosti. Tj. v případě dle § 15b odst. 2 občanského soudního řádu, byla-li námitka uplatněna před nebo v průběhu jednání, při němž byla věc rozhodnuta, a má-li soud za to, že námitka není důvodná. K námitce rovněž soud nepřihlíží dle § 15b odst. 3 občanského soudního řádu tehdy, uplatnil-li účastník v námitce stejné okolnosti, o nichž bylo nadřízeným soudem (jiným senátem Nejvyššího soudu) již rozhodnuto, nebo je-li námitka zjevně opožděná. Jinak věc předloží s vyjádřením dotčených osob nadřízenému soudu. Vyhoví-li nadřízený soud námitce podjatosti, určí předseda soudu jiného soudce (popř. senát), který věc projedná a rozhodne.

Nevyhoví-li nadřízený soud námitce podjatosti, pokračuje v řízení původní soudce. Toto rozhodnutí je závazné. V rámci odvolacího řízení lze přezkoumat, zda neměl být soudce skutečně vyloučen. Jednou z podmínek řízení je, že nesmí v řízení rozhodovat vyloučený soudce. Dle § 205 odst. 2 písm. a) občanského soudního řádu odvolání proti rozsudku nebo usnesení, jímž bylo rozhodnuto ve věci samé, lze odůvodnit jen tím, že nebyly splněny podmínky řízení, rozhodoval věcně nepřislušný soud prvního stupně, rozhodnutí soudu prvního stupně vydal vyloučený soudce (přisedící) nebo soud prvního stupně byl nesprávně obsazen, ledaže místo samosoudce rozhodoval senát. Dle § 221 odst. 1 písm. b) občanského soudního řádu zruší-li odvolací soud rozhodnutí podle § 219a, postoupí věc věcně příslušnému okresnímu nebo krajskému soudu, popřípadě soudu zřízenému k projednávání a rozhodování věci určitého druhu.

Přezkoumání je možné i na základě žaloby pro zmatečnost, popř. při rozhodování o dovolání. Podle § 229 odst. 1 písm. e) občanského soudního řádu žalobou pro zmatečnost účastník může napadnout pravomocné rozhodnutí soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu, kterým bylo řízení skončeno, jestliže rozhodoval vyloučený soudce nebo přisedící. Dle § 242 odst. 3 občanského soudního řádu rozhodnutí odvolacího soudu lze přezkoumat jen z důvodu vymezeného v dovolání. Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédně též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Ustanovení o vyloučení soudců platí i pro přisedící. Přiměřeně lze použít tuto úpravu pro vyloučení jiných soudních osob (vyšší soudní úředníci, asistenti, zapisovatelé, jiní zaměstnanci soudu).

O vyloučení znalců a tlumočnicků rozhoduje předseda senátu (samosoudce).

O vyloučení notáře jako soudního komisaře rozhoduje soud, který jej pověřil.

I o vyloučení soudního exekutora rozhoduje soud.

Součástí práva na spravedlivý proces jsou základní nároky na soud a soudce. Je to nezávislost, nestrannost a z nich vyplývající požadavek, aby šlo o soud zřízený zákonem a aby se účastník řízení dostal k soudci, ke kterému se má dostat. Je v tom patrný zájem jednotlivce na tom, aby byl soud a soudce ve vztahu k němu nezávislý

a nestranný, což je zaručeno právem na spravedlivý proces a zájem celé společnosti, aby byla nezávislá a nestranná celá justice, což je zaručeno příslušnými normami ústavního práva.

Evropský soud pro lidská práva vnímá nezávislost jinak, než je tomu u českého vnímání. Je to ovlivněno i historickou zkušeností. Rovněž to souvisí s nezávislostí justice jako součásti dělby moci a ochrany nezávislosti individuálních soudců. Článek 81 Ústavy hovoří o nezávislosti soudů (institucionální nezávislost na moci zákonodárné a výkonné). Souvisí s článkem 2 odst. 1 Ústavy tak, že vymezuje vztah moci soudní moci zákonodárné a výkonné. Článek 82 Ústavy pojednává o nezávislosti soudcovského rozhodování.

Evropský soud pro lidská práva určil základní kritéria pro nezávislost soudu v rozsudku ze dne 22. 11. 1995 Bryan proti Spojenému království¹³. „Aby bylo možné konstatovat, že určitý orgán je nezávislý, je třeba kromě jiného vzít v úvahu způsob, jakým jsou ustanoveni jeho členové, jejich funkční období, existenci záruk proti vnějším tlakům a také otázku, zda orgán vzbuzuje dojem nezávislosti ...“

Kritéria pro určení nezávislosti soudu jsou způsob ustanovení členů soudního orgánu, jejich funkční období, záruky proti vnějším tlakům a vnější dojem nezávislosti daného orgánu. Uvedená kritéria nemusí být splněna všechna a úplně, jelikož menší splnění jednoho lze kompenzovat větším splněním druhého kritéria (např. krátké funkční období lze vykompenzovat ochranou soudců proti odvolání během funkčního období). Rozhodující je faktické dodržování.

Je nepřipustné, aby způsob a motivy jmenování členů soudního orgánu či jejich nahrazování ovlivnily rozhodnutí v konkrétní věci.

Jednotlivé státy si stanoví, zda je funkční období člena soudního orgánu pevně dané nebo doživotní. Evropský soud pro lidská práva není zastáncem krátkých funkčních období u soudců obecných soudů, zejména pokud jde o obnovitelný mandát (např. čtyřletý mandát v Turecku).

Zárukou proti vnějším tlakům je např. právo na tajnou poradou senátu.

---

¹³ Stížnost č. 19178/91, § 37.

Tzv. Campbellův test určuje vnější dojem nezávislosti daného orgánu. Test spočívá v otázce, zda se stěžovatelé mohli domnívat, že jsou soudci ovlivňováni vládou. „Spravedlnost musí být nejen uskutečňována, ale musí být vidět, že je uskutečňována (justice must not only be done: it must also be seen to be done)“. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Campbell a Fell proti Spojenému království ze dne 28. 6. 1984¹⁴.

Ústavní garance soudcovské nezávislosti znamená, že nikdo nesmí zasahovat do řízení před soudem a do soudního rozhodování. Tuto zásadu provádí § 79 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, v platném znění, podle kterého soudci a přísedící jsou při výkonu své funkce nezávislí a jsou vázáni pouze zákonem. Jsou povinni vykládat jej podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a rozhodovat v přiměřených lhůtách bez průtahů, nestranně a spravedlivě a na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem. Podle odst. 2 citovaného ustanovení nikdo nesmí narušovat nebo ohrožovat nezávislost a nestrannost soudců a přísedících.

Soudcovská nezávislost je relativní pojem, má své meze, jelikož soudce postupuje podle zákona a v souladu s ústavním pořádkem.

Podle ust. § 1 odst. 3 zákona č. 85/1990 Sb., zákon o právu petičním, v platném znění, se nesmí peticí zasahovat do nezávislosti soudu.

Dle ust. § 25 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v platném znění, se zakazují shromáždění¹⁵ v okruhu 100 m od budov Ústavního soudu nebo od míst, kde Ústavní soud jedná.

Podle části druhé hlava X. zákona č. 40/2009, trestní zákoník, v platném znění, jsou vymezeny trestné činy proti výkonu pravomoci orgánu veřejné moci a úřední osoby, kterým je v souladu s ust. § 74 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění, též soudce.

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích obsahuje celou řadu nástrojů, které chrání nezávislost soudů a soudců. Zákon vymezuje státní správu soudů v čele s Ministerstvem spravedlnosti a chrání před ovlivňováním soudců, viz. § 7 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, kde je uvedeno, že do budovy soudu se nesmí vstupovat se zbraní nebo s jinými předměty, které jsou způsobilé ohrozit život, zdraví nebo pořádek.

---

¹⁴ Stížnost č. 7819/77 a 7878/77, § 81.

¹⁵ Zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím, v platném znění.

Jedním z nálezů, který se týká zákona o soudech a soudcích, ve kterém Ústavní soud vymezuje nezávislost, je nález Pl. ÚS 7/02 ze dne 18. 6. 2002 (č. 349/2002 Sb.). Tímto nálezem byla zrušena podstatná část zákona o soudech a soudcích, a to na návrh prezidenta Václava Havla. Prezident kritizoval zavedení povinného periodického hodnocení odborné způsobilosti soudců, které mohlo vést ke skončení soudcovského mandátu, povinného vzdělávání soudců v Justiční akademii a rovněž kritizoval nevěřejnost jednání Nejvyššího soudu ve věcech posouzení odborné způsobilosti soudců a svěřením státní správy soudů odvolatelným předsedům a místopředsedům soudů. Kritizována byla i možnost přidělování soudců k Ministerstvu spravedlnosti na stáž. Ústavní soud návrhu prezidenta vyhověl a zrušil napadená ustanovení s tím, že vyšel z ideálu demokracie a dělby moci.

Zárukami nezávislosti je v Ústavě zakotvená zásada neslučitelnosti funkcí, časová neomezenost funkce soudce (čl. 93 odst. 1 Ústavy), nepřeložitelnost, neodvolatelnost (čl. 82 odst. 2 a 3 Ústavy).

Předpokladem řádného výkonu funkce soudce je jeho odborná způsobilost a mravní integrita. Na ně je kladen mimořádný důraz.

Z judikatury vyplývá, že je nutné klást důraz zejména k přípravě na výkon funkce soudce. Ustanovení soudce do jeho funkce bez časového omezení musí být učiněno v přesvědčení, že kandidát je ve všech směrech způsobilý. Nejprísnějším kritériím by měl podléhat proces předcházející jmenování soudce, ve kterém by měly být koncentrovány veškeré možné požadavky kladené na soudce. Hodnocení odborné způsobilosti by mělo podléhat přísným kritériím. Okamžikem jmenování soudce se u této osoby aktivují nezbytné atributy s funkcí spojené, jež vystupují v podobě nezávislosti soudce. Soudce pak musí být při rozhodovacím procesu nezávislý a nestranný. Měl by také být takto vnímán objektivně veřejností.

Soudce lze přeložit pouze na jiný soud téhož stupně v rámci obvodu soudu o jeden stupeň vyššího nebo na soud o jeden stupeň nižší v obvodu soudu, k němuž byl soudce přidělen k výkonu funkce, nestanoví-li zákon jinak. Je možné tak učinit nejpozději do šesti měsíců ode dne nabytí účinnosti zákona, který zakládá důvod přeložení. K vyššímu soudu lze soudce přeložit za podmínek uvedených v § 71 odst. 2 a 3 zákona o soudech a soudcích. K Nejvyššímu soudu může být přeložen soudce, který

má právní praxi po dobu nejméně 10 let a který svými odbornými znalostmi a zkušenostmi dává záruky řádného výkonu této funkce (odstavec 2 citovaného ustanovení). Ke krajskému nebo vrchnímu soudu může být přeložen soudce, který má právní praxi nejméně 8 let a který svými odbornými znalostmi a zkušenostmi dává záruky řádného výkonu této funkce (odstavec 3 citovaného ustanovení). Soudce nemůže být ze stejného důvodu přeložen opakovaně.

Ministr spravedlnosti rozhoduje o přeložení soudce. Přeložení projedná s předsedou soudu, k němuž je soudce překládán.

Jiří Malenovský dělí nezávislost na institucionální (kolektivní) a osobní (individuální). Nezávislost institucionální se vztahuje k soudům a soudním soustavám a vyžaduje nezávislost rozpočtovou, v oblasti nabírání nových soudců, v oblasti vnitřní organizace soudu. Nezávislost osobní se vztahuje k jednotlivým soudcům a zaručuje volnost jejich rozhodování bez ovlivňování¹⁶.

Základní principy nezávislosti soudnictví, které přijalo Valné shromáždění OSN v roce 1985 vychází z obdobného přístupu¹⁷.

Podle nálezu Ústavního soudu¹⁸ představují nezávislost a nestrannost ideální typy, ke kterým se lze pouze přiblížit, nelze je naplnit absolutně. Je to dáno jejich sociální povahou. Nezávislostí se rozumí vyloučení možnosti účinně působit na svobodnou tvorbu vůle soudců a nestranností se rozumí nezávislost na stranách. Představuje absenci vztahu soudu k jedné ze stran řízení.

Výjimkou z ústavní zásady práva na zákonného soudce je odnětí věci zákonnému soudci. Podkladem je ustanovení § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, které se uplatní v případě, že senát Nejvyššího soudu při svém rozhodování dospěje k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího soudu. Senát (tříčlenný) svůj odlišný právní názor zdůvodní a postoupí věc velkému senátu (devítičlennému senátu příslušného kolegia). Velký senát posoudí, zda

---

¹⁶ Malenovský, J. L'indépendance des Juges Internationaux. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011, s. 26-27.

¹⁷ Basic principles on the Independence of the Judiciary přijaté jako Rezoluce Valného shromáždění OSN 40/32 ze dne 29. 11. 1985 a 40/146 ze dne 13. 12. 1985 [cit. 2011-11-29] dostupné z : <<http://www2.ohchr.org/english/law/indjudiciary.htm> >

¹⁸ Pl. ÚS 11/04 ze dne 26. 4. 2005 (č. 220/2005 Sb.).

jsou splněny zákonné podmínky pro postoupení věci k rozhodnutí velkého senátu. Nejsou-li podmínky splněny a věc byla přesto postoupena, velký senát věc přikáže příslušnému tříčlennému senátu k projednání a rozhodnutí.¹⁹

2.3 Specializace

Specializace je charakteristická v tom, že soudy plní funkci pouze výkonu soudnictví, a ne žádné jiné funkce. Je to vedle nezávislosti, nestrannosti a odbornosti další znak, který je charakteristický pro moderní soudnictví. Soudnictví je zcela odděleno od exekutivy.

2.4 Odbornost

Odbornost je dalším charakteristickým rysem moderního soudnictví. Rozhodující vliv v soudnictví mají soudci, kteří jsou vysokoškolsky vzdělaní právníci, a jedná se o soudce z povolání. Laici plní jen určité specifické činnosti.

Soudce je povinen dbát soustavným vzděláváním o prohlubování svých odborných právních a dalších znalostí, jelikož nese odpovědnost za svou odbornou úroveň při výkonu funkce. Vedle samostudia využívá vzdělávací akce pořádané Justiční akademií a pořádané soudy a vysokými školami.

Svémi znalostmi soudce přispívá při odborném vzdělávání soudců a dalších zaměstnanců soudu.

Mezi základní principy, na kterých je postavena organizace moderního soudnictví, patří výkon soudní moci pouze soudem, výkon soudní moci jménem republiky, nezávislost soudů, nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci, jednota soudní soustavy, rozhodování senátem a samosoudcem, účast lidu na výkonu soudní moci.

Samostatnost soudnictví znamená, že žádný jiný státní orgán nemá soudní pravomoc, ale ani soud nesmí nahrazovat pravomoc jiných orgánů. V minulosti byla

---

¹⁹ Usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 12. ledna 2005, sp. zn. 15 Tdo 1314/2004 (SbNS č. 39/2005).

v totalitním státě přenášena soudní pravomoc na jiné orgány (např. místní lidové soudy, hospodářská arbitráž).

Princip výkonu soudní moci jménem republiky je zakotven v čl. 2 odst. 1 Ústavy, podle něhož lid vykonává moc rovněž prostřednictvím orgánů moci soudní. Tento princip vyjadřuje republikánskou formu vlády (konstitucionalismus). Soudy rozhodují jménem republiky, jak vyplývá z čl. 81 Ústavy, z § 6 odst. 2 zákona o soudech a soudcích a z § 156 odst. 1 a § 157 odst. 1 občanského soudního řádu a § 56 zákona o Ústavním soudu.

Nezávislost soudů znamená, že žádný jiný orgán nesmí vykonávat soudnictví ani zasahovat do pravomoci soudů.

Čl. 3 až 8 Listiny stanoví zásadu, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Zásada vyjadřuje výlučnost soudnictví, zákaz vzít spravedlnost do svých rukou a další význam souvisí se „zákonným soudcem“. Realizace této zásady je zajištěna tím, že soudní obvody jsou určeny zákonem nebo na základě zákona, pevné složení senátů a přidělení agendy na předem určenou dobu, výjimku tvoří vyloučení soudce ze zákonných důvodů nebo na základě uplatnění námítky podjatosti a platí zákaz mimořádných soudů.

Soustava soudů je postavena na principu jednoty soudnictví s minimálním počtem zvláštních soudů. Soudní soustava je ucelené a členěné uskupení soudů a vzájemné organizační vazby mezi nimi. Soudní soustavu může tvořit jeden nebo více soudů hierarchicky uspořádaných a vnitřně diferencovaných. Pojem „stupeň soudu“ je organizační pojem. Stanoví postavení soudu v rámci určité soudní soustavy.

V České republice platí jako pravidlo rozhodování samosoudcem, senátní rozhodování je výjimkou. Ústava v čl. 94 stanoví, že zákon stanoví případy, kdy soudci rozhodují v senátu a jaké je jeho složení. V ostatních případech rozhodují jako samosoudci.

Účast lidu na výkonu soudní moci vyjadřuje míru účasti laického prvku vedle soudců.

3. Vznik funkce soudce

Soudce je jmenován do funkce prezidentem republiky bez časového omezení. Podmínkou platnosti je kontrasignace (spolupodpis) předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády (ministra spravedlnosti). Za toto rozhodnutí je odpovědná vláda, resp. její odpovědný člen ministr spravedlnosti (čl. 63 odst. 4 Ústavy).

Výjimkou jsou soudci Ústavního soudu, kteří jsou jmenováni na dobu deseti let se souhlasem Senátu.

Své funkce se soudce ujímá složením slibu do rukou prezidenta republiky: *„Slibuji na svou čest a svědomí, že se budu řídit právním řádem České republiky, že jej budu vykládat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a že v souladu s ním budu rozhodovat nezávisle, nestranně a spravedlivě.“*²⁰ Slib soudce Ústavního soudu zní: *„Slibuji na svou čest a svědomí, že budu chránit neporušitelnost přirozených práv člověka a práv občana, řídit se ústavními zákony a rozhodovat podle svého nejlepšího přesvědčení nezávisle a nestranně.“*²¹ Odmítne-li soudce složit slib nebo jej složí s výhradou, má za následek, že se na soudce hledí, jako by nebyl jmenován.

Ústavními podmínkami pro jmenování soudcem je státní občanství České republiky, bezúhonnost a vysokoškolské právnické vzdělání (na soudce Ústavního soudu se navíc vztahuje ústavní požadavek desetileté právní praxe a minimální věk 40 let).

Podle zákona o soudech a soudcích je kromě výše uvedených ústavních požadavků nutná plná svéprávnost, v den ustanovení dosažení věku nejméně 30 let, zkušenosti a morální vlastnosti zaručující řádný výkon funkce, soudcův souhlas s ustanovením a přidělením k určitému soudu, složení odborné justiční zkoušky.

---

²⁰ § 62 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění.

²¹ Čl. 85 odst. 2 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Uchazeči narození do 1. prosince 1971 musí navíc předložit negativní lustrační osvědčení podle tzv. lustračního zákona²².

Dřívější požadavek na věk nově jmenovaných soudců 25 let byl navýšen novelou²³ zákona o soudech a soudcích na nyníjších 30 let. Tato změna je spojována s kauzou prezidenta republiky Václava Klause²⁴, který odmítl jmenovat některé justiční čekatele s poukazem na skutečnost, že nedosáhli věku 30 let, i když přechodné ustanovení novely výslovně uvádí, že dosažení požadovaného věku se nevztahuje na justiční čekatele, kteří již byli v pracovním poměru ke dni nabytí účinnosti této novely.

Podle Nejvyššího správního soudu je prezident republiky orgánem moci výkonné, na nějž se vztahuje striktní požadavek uplatňování státní moci jen v případech stanovených zákonem a v jeho mezích (čl. 2 odst. 2 Listiny, čl. 2 odst. 3 Ústavy). Jmenování soudců je v tomto případě uplatňováním státní moci. Ústavní rámec podmínek pro jmenování soudcem stanoví Ústava a konkretizuje jej zákon o soudech a soudcích. „*Prezident republiky při jmenování soudců realizuje úvahu svěřenou mu zákonem, která musí zůstat v zákonných mezích. Je vázán co do počtu a obsahu zákonných podmínek. Není oprávněn stanovit podmínky vlastní, které by nebyly obsaženy v zákoně samotném. Stejně tak není oprávněn od některé z podmínek odhlédnout a jmenovat kandidáta, který by některou ze zákonných podmínek nesplňoval. Pokud se prezident republiky rozhodne kandidáta vlády nejmenovat, pak je povinen jasně a srozumitelně odůvodnit, proč jej odmítl.*“²⁵ Prezident republiky by tedy mohl odmítnout jmenovat kandidáta, který by nesplňoval některé zákonné kritérium (např. státní občanství, bezúhonnost, svéprávnost atd.) anebo u kterého by dle prezidentova uvážení scházely „*zkušenosti a morální vlastnosti*“, které by dávaly „*záruku, že bude svou funkci řádně zastávat*“.

Ústava nestanoví maximální věkovou hranici pro soudce Ústavního soudu.

---

²² Zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní republiky, České republiky a Slovenské republiky (tzv. lustrační zákon).

²³ Zákon č. 192/2003 Sb.

²⁴ Rozsudek NSS ze dne 21. 5. 2008, sp. zn. 4 Ans 9/2007 (SbNSS č. 1717/2008).

²⁵ Rozsudek NSS ze dne 21. 5. 2008, sp. zn. 4 Ans 9/2007-214 (SbNSS č. 1717/2008).

Soudce by měl být profesně i lidsky vyspělý. Jsou na ně kladeny vysoké etické nároky, schopnost získat a udržet si autoritu. Výše uvedenému je třeba věnovat pozornost při výběru nových soudců.

Vyvstává otázka, co dělá dobrého soudce dobrým soudcem? Není to dokonalá znalost právních předpisů, jelikož ty se stále mění. Je to ale způsob uvažování, znalost postupů, životní zkušenosti²⁶ a přiměřený selský rozum.

Jak nakládat se zkušenostmi soudců, kteří odcházejí na odpočinek do důchodu? Každý soudce pracuje výlučně na svých případech, s ohledem na jeho zatížení se nemůže věnovat někomu jinému. Začínající soudci jsou na tom stejně. Dostanou přiděleny věci, o kterých se předpokládá, že si s nimi poradí sami. Opatrně se obracejí na své služebně starší vytížené kolegy, protože ti mají sami dostatek práce. Objevují a vymýšlejí postupy dávno již vymyšlené a jinými užívané. Tomáš Lichovník zastává názor, že by zkušenější soudci dostávali méně věcí a působili by jako mentoři a pomáhali by začínajícím soudcům, což je běžné i v soukromém sektoru²⁷.

Pravidla pro výběr justičních čekatelů na funkci soudce upravuje § 109 a násl. zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, ve spojení s vyhláškou č. 303/2002 Sb., o výběru, přijímání a odborné přípravě justičních a právních čekatelů a o odborné justiční zkoušce a odborné závěrečné zkoušce právních čekatelů.

Odpověď na otázku, v jakém věku by měl být úspěšný justiční čekatel jmenován soudcem, je problematická. Odborná veřejnost odmítá mladé soudce s odůvodněním, že se jedná o nezkušené a nevyzrálé osoby. Z historického hlediska nejvýraznější nevole vůči „mladým“ soudcům zaznívala z řad advokátů, aniž by byl dán dostatečný prostor pro vyjádření se samotným soudcům.

Stanovení minimální věkové hranice pro začínající soudce je individuální a proměnlivé. Někdo je schopen soudit v 25 letech na velmi vysoké odborné a lidské úrovni a někdo je v 50 letech nevyzrálou osobou. Zvýšení věkové hranice by mělo být

---

²⁶ Tomáš Lichovník – Časopis Právní rádce. Měsíčník vydavatelství Economia, a.s. Ročník XXII, číslo 3. Praha 14. 3. 2014, str. 74.

²⁷ Tomáš Lichovník tamtéž.

vyváženo prodloužením přípravné služby a nárůstem platového ohodnocení justičních čekatelů (asistentů soudců). Ze stanovení pevné věkové hranice nevyplývá, jestli je člověk schopen soudit po stránce odborné nebo lidské.

Z historického hlediska měl na personální politiku justice minimální dopad lustrační zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní republiky, České republiky a Slovenské republiky (tzv. velký lustrační zákon). Lustrační zákon se nevztahoval na advokacii, proto ti, co byli pozitivně lustrovaní, odešli v řadě případů do advokacie. Práce v justici nebyla tolik atraktivní, jelikož byla málo placená, nedostatečně vybavená. V justici zůstaly tři skupiny soudců. Zaprvé ti, co nehodlali měnit zaměstnání s ohledem na jejich věk a rodinné zázemí, zadruhé ti, co se obávali, že by v dynamickém soukromém sektoru neobstáli, a zatřetí ti, co brali výkon funkce soudce jako jejich poslání.

Na druhé straně zaznívají názory, že soudci mají údajně jisté nadřazené postavení spočívající v určitých sociálních jistotách, zejména zajištěný vyšší příjem v porovnání s průměrem v celé republice. Příjmy v advokacii mnohonásobně převyšovaly příjmy soudců, to bylo jedním z důvodů, proč nešlo personálně stabilizovat justici. I Evropská unie rovněž podporovala srovnání příjmových rovin. Problematika platového příjmu soudců je upravena v samostatné 20. kapitole.

S ohledem na zkušenosti poslanci navýšili nástupní věk soudců z 25 let na 30 let. Opomněli však přizpůsobit délku přípravné služby a zajistit odpovídající platové podmínky justičních čekatelů. Často se jedná o zkoušku ekonomických možností rodinného zázemí. Pracovní nejistota a minimální zdroj obživy mají negativní dopad na rodinné prostředí justičních čekatelů. Do 30 let věku se zpravidla zakládá rodina. Výše finančního příjmu by měla být taková, aby justiční čekatel nebyl nucen hledat jiný druh příjmu.

V západních státech je výběr soudců založen na principu výchovy vlastních zdrojů. Tento princip má přednost před výchovou těch, jejichž návyky a zvyklosti formovalo jiné prostředí. Byl zastáván názor, že nejkvalitnější soudci mohou „dozrát“ v justičním prostředí po získání odborných a pracovních návyků, které by jim předávali zkušení kolegové.

Zvláštní zákon může stanovit další podmínky a postup při přezkoumávání předpokladů a morálních vlastností, potřebných pro funkci soudce. V praxi to je zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní republiky, České republiky a Slovenské republiky (tzv. lustrační zákon).

4. Výkon funkce soudce

Po složení slibu ministr spravedlnosti přidělí soudce k výkonu funkce k určitému soudu (zpravidla k okresnímu soudu; má-li soudce splněnou předepsanou právní praxi, lze i k soudům vyšších stupňů) na základě jeho předchozího souhlasu. Soudce může být přeložen na jiný soud téhož stupně nebo vyššího stupně, jen pokud s tím souhlasí a pouze na svoji žádost může být přeložen na soud nižšího stupně. Avšak pravomocným rozhodnutím kárného soudu může být soudce přeložen na jiný soud téhož nebo nižšího stupně i bez svého souhlasu nebo bez žádosti.

Soudce je při výkonu funkce vázán pouze zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí českého právního řádu. Jinak je zcela nezávislý. Právní řád vykládá podle svého svědomí a vědomí. Snaží se rozhodovat v přiměřených lhůtách a bez průtahů, spravedlivě a nestranně. Vychází ze skutečností, jež byly zjištěny v souladu se zákonem.

Pokud se v konkrétním případě domnívá, že zákon, který má použít, není v souladu s ústavním pořádkem, předloží věc k posouzení Ústavnímu soudu, který může uvedený zákon zrušit.

Soudce se musí v soukromém i profesním životě zdržet všeho, co by mohlo narušit důstojnost soudcovského stavu nebo ohrozit důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování. Nesmí se nechat ovlivnit sdělovacími prostředky, zájmy politických stran. Měl by vystupovat bez předsudků k účastníkům soudního řízení. Jeho rozhodnutí by měla být odůvodněna srozumitelně a pečlivě.

Zachovává úctu k ostatním soudcům a právníkům, zaměstnancům soudu a účastníkům řízení.

Je povinen soustavně prohlubovat své odborné znalosti a zachovávat mlčenlivost o věcech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s výkonem funkce (i po skončení funkce). Povinnosti mlčenlivosti ho může zprostit předseda soudu.

Ze zákona o soudech a soudcích vyplývá, kdy soudce rozhoduje samostatně jako samosoudce a kdy rozhoduje v senátu. Rozvrh práce určí, který konkrétní soudce věc projedná a rozhodne (tzv. zákonný soudce). Přisedící (laici) se v některých případech podílejí na rozhodování senátu. Důstojnost soudního řízení prohlubuje i to, že soudce (v občanském soudním řízení případně i přisedící, v trestním řízení též státní zástupce a obhájce) jsou v úředním oděvu v taláru.

Na všech stupních soudní soustavy je k 10. říjnu 2017 v České republice 3 050 soudců (viz. příloha č. 1).

Více jak polovina soudců se sdružuje v Soudcovské unii (občanské sdružení stavovského typu).

5. Základní povinnosti soudců

K základním povinnostem soudce (§ 79 až 82 zákona o soudech a soudcích) patří svědomitý výkon jeho funkce, tj. výklad právních předpisů podle svého nejlepšího svědomí a vědomí, nestranné rozhodování, spravedlivé a bez průtahů, pouze na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem. Další povinnosti jsou soudcům ukládány v zájmu záruk soudcovské nezávislosti. Zejm. povinnost prosazovat soudcovskou nezávislost (odmítnutí nátlaků a jiných vlivů), nedat se ovlivnit politickými zájmy, veřejným míněním nebo sdělovacími prostředky, vůči účastníkům vystupovat nestranně, nezaujatě a bez předsudků. Povinnosti, které musí soudce zachovávat mimo rámec své procesní činnosti: měl by v osobním životě postupovat tak, aby nebyla zpochybňována soudcovská nezávislost nebo dobrá pověst soudnictví. Musí zabránit tomu, aby jeho funkce byla zneužívána k prosazování soukromých zájmů nebo aby vystupoval jako zmocněnec nebo zástupce účastníků soudního řízení (s výjimkou zákonného zastoupení). Soudce je povinen zvyšovat si své odborné znalosti a v občanském i profesním životě dodržovat soudcovskou etiku. Jeho povinností je zdržet se všeho, co by mohlo narušit důstojnost soudcovské funkce nebo ohrozit důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování. O věcech, o kterých se dověděli při výkonu své činnosti, zachovávají ze zákona mlčenlivost. Mlčenlivosti může být zproštěn zvláštním právním předpisem nebo z vážných důvodů osobou k tomu povolnou (zejm. předseda soudu). Povinnost zachovávat mlčenlivost má i po skončení funkce. Další povinností soudce je dle § 82 zákona o soudech a soudcích prohlubování odborných znalostí pro výkon funkce. Zákonem o soudech a soudcích je zřízena Justiční akademie v Kroměříži²⁸, která se věnuje odbornému vzdělávání soudců a dalších osob.

Soudci nesmějí stávkovat ani jinak znemožňovat činnosti soudnictví.

---

²⁸ § 129 odst. 1 věta první zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění, zřizuje se Justiční akademie se sídlem v Kroměříži.

V případě závažného porušení soudcovských povinností může být soudce odvolán z funkce. Návrh na odvolání podává ministr spravedlnosti a rozhoduje o něm kárný senát Nejvyššího správního soudu.

Kárné senáty tvoří tři soudci a tři přísedící u Nejvyššího správního soudu. Senáty rozhodují jednoinstančně. Ústavní soud dospěl k názoru, že není protiústavní právní úprava, která kárně obviněnému soudci obecného soudu neumožňuje podat odvolání proti rozhodnutí kárného senátu²⁹.

Kárným proviněním je zaviněné porušení služebních povinností soudce nebo jeho chování, jímž narušuje důstojnost své funkce nebo ohrožuje důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů. O závažné kárné provinění se jedná, pokud je zvýšena jeho škodlivost vzhledem k povaze porušené povinnosti, způsobu jednání, míře zavinění, opakování nebo jiné přitěžující okolnosti. Zákon č. 7/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, uvádí v ust. § 88 a násl. výčet kárných opatření. Za kárné provinění lze uložit soudci podle závažnosti kárného provinění důtku, snížení platu až o 30 % na dobu nejvíce 1 roku a při opětovném kárném provinění, jehož se soudce dopustil v době před zahlázením kárného opatření, na dobu nejvíce dvou let, odvolání z funkce předsedy senátu, odvolání z funkce soudce (odvolání z funkce předsedy soudu). Od uložení kárného opatření lze upustit, jestliže je jeho projednání dostačující. Spáchal-li soudce více kárných provinění projednaných ve společném řízení, uloží kárný senát kárné opatření, které se vztahuje na nejpřísněji postižitelné kárné provinění. Drobné nedostatky v práci nebo poklesky v chování soudce mohou být vyřízeny vytknutím takového jednání, je-li to postačující.

Dle soudní praxe se jedná o kárné provinění soudce spočívající v prozrazení anonymity osvojitelů³⁰, pokud o jednání soudu o nezrušitelném osvojení soudce vyrozuměl biologické rodiče dítěte, ačkoli již před tím bylo pravomocně rozhodnuto o určení nezájmu těchto rodičů o dítě a tito již nebyli účastníky řízení, a byla-li tím prozrazena anonymita budoucích osvojitelů dítěte.

---

²⁹ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 33/09, č.332/2010 Sb.

³⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2003, sp. zn. 1 Skno 5/2003.

Zaviněné porušení povinnosti soudce je rovněž neomluvená absence soudce na pracovišti³¹, kdy soudce po skončení povoleného pracovního volna nenastoupí do zaměstnání.

Odvolání z funkce soudce, jakožto kárné opatření, je zcela výjimečné opatření, neboť zásada neodvolatelnosti soudce je jednou z brzd a protivah, jíž je garantováno oddělení moci soudní od moci zákonodárné a především výkonné³².

---

³¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2003, sp. zn. 1 Skno 6/2003.

³² Nález Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2008, sp. zn. III. ÚS 1076/07.

6. Přisedící

Ustanovení o soudcích platí přiměřeně i pro přisedící. Přisedící neboli laický soudce je členem senátu, u kterého se nevyžaduje odbornost. Nejsou u nich kladeny žádné požadavky na odborné právnické nebo jiné vzdělání. Tím se liší od soudce. Svou činnost u soudu nevykonávají jako povolání.

Článek 94 odst. 2 Ústavy stanoví, že na rozhodování soudu se vedle soudců mohou podílet i další občané, pokud tak určí zákon. Účast jiných osob vedle soudců představuje výjimku z pravidla, že základním způsobem rozhodování v soudnictví rozhodují soudci. Postavení přisedících je upraveno v zákoně o soudech a soudcích.

Vytvářejí se smíšené soudní senáty, které se skládají ze soudců z povolání a přisedících jako laiků (u nás např. v pracovněprávním sporu nebo v trestním řízení u okresních soudů). Senát okresního soudu tvoří předseda, který je soudcem z povolání a dva přisedící laické. Přisedící nepůsobí u krajských soudů, vrchních ani u Nejvyššího soudu. V občanském soudním řízení působí přisedící pouze ve věcech pracovních u okresních soudů.

Institut přisedícího má přinést do řízení zkušenosti ze života a zároveň tak odlišný pohled na věc a napomoci tak, aby byla věc rozhodnuta v souladu s tzv. zdravým selským rozumem. Z historického hlediska lze hledat původ s počátky porotních soudů ve středověké Anglii.

Přisedící jsou voleni zastupitelstvem obce (zastupitelstva městské části) v obvodech příslušného okresního soudu (obvodního soudu).

Přisedícím se může stát bezúhonný občan, svéprávný, který je starší 25 let, má zkušenosti a morální vlastnosti potřebné pro výkon této funkce a je přihlášen k trvalému pobytu v obvodu zastupitelstva, jímž je do funkce volen, a v obvodu soudu, pro který je do funkce volen, nebo který v těchto obvodech pracuje.

Kandidáty do funkce navrhuji členové příslušného zastupitelstva. Zastupitelstvo si vyžádá vyjádření předsedy příslušného soudu k navrženým kandidátům. Volební

období je čtyřleté. Po zvolení skládají slib do rukou předsedy soudu, u kterého mají působit. Funkci vykonávají ode dne následujícího po složení slibu. Jestliže přisedící neskládá slib, vykonává funkci ode dne následujícího po dni zvolení. Jejich počet je stanoven tak, aby nezasedali víc jak 20 dní za rok.

Přisedící jsou při výkonu své funkce nezávislí a jsou vázáni pouze zákonem. Stejně jako soudci jsou povinni vykládat zákon podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a rozhodovat v přiměřených lhůtách a bez průtahů, nestranně, spravedlivě a na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem. Nikým nesmí být ohrožována nezávislost a nestrannost přisedících. Svou funkci jsou povinni vykonávat svědomitě. V občanském životě se zdrží všeho, co by mohlo narušit důstojnost funkce nebo ohrozit důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování.

Funkce přisedícího je veřejnou funkcí, která není slučitelná s ústavními funkcemi. Za výkon funkce přisedícího přísluší náhrady, např. za ušlou mzdu ve výši průměrného výdělku. Stát hradí přisedícím hotové výdaje. Přisedícím přísluší za každý den jednání i paušální náhrada za výkon jejich funkce.

Funkce přisedícího zaniká uplynutím funkčního období, ztrátou předpokladů pro volbu, smrtí a odsouzením pro úmyslný trestný čin nebo pro nedbalostní k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Může jej odvolat zastupitelstvo, které ho zvolilo, jestliže závažným způsobem porušil své povinnosti nebo mu to nedovoluje jeho zdravotní stav. Přisedící se může funkce vzdát, a ta zanikne dnem následujícím po dni, v němž bylo oznámení přisedícího o vzdání se funkce doručeno zastupitelstvu, kterého jej do funkce zvolilo.

Může být dočasně zproštěn funkce, je-li trestně stíhán nebo byl-li podán návrh na jeho odvolání. O dočasném zproštění funkce rozhoduje předseda příslušného soudu.

6.1 poroty

Dalším způsobem účasti laiků je institut poroty. Porotu tvoří náhodně vybrané (vylosované) osoby, které posuzují skutkovou stránku věci a o právních otázkách rozhoduje soudce. Poroty jsou charakteristické pro angloamerický právní systém. Náš právní systém porotní soudy nezná, avšak v minulosti u nás působily poroty v trestních věcech. Ústavou z roku 1848 bylo přislíbeno jejich zřízení. První pokus o zřízení

porotních soudů na našem území je datován vydáním zákona z 18. dubna 1848 o řízení ve věcech tiskových. Porotní soudy byly v roce 1851 zrušeny. Opětovně byly zavedeny v Čechách a na Moravě až trestním řádem č. 119 z roku 1873. Tuto úpravu převzala recepční normou i první Československá republika. Porota tvořila dvanáctičlenný sbor, který rozhodoval o otázce viny. O výši trestu rozhodovali tři soudci z povolání. Porotní soudy rozhodovaly o těžkých trestných činech obecně kriminálních, politických a o trestných činech spáchaných obsahem tiskopisu.

Porotní soudy byly zákonem č. 232/1946 Sb. reorganizovány. Výběr porotců prováděly národní výbory. Při kladném vyslovení viny se porotci účastnili na společném zasedání s tříčlenným soudním sborem. Ze svých řad si porotci zvolili tři porotce, kteří se účastnili s plným hlasovacím právem spolu se soudním sborem rozhodování o výši trestu. Porotní soudy byly zrušeny zákonem o zlidovění soudnictví z roku 1947.

Zákonem o zlidovění soudnictví došlo k zavedení institutu soudců z lidu. Náš právní řád realizuje účast lidu na výkonu soudnictví institutem přísedících, jejichž postavení je upraveno v zákoně o soudech a soudcích.

7. Jiné soudní osoby

Na činnosti soudů se podílejí rovněž vyšší soudní úředníci, soudní čekatelé a asistenti soudců.

7. 1 Vyšší soudní úředník

Institut vyššího soudního úředníka byl převzat z právní úpravy rakouské a německé. Vyšší soudní úředník je osoba, která je oprávněna samostatně provádět úkony soudu v zákonem stanoveném rozsahu. Má být prostředkem ke zvýšení efektivnosti justice. Zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících, v platném znění, upravuje činnost a postavení vyšších soudních úředníků. Jsou v pracovním poměru ke státu. Po absolvování předepsaného studia jsou vyšší soudní úředníci jmenováni. Podmínkou je bezúhonnost a úspěšně ukončené předepsané studium. V zákonem stanoveném rozsahu vyšší soudní úředník provádí procesní úkony včetně rozhodování. Může být pověřen prováděním některých dalších úkonů. Rozvrh práce určí jejich rozsah činnosti. Jsou vyloučeni z projednávání a rozhodování věcí podobně jako soudci (pro jejich vztah k věci, účastníkům řízení a zástupcům účastníků). Postupují samostatně a pokud nejde o rozhodnutí, jsou vázáni pokyny soudce. Vyšší soudní úředník se při provádění úkonů řídí pouze zákonem a jinými právními předpisy. Vyloučen může být z provedení úkonu, jako je tomu u soudce. O vyloučení vyššího soudního úředníka rozhoduje předseda senátu.

Dle § 8 odst. 1 zákona č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství, v platném znění, proti rozhodnutí vydanému vyšším soudním úředníkem v občanském soudním řízení lze podat odvolání za stejných podmínek jako proti rozhodnutí předsedy senátu. Podaný opravný prostředek se však nejprve předloží předsedovi senátu, který o něm rozhodne, má-li za to, že se mu má

zcela vyhovět. Rozhodnutí předsedy senátu se považuje za rozhodnutí soudu prvního stupně a lze je napadnout odvoláním

Podle odstavce 2 téhož ustanovení proti rozhodnutí vydanému vyšším soudním úředníkem v občanském soudním řízení nebo soudním řízení správním, proti němuž nelze podat odvolání, odpor nebo námitky podle občanského soudního řádu, může účastník řízení podat námitky do 15 dnů ode dne doručení jeho písemného vyhotovení. V námitkách nelze uplatnit nové skutečnosti nebo důkazy. O těchto námitkách rozhodne předseda senátu, který rozhodnutí vydané vyšším soudním úředníkem bez jednání potvrdí nebo změní. Proti rozhodnutí předsedy senátu o námitkách, o odmítnutí námitek nebo o zastavení námitkového řízení, není odvolání přípustné. Doručené rozhodnutí vyššího soudního úředníka, proti kterému již není možné podat námitky, je v právní moci. Není-li v tomto zákoně stanoveno jinak, použijí se na námitkové řízení ustanovení upravující odvolání podle občanského soudního řádu obdobně.

Vyšší soudní úředník po absolvování vysokoškolského vzdělání může vykonat odbornou justiční zkoušku, je-li ve funkci alespoň 5 let. Podle § 117 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, požádá-li vyšší soudní úředník, který splňuje předpoklady pro výkon funkce soudce podle § 60 odst. 1 až 4 s výjimkou odborné justiční zkoušky, souhlasu s ustanovením za soudce a s přidělením k určitému soudu a který vykonává funkci vyššího soudního úředníka po dobu nejméně 5 let, umožní mu ministerstvo vykonat odbornou justiční zkoušku nejpozději do 3 měsíců od doručení žádosti.

Nestanoví-li zvláštní zákon jinak, může vyšší soudní úředník provádět v občanském soudním řízení tyto úkony soudu:

- a) sepisování podání soudu včetně návrhů,
- b) vyřizování dožádání s výjimkou dožádání ve styku s cizinou,
- c) odstraňování vad podání,
- d) rozhodování o vrácení složených záloh,
- e) rozhodování ve věcech soudních poplatků.

Nestanoví-li zvláštní zákon jinak, může podle povahy věci předseda senátu v občanském soudním řízení pověřit vyššího soudního úředníka provedením těchto úkonů soudu:

- a) zajištěním důkazu před zahájením řízení,

- b) přípravou jednání podle § 114 odst. 2 písm. a) a c) občanského soudního řádu,
- c) úkony soudu prvního stupně před předložením odvolání,
- d) úkony soudu prvního stupně před předložením dovolání,
- e) rozhodováním o pořádkové pokutě,
- f) rozhodováním o svědečném, znalečném a tlumočném,
- g) rozhodováním ve věcech soudních poplatků,
- h) úkony v řízení o dědictví atd.

Jedním z hlavních důvodů zavedení institutu vyššího soudního úředníka do našeho právního řádu bylo řešení problému přetížení soudců.

7. 2 Justiční čekatel

Justičním čekatelem se může stát absolvent vysokoškolského právnického studia, který se připravuje na funkci soudce. Právní postavení justičních čekatelů upravuje § 109 až 116 zákona o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

Přípravná služba trvá 36 měsíců. Lze započítat i výkon jiných právnických profesí (např. výkon funkce státního zástupce a právního čekatele, praxe advokáta a advokátního koncipienta, notáře a notářského koncipienta). Přípravná služba justičního čekatele se vykonává v pracovním poměru ke státu, za který jedná krajský soud. Do pracovního poměru justičního čekatele může být přijat jen ten, kdo splňuje předpoklady pro výkon funkce soudce podle § 60 odst. 1 až 4 s výjimkou věku, zkušeností a odborné justiční zkoušky.

Justiční čekatel skládá při nástupu do práce slib do rukou předsedy krajského soudu. "Slibuji na svou čest a svědomí, že se budu řídit právním řádem České republiky, že se budu svědomitě připravovat na výkon funkce soudce a že si osvojím zásady soudcovské etiky.". Odmítnutí složení slibu nebo jeho složení s výhradou má za následek zánik pracovního poměru. Den odmítnutí složení slibu nebo jeho složení s výhradou je dnem zániku pracovního poměru.

Podle § 113 odst. 1 zákona o soudech a soudcích justiční čekatel je oprávněn vykonávat některé úkony soudu za podmínek a v rozsahu stanoveném ve zvláštním

právním předpisu. Tímto předpisem je vyhláška ministerstva spravedlnosti ČR č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy (dále jen „jednací řád“). Rozsah těchto úkonů pro civilní řízení je upraven § 6 odst. 2 jednacího řádu³³. Pověřením předsedy soudu může být rozsah rozšířen.

---

³³ Předseda soudu může pověřit justiční čekatele a soudní tajemníky, aby ve věcech projednávaných v občanském soudním řízení samostatně vykonávali tyto jednoduché úkony příslušející podle zákonů o soudním řízení předsedovi senátu (samosoudci):

- a) sepisování jednoduchých podání, včetně návrhů,
- b) vyřizování dožádání v jednoduchých věcech,
- c) úkony při odstraňování vad podání podle § 43 občanského soudního řádu (dále jen "o. s. ř. "),
- d) řízení o určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů,
- e) úkony při přípravě jednání podle § 114a o. s. ř. a rozhodování podle § 114b odst. 1 o.s.ř., bylo-li o věci rozhodnuto platebním rozkazem, evropským platebním rozkazem nebo elektronickým platebním rozkazem,
- f) vyžádání spisů správního orgánu podle § 250c odst. 1 o. s. ř. a doručení stejnopisu žaloby správnímu orgánu podle § 250c odst. 2 o. s. ř.
- g) rozhodování o osvobození od soudních poplatků podle § 138 o. s. ř., nejde-li o rozhodování při jednání,
- h) rozhodování ve věcech soudních poplatků, nejde-li o rozhodování při jednání,
- i) rozhodování o vrácení záloh složených v občanském soudním řízení,
- j) rozhodování v řízení o návrzích na vydání platebního rozkazu, bylo-li výslovně vydání platebního rozkazu navrženo v žalobě, na vydání elektronického platebního rozkazu a na vydání evropského platebního rozkazu,
- k) úkony a rozhodování v řízení o pozůstalosti, nejde-li o ustanovení správce pozůstalosti nebo její části podle § 97 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. z. ř.“), o postup podle § 167 odst. 2 z. z. ř., o likvidaci pozůstalosti podle § 192 z. z. ř., o rozvrh výtěžku zpeněžení majetku zůstavitele podle § 269 z. z. ř., o zrušení pověření notáře podle § 103 z. z. ř., o vyloučení notáře a jeho zaměstnanců podle § 104 z. z. ř., o pozůstalosti, jejíž obecná cena je vyšší než 5 milionů Kč, o pozůstalosti, která se nachází v cizině, nebo o pozůstalosti po zůstaviteli, který žil v cizině,
- l) úkony ve věcech péče soudu o nezletilé, ve věcech určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení, v opatrovnických věcech osob omezených ve svéprávnosti, osob nepřítomných nebo neznámých a právnických osob, jakož i úkony v těchto věcech směřující k přípravě rozhodnutí soudce vydávaného bez jednání,
- m) úkony a rozhodování v řízení o úschovách,
- n) úkony a rozhodování v řízení o umořování listin,
- o) vyřizování jednoduchých věcí týkajících se veřejných rejstříků právnických a fyzických osob,
- p) vydávání úředních opisů, výpisů nebo potvrzení,
- q) úkony soudu podle § 260 odst. 2 o. s. ř.,
- r) úkony při prohlášení o majetku povinného s výjimkou postupu podle § 260e o. s. ř.,

Justiční čekatel skládá na závěr své přípravné služby před pětičlennou zkušební komisí odbornou justiční zkoušku, která se skládá z písemné a ústní části. Členy této komise jmenuje ministr spravedlnosti. Při neúspěšném absolvování je možné zkoušku jednou opakovat. Cílem je ověřit odborné znalosti uchazeče k výkonu funkce soudce. Její složení je jedním z předpokladů pro jmenování soudcem.

Nejvyšší správní soud konstatoval, že na jmenování soudcem není právní nárok, jelikož žádný zákon nezakládá justičnímu čekateli právo být jmenován soudcem. Justiční čekatel se ani vlastním úkonem nemůže u prezidenta republiky ucházet o jmenování soudcem. Svoji vůli stát se soudcem uchazeč projeví tak, že se

---

s) výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky nebo prodejem movitých věcí s výjimkou odkladu výkonu rozhodnutí podle § 266 o. s. ř. a zastavení výkonu rozhodnutí podle § 268 odst. 1 písm. g) a h) o. s. ř.,

t) úkony v insolvenčním řízení s výjimkou jednání a rozhodnutí o

1. ustanovení insolvenčního správce,
  2. odvolání insolvenčního správce z funkce,
  3. zproštění výkonu funkce insolvenčního správce,
  4. zrušení usnesení schůze věřitelů,
  5. ustanovení prozatímního věřitelského výboru,
  6. opatření přijatých při provádění výkonu rozhodnutí nebo exekuce v rozporu s omezeními podle insolvenčního zákona,
  7. návrhu na nařízení předběžného opatření, jímž má být omezeno právo dlužníka nakládat s majetkovou podstatou,
  8. návrhu na moratorium,
  9. úpadku,
  10. zamítnutí insolvenčního návrhu,
  11. tom, že dlužník není v úpadku,
  12. prohlášení konkursu a o jeho zrušení,
  13. schválení konečné zprávy a rozvrhového usnesení,
  14. povolení reorganizace, o schválení reorganizačního plánu a jeho změn a o přeměně reorganizace v konkurs,
  15. schválení oddlužení a jeho změn, o přiznání osvobození od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení a o odejmutí tohoto osvobození a o zrušení oddlužení,
  16. ukončení provozu dlužníkovy obchodního závodu,
  17. věci samé v incidenčních sporech,
- u) protesty směnek a šeků.

po absolvování magisterského studijního programu v oblasti práva v ČR přihlásí do výběrového řízení o přijetí do přípravné služby justičních čekatelů, absolvuje přípravnou službu, podá si žádost o povolení vykonat odbornou justiční zkoušku a souhlasí s ustanovením za soudce a s přidělením k určitému soudu. Tyto úkony předcházejí návrhu na jmenování a jsou spojeny s legitimním očekáváním, že při splnění zákonných podmínek bude uchazeč jmenován soudcem. Návrh na jmenování soudcem předkládá ministr spravedlnosti k projednání vládě a až po projednání vládou je návrh předložen prezidentu republiky. Zákon výslovně neupravuje postup, který vyústí v předložení návrhu na jmenování soudcem prezidentu republiky, je věcí zvyklostí v postupu ministra spravedlnosti a vlády a jejich součinnosti s prezidentem republiky.³⁴

7.3 Asistent soudce

Asistentem soudce se může stát státní občan České republiky, který je bezúhonný a má magisterské vzdělání v oblasti práva na české vysoké škole. Asistent soudce je jmenován předsedou soudu na návrh soudce, o jehož asistenta se jedná. Jeho funkce je závislá na postavení soudce, k němuž byl jmenován, automaticky zaniká, pokud zanikne funkce soudce.

Z historického hlediska byla funkce asistenta soudce zřízena v roce 1993 u Ústavního soudu dle § 8 až 10 a 41 zákona o Ústavním soudu. Každému soudci Ústavního soudu je jmenován alespoň jeden asistent soudce. Na pracovní vztahy vyplývající z funkce soudce a asistenta se vztahují ustanovení zákoníku práce, pokud tento zákon nestanoví jinak.

Později byla funkce asistenta zavedena u Nejvyššího a Nejvyššího správního soudu. Dle § 16 odst. 1 zákona o soudech a soudcích soudci Nejvyššího soudu a dle § 14 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, soudci Nejvyššího správního soudu jmenován alespoň jeden asistent soudce. U Nejvyššího soudu působí asistenti od roku 2002 a od roku 2003 u Nejvyššího správního soudu. Dle § 38b občanského soudního řádu asistent soudce Nejvyššího soudu činí jednotlivé úkony občanského soudního řízení z pověření soudce Nejvyššího soudu.

---

³⁴ Rozsudek NSS ze dne 27. 4. 2006, sp. zn. 4 Aps 3/2005 (SbNSS č. 905/2006).

Od 1. 4. 2006 byla zavedena funkce asistenta soudce u soudů nižších instancí. Jejich pozice jsou zřizovány dle potřeby, neplatí, že by každý soudce měl svého asistenta. Podle § 36a odst. 1 zákona o soudech a soudcích může být soudci vrchního, krajského nebo okresního soudu jmenován asistent soudce. Pracovní poměr asistenta soudce vzniká jmenováním a řídí se zákoníkem práce, pokud tento zákon nestanoví jinak. Podle odstavce 4 téhož ustanovení asistent soudce vykonává jednotlivé úkony soudního řízení z pověření soudce, pokud tak stanoví zvláštní zákon nebo rozvrh práce. Zpracovává např. koncepty rozhodnutí. Dle odst. 5 tamtéž asistent soudce je oprávněn podílet se na rozhodovací činnosti soudu v rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem pro vyšší soudní úředníky; na jeho postavení se přiměřeně použijí ustanovení upravující postavení vyšších soudních úředníků. Podílí se na vypracovávání konceptů rozhodnutí ve věci samé a v případech některých procesních úkonů jsou oprávněni sami rozhodnutí vydávat. Asistent zbavuje soudce nadměrného zatížení při řešení typizovaných rozhodnutí, poskytuje soudci odborné podklady pro jeho rozhodovací činnost atd. Odborný justiční aparát je klíčem ke zvyšování efektivity rozhodovacího procesu a zkrácení doby řízení.

Podle § 374 odst. 3 zákona č. 99/1963, občanský soudní řád, je-li podáno odvolání proti rozhodnutí, které vydal soudní komisař, justiční čekatel, asistent soudce nebo pověřený administrativní zaměstnanec, může mu zcela vyhovět předseda senátu (samosoudce). Jeho rozhodnutí se považuje za rozhodnutí soudu prvního stupně a lze je napadnout odvoláním.

Plat asistenta (stejně jako vyššího soudního úředníka) je stanoven dle zákoníku práce ve spojení s nařízením vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě. Pravdou je, že jsou nedostatečně materiálně zajištěni.

Výkon praxe na pozici asistenta soudce je možné uznat jako praxi justičního čekatele. Nebo i jiná praxe např. advokátního, notářského a exekutorského koncipienta a právního čekatele.

Někteří asistenti se sdružují ve spolku v Unii asistentů soudců. Cílem spolku je hájení profesních zájmů, přispívat k jejich rozvoji. Asistenti mohou být přidruženými členy Soudcovské unie.

Rovněž na odborný právní aparát justice jsou kladeny požadavky nezávislosti, nestrannosti a povinnosti mlčenlivosti.

Postavením asistenta soudce se zabýval i Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 22. května 2013, sp. zn. Pl. ÚS 31/10, ve kterém se zabývá mírou zapojení dalších osob na fungování justice. Účelem funkce asistenta je zrychlit rozhodování přenesením jednoduché agendy na pracovníka, který není ekonomicky nákladnou pracovní silou. Takovéto „odbrevení“ soudce má pomoci omezit plýtvání kvalifikovanou pracovní silou na rutinní úkony a zvýšit rychlost justice.

Dle usnesení Ústavního soudu, sp. zn. III ÚS 1531/09, by měla být participace dalších osob na rozhodování v justici spíše výjimkou. V daném případě se jednalo o rozhodnutí asistenta soudce, který odmítl námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu. Dle názoru navrhovatele: „je absurdní, aby např. meritorní rozhodnutí vydávali „nesoudci“, tj. zaměstnanci soudu, u nichž již z povahy věci není a nemůže být zajištěn takový standard nezávislosti, nestrannosti a odbornosti jako u soudců.“

Dle § 36a zákona o soudech a soudcích vykonává asistent jednotlivé úkony soudního řízení z pověření soudce, nebo pokud tak stanoví zvláštní zákon či rozvrh práce, a to v rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem. Tímto předpisem je zákon o vyšších soudních úřednících. Rozsah činnosti asistenta okresních, krajských a vrchních soudů je totožný s rozsahem činností vyššího soudního úředníka.

Řešení narůstající agendy soudu pomocí „pomocníka“ asistenta, který zároveň není ekonomicky nákladnou pracovní silou, se nesetkalo u Ústavního soudu s pochopením. Ústavní soud argumentoval rozdílnou mírou nezávislosti soudce oproti zaměstnanci soudu. Soudnictví je činnost, kterou u soudu vykonávají soudci a výkon o dalších osob je pouze výjimkou z tohoto pravidla.

Další problematickou částí je ust. § 9 zákona o vyšších soudních úřednících. V odstavci 1 citovaného zákonného ustanovení proti rozhodnutí vydanému vyšším soudním úředníkem v občanském soudním řízení lze podat odvolání za stejných podmínek jako proti rozhodnutí předsedy senátu. Podaný opravný prostředek se však nejprve předloží předsedovi senátu, který o něm rozhodne, má-li za to, že se mu má zcela vyhovět. Rozhodnutí předsedy senátu se považuje za rozhodnutí soudu prvního stupně a lze je napadnout odvoláním. Dle odstavce 2 proti rozhodnutí vydanému vyšším soudním úředníkem v občanském soudním řízení nebo soudním řízení správním, proti němuž nelze podat odvolání, odpor nebo námitky podle občanského soudního řádu, může účastník řízení podat námitky do 15 dnů ode dne doručení jeho písemného

vyhotovení. V námitkách nelze uplatnit nové skutečnosti nebo důkazy. O těchto námitkách rozhodne předseda senátu, který rozhodnutí vydané vyšším soudním úředníkem bez jednání potvrdí nebo změní. Proti rozhodnutí předsedy senátu o námitkách, o odmítnutí námitek nebo o zastavení námitkového řízení není odvolání přípustné. Doručené rozhodnutí vyššího soudního úředníka, proti kterému již není možné podat námitky, je v právní moci. Není-li v tomto zákoně stanoveno jinak, použijí se na námitkové řízení ustanovení upravující odvolání podle občanského soudního řádu obdobně.

S ohledem na ust. § 9 zákona o vyšších soudních úřednících je namítána nedostatečná kontrola rozhodnutí vyššího soudního úředníka, proti kterým není odvolání přípustné.

Dle názoru Ústavního soudu vyšší úředník (i asistent soudce) je jen úředníkem, u něhož chybí garance osobní nezávislosti, nevyžadují se osobní předpoklady jako u soudce a odborná úroveň postačuje na výrazně nižší úrovni. Je nepřijatelné, aby vyšší soudní úředník (asistent soudce) meritorně rozhodoval, bez ohledu na formu rozhodnutí. Pro rozhodnutí procesní povahy to platí zrovna tak. Vyšší soudní úředník (asistent soudce) má být pomocníkem soudce, jenž napomáhá dosažení přiměřené délky soudního řízení tím, že vykonává jednoduché úkony či rutinní povahy.

Ústavní soud se postavil proti přenášení jednodušších věcí na další osoby odlišné od soudce. Ne zcela se lze ztotožnit s názorem Ústavního soudu o rozsahu pravomoci. Ústavní soud nečiní žádný rozdíl mezi vyšším soudním úředníkem a asistentem soudce. Vyšší soudní úředník zpravidla nemá všeobecné právní vzdělání. Asistent soudce aspiruje na budoucí roli soudce.

Ústavní soud se nevyrovnal i se svou dřívější argumentací, podle které nebyla spatřována protiústavnost v rozhodování asistenta soudce nebo vyššího soudního úředníka, jelikož případné posouzení věci odvolacím senátem dostatečně zhojilo případné nedostatky v nezávislosti nebo podjatosti rozhodující osoby.

Dalším nedostatkem je skutečnost, že se postupný proces posilování efektivity soudnictví posunuje zpět do minulosti. Následky mohou být patrné v rychlosti a efektivnosti výkonu spravedlnosti. Je zvláštní, že sám Ústavní soud, který je ročně zahlcen všemožnými stížnostmi, které je třeba „přefiltrovat“ a vyřídit, zejména když se jedná v 90 % o odmítnuté návrhy pro neopodstatněnost.

Dle § 3 zákona o vyšších soudních úřednících vyšší soudní úředník je povinen vykonávat svoji činnost v souladu se zákonem a s pokyny, které mu udělil příslušný předseda senátu nebo samosoudce. Tímto ustanovením je odstraněna nezávislost na pokynech soudce. Vyšší soudní úředník (asistent soudce) má být totiž pomocnou silou, a ne dalším nositelem justiční moci.

Vyšší soudní úředník v občanském soudním řízení a v soudním řízení správním může, nestanoví-li zvláštní zákon jinak, provádět veškeré úkony soudu prvního stupně, s výjimkou v § 11 písm. a) až n) zákona o vyšších soudních úřednících uvedených úkonů. Čímž byla fakticky rozšířena rozhodovací pravomoc vyššího soudního úředníka (asistenta). Vložením § 9 odst. 2 zákona o vyšších soudních úřednících byl zaveden nový kvazi-opravný prostředek, kdy proti rozhodnutí vydaného vyšším soudním úředníkem v občanském soudním řízení, proti němuž nelze podat odvolání, může účastník řízení podat námitky do 15 dnů ode dne doručení písemného vyhotovení.

Zavedení námitkového řízení vnáší do řízení nadbytečný institut, který je spojen se zbytečným papírováním. Lze totiž předpokládat, že drtivá většina námitek bude odmítána, neboť soudce a jeho asistent (vyšší soudní úředník) dodržují jednotný přístup k věci na základě vzájemné komunikace. V tomto směru bude i o námitkách rozhodováno. Je paradoxem, že role asistenta se tak stane dalším původcem procesních úkonů. V praxi soudci nezbyvá než vzít rutinní rozhodování do vlastních rukou.

Asistent soudce by mohl namítat, že je jeho práce podceňena a jeho námaze a vzdělání neodpovídá jeho právní a sociální postavení.

De lege ferenda se nabízí následující řešení. Z praktického hlediska je neúnosné, aby byl soudce u každého úkonu v procesu rozhodování. Stejně tak by bylo klamné zachovávat formálně tím, že by rozhodnutí byla podepisována soudcem, ve skutečnosti by je však vyhotovovala pomocná osoba. Lze argumentovat odpovědností soudce, která je zhmotněná právě v podpisu, jakožto garanta ústavních a zákonných hodnot.

Je nutné definovat hranice spoluúčasti dalších osob na procesu rozhodování. Mělo by dojít k jasnému legislativnímu oddělení vyšších soudních úředníků a asistentů soudců. Okruh rozhodovací agendy by měl být vyjmenován pozitivně a taxativně s možností soudce „pověřit asistenta k dalším obdobným úkonům v řízení.“ Právě v pověření je vnímána osobní odpovědnost soudce za výsledek řízení včetně odpovědnosti za jednotlivá rozhodnutí dalších pomocných osob. V případě

jednoduchých sporů by mohl soudce udělit širší pověření a v případě složitých případů by naopak pověření zúžil. Byly by tak zohledněny konkrétní potřeby v řízení k zajištění spravedlivého procesu a soudce by měl kontrolu nad činností pomocných osob.

S odlivem kvalitní pracovní síly souvisí podhodnocení platových podmínek asistentů a vyšších soudních úředníků.

S ohledem na výše uvedené lze očekávat novou diskuzi nad postavením asistentů v civilním procesu.

7. 4 Vztah justičního čekatele a asistenta soudce

Posláním justičních čekatelů je připravovat se na funkci soudce, mají tak lepší výchozí pozici než asistenti soudců, jejichž posláním je především pomáhat soudci v mezích stanovených zákonem³⁵.

Výběrové řízení na justičního čekatele vyhláší předseda krajského soudu po projednání s Ministerstvem spravedlnosti. Výběrové řízení zahrnuje posouzení přihlášky, písemný test, pohovor před komisí příslušného krajského soudu a psychologicko-diagnostické vyšetření. Přihláška se podává ke krajskému soudu, v jehož obvodu chce uchazeč přípravnou službu vykonávat. V rámci přípravné služby justiční čekatel absolvuje tzv. kolečko v rámci příslušného krajského soudu, u kterého je zaměstnán.

Asistenta soudce, jmenuje a odvolává předseda soudu na návrh soudce, o jehož asistenta se jedná.

Zájemce o funkci soudce musí složit justiční zkoušku a následně teprve přichází jmenování prezidentem republiky a přidělení ke konkrétnímu soudu. V případě asistenta soudce je nutné ještě podstoupit před jmenováním psychologicko-diagnostické vyšetření.

---

³⁵ <https://www.epravo.cz/top/aktualne/vyber-soudcu-98183.html>.

8. Ženy – soudkyně

Z historického hlediska bylo jednou z obecných podmínek pro výkon funkce soudce i mužské pohlaví. Ženský výkon soudcovské funkce vylučovala v období monarchie zákonná úprava. Počátkem republiky začaly ženy studovat na pražské právnické fakultě od zimního semestru ročníku 1918/1919. První žena Anděla Kozáková-Jírová získala doktorát práv po čtyřletém studiu (1923). K tomuto datu nebyla aktuální otázka vstupu žen do stavu soudcovského.

Ústava z roku 1920 deklarovala rovnost pohlaví a po jejím přijetí nebylo přihlíženo k těm zákonným ustanovením, která byla s ústavou v rozporu. Ministerstvo spravedlnosti vzneslo v roce 1922 dotaz, zda mají být přijímány do přípravné služby soudcovské i ženy. Česká zemská jednota soudcovská s tím nesouhlasila. Panovala shoda v tom, že právní překážky pro přijímání žen k přípravné soudcovské službě nejsou (s ohledem na ústavu), názory diskutujících se však lišily. Zejména se jednalo o zdůrazňování, že výkon funkce klade vysoké nároky na kandidáta psychické (např. udržení pořádku v soudní síni), tak nároky fyzické (např. fyzická zdatnost při „soudných dnech“, kdy soudce chodil se zapisovatelem několik hodin pěšky „po polích“). Vedle pochybností ohledně náročnosti soudcovského úřadu bylo zmiňováno i mateřství soudkyně, kdy je nutné vyřešit její zastoupení jiným soudcem, neboť nelze jmenovat dočasně soudce jako zástup. Bylo zdůrazňováno, že pokud mají být soudkyním přiznána stejná práva, musejí být přiznány i stejné povinnosti. Bylo poukazováno na rovněž náročné zaměstnání žen lékařek, proto nešlo než souhlasit s tím, aby ženy v soudnictví působily. Počet žen, které k 31. 12. 1935 v obvodu Vrchního zemského soudu v Praze soudily, bylo deset.

V Evropě se staly prvními ženy soudkyněmi v roce 1922 v Norsku a v Jugoslávii.

9. Talár

K vnějším odznakům soudní moci patří označení soudců (talár, paruka, plaketa se státním znakem atd.) a vybavení soudní síně (státní znak, předepsané křeslo pro soudce, vyčleněný prostor pro procesní strany apod.)³⁶.

Talár, tj. úřední roucho, je slavnostní oděv, který nosí příslušníci stavu soudcovského, státní zástupci a advokáti při výkonu povolání zejm. v soudní síni³⁷. Úřední roucho se skládalo z taláru a baretu. Talár sahal ke kotníkům a nosil se k němu černý hedvábný nákrčník a bílá košile. Nošení úředního roucha bylo předepsáno při úředním jednání se stranami v budově soudu (zejm. při ústním jednání v civilních věcech a při přelíčení v trestních věcech), v těchto případech bylo vyloučeno nošení uniformy. Úřední roucho bylo s ohledem na odlišení límců a baretů rozděleno do šesti tříd.

Povinnost soudců nosit služební stejnokroj (uniformu) byla stanovena pro slavnostní případy, pro některé služební úkony, které byly prováděny mimo budovu soudu např. exekuční úkony, pro prohlídky věznic, pro případy tzv. komisí (místních šetření) a pro další úkony, kdy bylo ve služebním zájmu objevit se ve stejnokroji³⁸. Uniforma byla z tmavozeleného sukna a skládala se z kabátu, vesty, kalhot, čepice, šavle, opasního řemene šavlového, pláště, nákrčníku a rukavic. Právem mohli soudci nosit uniformu mimo službu. Vyloučeno to bylo při jednání se stranami v soudní budově, kde byl předepsán talár (úřední roucho).

---

³⁶ PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda, I. díl. Obecná státověda*. Praha: Linde, 1998, 357 s. ISBN 80-7201-141-3.

³⁷ Rovněž je tento slavnostní oděv používán při slavnostních obřadech, kterými je imatrikulace studentů při zahájení vysokoškolského studia, jmenování docentů (habilitační řízení) a jmenování profesorů, promoce absolventů na závěr studia.

³⁸ PRINC M., *Soudnictví v českých zemích v letech 1848-1939 (soudy, soudní osoby, dobové problémy)*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. 344 s. ISBN 978-80-7478-797-3.

Na nošení tzv. gala uniformy, tj. zvláštní slavnostní uniformy, měli nárok soudci zařazení do druhé až osmé hodnostní třídy. Gala uniformu nosili vedle služební uniformy, odlišovala se jinou podobou uniformovaného kabátu a kalhot, používala se při uvítání panovníka a členů císařské rodiny, při návštěvách vysokých hodnostářů.

10. Osobnost soudce. Profesní etika.

Soudcovský stav je poměrně početně omezený a v porovnání s exekutivou a legislativou má větší důvěru společnosti. Podle průzkumu zaměřeného na prestiž povolání soudcovská funkce obsadila osmé místo³⁹.

Osobnost soudce - soudce je považován za hlavního garanta spravedlnosti. Soudce není vázán zájmy jednotlivých stran sporu, jako je tomu u zástupce stran, tj. advokáta (nebo obhájce v trestním řízení) a státního zástupce. Je to soudce, kdo rozhoduje co nejspravedlněji, vynáší rozsudek, obléká talár (v některých zemích i paruku). Soudce by si měl umět získat a udržet přirozenou autoritu. Zpravidla jsou na soudce kladeny větší nároky v oblasti profesní etiky než na advokáty a ostatní příslušníky právnických povolání. I když jsou advokáti vázáni stavovskými předpisy, podle kterých je možné zastupování klienta nepřevzít či klienta přestat zastupovat, v praxi však jsou často zájmy klienta pokládány nad výše uvedené s odůvodněním ztráty zastoupení. Službu by poskytl jiný advokát.

Soudní soustava je kvalitní a eticky vyspělá tak, jako jsou kvalitní jednotliví soudci, kteří ji tvoří. Soudce by měl být profesně i lidsky vyspělý. Jsou na něj kladeny vysoké etické nároky, měl by mít schopnost získat a udržet si autoritu. Výše uvedenému je třeba věnovat pozornost při výběru nových soudců. Ministerstvo spravedlnosti upustilo od výběru nových soudců pouze z řad justičních čekatelů a asistentů soudců a podle anglo-amerického systému se snaží o „co nejtransparentnější a nejotevřenější“ model výběru nových soudců, kdy mají za stanovených podmínek do justice přístup i právníci z ostatních právnických profesí. Snaží se tak zabránit situaci, kdy by k soudcovskému povolání měli přístup jen mladí právníci bez zkušeností s aplikací práva.

---

³⁹ TABERY, P.: *Prestiž povolání: Tisková zpráva*. In: Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR, 2008. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a796/f9/100819s_eu80829.pdf.

Institut soudcovské nezávislosti a nestrannosti a z nich vyplývající neslučitelnost soudcovské funkce s jinými funkcemi zajišťuje, aby měl soudce dostatečnou pravomoc a možnost ji uplatnit podle svého svědomí a vědomí. Nezávislost souvisí mj. s rozvržením mocí ve státě, správou soudnictví a fungováním soudů bez omezení ze strany jiných institucí a vázanost pouze zákony. Nestrannost definoval Ústavní soud v nálezu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. I. ÚS 370/04, jako vnitřní psychický vztah soudce k projednávané věci a účastníkům řízení. Nestrannost garantuje zejména soudce sám. Je to on, kdo v první řadě rozhoduje o své případné podjatosti. Může se nechat z případu vyloučit. Podjatost nezakládá pouhá znalost advokáta jedné ze stran či náhodné setkání s advokátem. Právnícká komunita je v České republice poměrně malá. Právníci se znají ze studií, ze sportovních turnajů, charitativních akcí apod. V daném případě je nutné zohlednit, jak často setkání proběhla, zda se tak stalo na veřejnosti nebo v soukromí, za účasti někoho dalšího, zda z toho vyplývají pro soudce nějaké výhody atd. Z preventivního hlediska je žádoucí, aby byly tyto kontakty alespoň omezeny během projednávání věci. Také proto umožňuje soudní řád účastníku řízení namítnout nestrannost konkrétního soudce.

Zdůrazňování hodnot v právu a dodržování etických pravidel jednotlivých právnických povolání je dle M. Kopy úkolem právnických fakult.

Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 517/10, má veřejnost právo vědět, zda byl soudce členem komunistické strany, neboť to může mít vliv na jeho rozhodování i po mnoha letech.

Při profilování osobnosti soudce hrají důležitou roli zejména vlastnosti jako jsou: povaha, světonázor, temperament, intelekt, emocionální inteligence, životní zkušenosti a vzdělání.

Povahu formuje vrozená genetická náklonnost a dále uvedené vlastnosti.

Světonázor je daný politickou orientací, náboženským vyznáním nebo hodnotovým řádem.

Temperament je vrozený soubor dynamických osobnostních vlastností. Tyto vrozené rysy osobnosti se projevují ve způsobu jednání, prožívání a reagování.

Intelekt (rozum) je schopnost myšlení a racionálního poznání. Jedinec je schopen řešit nové a neobvyklé situace. Inteligenci tvoří několik faktorů, jako je paměť,

verbální myšlení, slovní plynulost, prostorová orientace, schopnost úsudku atd. Intelligence lze měřit testováním tzv. IQ testy.

Emocionální inteligence se projevuje v gestech, mimice, intonaci hlasu apod. Určuje míru schopnosti empatie, sebeovládání, přizpůsobení se, vytrvalosti atd. Měří se EQ testy.

Životní zkušenosti mohou ovlivnit soudce pozitivně i negativně. Její zkoumání je problematické, neboť dva různé subjekty reagují za stejných podmínek jinak. Např. při rozhodování o tom, komu soud svěří po rozvodu rodičů dítě, může mít vliv, zda případ rozhoduje soudce, jež přišel při rozvodu o dítě na základě nepravdivého tvrzení matky, nebo se jedná o soudkyni ženu, která byla v dětství svědkem psychického teroru ze strany otce vůči matce. Nelze popřít, že tomu tak může někdy být, ale rozhodně se to neslučuje s rozhodovací praxí (s postavením) soudce.

Vzdělání je dáno obsahem vědomostí.

10. 1 Právo na informace o členství soudců v KSČ

Podle nálezu Ústavního soudu⁴⁰ má veřejnost právo na informace o členství soudců v KSČ. Je tomu tak proto, že to na jeho rozhodování může mít vliv i po mnoha letech. Tento nálezn získal cenu „Judikát roku“. Podle právnického časopisu *Jurisprudence* jde z hlediska vypořádání se s naší minulostí o rozhodnutí nadčasové, podnětné pro veřejnou diskusi a přesvědčivé, co se právní argumentace týče. V citovaném rozhodnutí Ústavní soud zrušil rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 1. 2010, č. j. 3 As 10/2009-77, pro porušení základního práva na informace dle čl. 17 odst. 5 Listiny. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva hodnotí otázky spojené s fungováním soudní moci za otázky obecného zájmu, které mohou být z tohoto titulu předmětem veřejného informování a posuzování, včetně kritiky. Soudy jsou mocenské orgány a profesní minulost soudce může souviset s jeho rozhodováním (s realizací moci ve státě). Členství soudce v KSČ ke dni 17. 11. 1989 může vydávat v nebezpečí soudcovu nestrannost a nezávislost. Důvěra v právo patří mezi základní atributy právního státu. V konkrétním případě by informace o členství soudce v KSČ

---

⁴⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 517/10.

mohla vyvolat obavu z podjatosti soudce (např. pokud by soudce rozhodoval o povinnosti státního orgánu zveřejnit údaje o členství jiného soudce v KSČ).

Evropský soud pro lidská práva judikoval ve věci *Rekvényi proti Maďarsku*⁴¹, že členství v komunistické straně vyjadřovalo ztotožnění se s režimem v několika společenských sférách. Zejména u právníků býval vstup do komunistické strany často zárukou přímého provádění její politické vůle.

Informace, která souvisí s fungováním soudní moci, patří do sféry veřejné. Profesionální sféru naplňují všechny aspekty osobnosti soudce objektivně způsobilé mít souvislost s výkonem jeho funkce. Související skutečností je i členství soudce v KSČ ke dni 17. 11. 1989. Důvody jsou následující. Členství soudce v KSČ ke dni 17. 11. 1989 může v jednotlivých případech vydávat v nebezpečí soudcovu nezávislost a nestrannost. Účastník řízení musí namítnout konkrétní okolnosti, pro které navrhuje, aby byl soudce vyloučen. Členství může mít vliv na rozhodování soudce s ohledem na hodnotový systém členů KSČ oproti modernímu demokratickému právnímu státu. V úvahu připadá i ideová kontinuita. Proto existuje možnost, že je souvislost mezi způsobem rozhodování soudců obecných soudů a jejich členství v komunistické straně.

V daném případě Tomáš Pecina požádal Vrchní soud v Olomouci o informaci, kteří soudci byli k 17. 11. 1989 členy nebo kandidáty KSČ. Kromě vrchního soudu se obrátil na Ministerstvo spravedlnosti, Městský soud v Praze a poté i na Nejvyšší správní soud. Všude ho „odmítli“, až Ústavní soud se vyslovil, že se jednalo o chybný a účelový výklad zákonů. Předmět sporu zasahuje do ústavní roviny tím, že zde poměřuje konflikt mezi právem na ochranu soukromí a právem na přístup k informacím. Údaj o členství soudců v KSČ spadá do veřejné sféry, není součástí soukromí soudce (zde nesouhlasil Ústavní soud s Nejvyšším správním soudem). Tento údaj náleží do veřejné sféry, neboť se tak realizuje právo veřejnosti na kontrole výkonu soudcovské moci, otevírá se tak možnost veřejné diskuse, potažmo vyrovnání se s totalitní minulostí. Je zde veřejný zájem na existenci personálně a profesionálně nezpochybnitelné justice. Má to význam i do budoucna (pro futuro) v rovině prevence. Do kontextu s příp. podjatostí soudce v konkrétním případě a do kontextu vyrovnání se s minulostí. Nehledě na to, že dříve

---

⁴¹ Rozsudek velkého senátu ve věci *Rekvényi proti Maďarsku* ze dne 20. 5. 1999, č. stížnosti 25390/94, dostupný např. v Přehledu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, č. 6/1999, str. 121 a násl.

byl údaj o členství v KSČ horlivě uváděn na předních místech v životopise příslušných představitelů a nyní by měl být tento údaj „oficiálně nezjistitelný“.

V konkrétním případě základní právo stěžovatele na informace a obecný zájem podporovat tuto svobodu převážil nad zájmem na ochranu soukromí subjektů údajů. Soudce jako osoba veřejně činná je subjektem údajů.

Podmínkou funkce soudce není neexistence jeho členství v KSČ. Lustrační zákon řeší problematiku toho, kdo není oprávněn zastávat určitou funkci v souvislosti se svou činností za minulého režimu. Žádným předpisem nebylo stanoveno, že soudce musí být členem KSČ. Proces výběru soudců v praxi z této premisy členství ve straně prakticky vycházel. Byla to podmínka, která se opírala o zvyklosti, ale ne o ustanovení zákona.

11. Funkční a pracovní postavení soudců

Funkce soudce je veřejnou funkcí, která je vykonávána v pracovním poměru ke státu. Dnem nástupu do funkce vzniká pracovní vztah a končí dnem jejího zániku (§ 84 odst. 1 zákona o soudech a soudcích). Funkce soudce je neslučitelná s funkcí prezidenta, s funkcí člena parlamentu a s jakoukoli funkcí ve veřejné správě, další případy stanoví zákon (čl. 82 odst. 3 Ústavy). Podle ust. § 85 zákona o soudech a soudcích soudce nesmí vykonávat žádnou jinou placenou funkci nebo činnost s výjimkou správy vlastního majetku, činnosti vědecké, umělecké, pedagogické, literární a publicistické a činnosti v poradních orgánech vlády a Parlamentu.

Zárukou soudcovské nezávislosti jsou ustanovení o neslučitelnosti výkonu činnosti soudce se stanovenými funkcemi.

Jelikož soudce vykonává svou činnost v pracovním poměru, vztahují se na ni pracovněprávní předpisy, pokud zvláštní úprava nestanoví jinak (např. zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci, některých státních orgánů a soudců, v platném znění). K jedné ze záruk soudcovské nezávislosti patří i důstojné hmotné zajištění soudců.

Za zvláštní ustanovení pracovněprávní povahy jsou považována ustanovení o vzniku a zániku pracovního poměru, o rozvržení pracovní doby a o nařízení pracovní pohotovosti.

Dle § 84 odst. 2 zákona o soudech a soudcích rozvržení pracovní doby, popřípadě pružnou pracovní dobu a její formu v pracovním řádu stanoví předseda soudu pro soudce tak, aby byl u soudu zajištěn řádný výkon soudnictví.

Podle § 84 odst. 3 zákona o soudech a soudcích k zajištění řádného výkonu soudnictví může předseda soudu nařídit soudci pracovní pohotovost na pracovišti, v místě jeho bydliště nebo na jiném vhodném místě. Pracovní pohotovost na pracovišti může být soudci nařízena v rozsahu nejvýše 400 hodin v kalendářním roce. Při nařizování pracovní pohotovosti předseda soudu dbá o rovnoměrné zatížení všech soudců.

12. Nezpůsobilost soudce k výkonu funkce

Soudce je nezpůsobilý vykonávat soudcovskou funkci, jestliže mu nepříznivý zdravotní stav dlouhodobě nedovoluje vykonávat jeho funkci nebo byl pravomocně odsouzen za trestný čin a takové odsouzení nebylo důvodem zániku funkce soudce podle § 94 písm. c) zákona o soudech a soudcích, jestliže čin, za který byl odsouzen, svou povahou zpochybňuje důvěryhodnost jeho dalšího setrvání v soudcovské funkci, byl v posledních 5 letech před podáním návrhu na zahájení řízení o způsobilosti soudce vykonávat svou funkci nejméně třikrát pravomocně uznán vinným kárným proviněním, jestliže tato skutečnost zpochybňuje důvěryhodnost jeho dalšího setrvání v soudcovské funkci.

Na návrh ministra spravedlnosti nebo předsedy soudu, k němuž byl soudce přidělen, se rozhoduje o tom, že je soudce nezpůsobilý podle § 91 zákona o soudech a soudcích vykonávat funkci.

13. Způsoby zániku funkce soudce

Funkce soudce zaniká z důvodů uvedených v § 94 až § 95 zákona o soudech a soudcích⁴². Neuplatní se obecné důvody zániku pracovního poměru podle zákoníku práce, jelikož zákon o soudech a soudcích je lex specialis ve vztahu k zákoníku práce.

Mezi důvody zániku funkce soudce patří dosažení věku 70 let, nezpůsobilost soudce k výkonu funkce, soudce pozbyl předpoklady nutné pro jmenování do funkce, zvláštní důvody, jež souvisejí se soudcovskou trestní a kárnou odpovědností, vzdáním se funkce, dočasné zproštění výkonu funkce soudce dle § 99 až § 100 zákona o soudech a soudcích.

Podle § 94 písm. a) zákona o soudech a soudcích zaniká funkce soudce uplynutím kalendářního roku, v němž soudce dosáhne 70 let.

Kárné soudy rozhodují o nezpůsobilosti soudce ve zvláštním řízení. Toto řízení upravuje zákon č. 7/2002 Sb., o řízeních ve věcech soudců a státních zástupců. Prvním

---

⁴² Funkce soudce zaniká dle § 94 zákona o soudech a soudcích:

- a) uplynutím kalendářního roku, v němž soudce dosáhl věku 70 let,
- b) dnem právní moci rozhodnutí, kterým bylo zjištěno, že je z důvodu uvedeného v § 91 nezpůsobilý vykonávat soudcovskou funkci,
- c) dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl odsouzen pro trestný čin spáchaný úmyslně nebo odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin spáchaný z nedbalosti,
- e) dnem právní moci rozhodnutí, kterým mu bylo uloženo kárné opatření odvolání z funkce soudce [§ 88 odst. 1 písm. d)],
- f) dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce omezen ve svéprávnosti,
- g) dnem, kdy soudce pozbyl státní občanství České republiky,
- h) smrtí nebo dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce prohlášen za mrtvého.

§ 95

(1) Soudce se může své funkce vzdát.

(2) Funkce soudce zanikne uplynutím 3 kalendářních měsíců následujících po měsíci, v němž bylo oznámení soudce o vzdání se funkce doručeno prezidentu republiky. Stejnopis oznámení o vzdání se funkce je soudce povinen neprodleně doručit předsedovi příslušného soudu.

důvodem nezpůsobilosti soudce je nepříznivý zdravotní stav, pro který není dlouhodobě schopen vykonávat svou funkci a druhým důvodem je pravomocné odsouzení pro nedbalostní trestný čin, pokud nejde o odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. K zániku funkce dojde právní mocí rozhodnutí, kterým byla zjištěna nezpůsobilost soudce. O nezpůsobilost jde jen tehdy, pokud čin zpochybňuje důvěryhodnost setrvání ve funkci.

Soudcova funkce zaniká dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl odsouzen pro úmyslný trestný čin nebo za nedbalostní trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Dle § 94 písm. c) zákona o soudech a soudcích funkce soudce rovněž zaniká dnem právní moci rozhodnutí, kterým mu bylo uloženo odvolání z funkce jako kárné opatření.

Mezi pozbytí předpokladů nutných pro jmenování patří zánik funkce dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce omezen ve svéprávnosti, dnem pozbytí státního občanství České republiky a smrt soudce nebo jeho prohlášení za mrtvého.

Pokud se soudce funkce vzdá, děje se tak písemným oznámením prezidentu republiky a uplynutím tří kalendářních měsíců následujících po měsíci doručení oznámení prezidentu republiky, funkce končí.

K dočasnému zproštění funkce soudce dle § 99 až § 100 zákona o soudech a soudcích dochází, pokud se soudce stane soudcem Ústavního soudu nebo soudcem mezinárodního soudu anebo je-li dočasně přidělen k Ministerstvu spravedlnosti nebo Justiční akademii.

Dále dojde rovněž k dočasnému zproštění funkce, probíhá-li řízení, které může skončit zánikem funkce soudce (kárné nebo trestní řízení). Soudce je zproštěn funkce do pravomocného skončení tohoto řízení. Ministr spravedlnosti rozhoduje o dočasném zproštění funkce.

Co se týče platových nároků, při zastávání funkce u Ústavního soudu nebo mezinárodního soudu není soudce krácen na platu, avšak jen polovinu platu dostává v případě, že probíhá řízení, které může skončit zánikem funkce. Pokud nakonec k zániku funkce nedojde, má nárok na doplacení platu.

14. Soustava soudů

Soustava soudů je *organizační institut, který v sobě zahrnuje uspořádání soudnictví, jeho členění na jednotlivé články a vztahy mezi nimi.*⁴³ Organizace soudů je upravena v čl. 91 a 92 Ústavy a zákonem č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích.

Soustava soudů v České republice je čtyřstupňová (čtyřčlanková) – soudy okresní, krajské, vrchní a Nejvyšší soud. Článek 91 Ústavy uvádí taxativní výčet soudní soustavy. Pro hlavní město Prahu vykonává působnost krajského soudu Městský soud v Praze, působnost okresních soudů zde vykonávají obvodní soudy. Krajský soud v Praze vykonává působnost pro Středočeský kraj. V Brně působí Městský soud v Brně jako soud okresní. Mluvíme o soustavě obecných soudů. Vedle nich existují soudy zvláštní, kterým je Ústavní soud. Zvláštní postavení má i Nejvyšší správní soud a dále rozhodčí soudy.

Tím je vyloučeno zřizování specializovaných soudů pro určitou oblast právní činnosti. Naopak je tomu v některých evropských státech (např. v Německu mohou být zřízeny soudy pro zvláštní obory zákonem (čl. 101 odst. 2 Základního zákona SRN), jejichž ústavy zřizování specializovaných soudů dovolují. Rovněž jsou v ČR vyloučeny zvláštní soudy (např. stanné). Součástí soudní soustavy byly do 31. 12. 1993 též soudy vojenské, které rozhodovaly o trestných činech příslušníků ozbrojených sborů a ozbrojených sil (čl. 110 Ústavy).

Významné postavení Ústavního soudu si zaslouží samostatnou kapitolu, proto je mu věnována kapitola č. 17.

Je nutné odlišit pojem „článek“ a „instance“. Článek je znakem organizačním a instance je pojmem procesním. Určuje, který soud je prvoinstanční a který je soud odvolací. Odvolací soudy rozhodují o řádných opravných prostředcích a dovolací soud (Nejvyšší soud v Brně) rozhoduje o mimořádném opravném prostředku o dovolání.

---

⁴³ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde Praha, a.s., Praha, 2006. Str. 111.

Prvním článkem soudní soustavy jsou okresní soudy. Na území hlavního města Prahy jsou jim na roveň postaveny obvodní soudy a Městský soud v Brně. Působnost okresních soudů mohou v případech stanovených zvláštním zákonem vykonávat i soudy jinak označené. V občanském soudním řízení působí jako soudy prvního stupně (instance).

Okresní soudy se skládají z předsedy soudu, místopředsedů, předsedů senátu a dalších soudců. Rozhodovací činnost vykonávají soudci a přísedící. Na rozhodovací činnosti okresních soudů se podílejí vyšší soudní úředníci, justiční čekatelé, asistenti soudců atd. V případech stanovených zákonem rozhodují v senátech (např. pracovněprávní agenda), jinak rozhoduje samosoudce.

Druhým článkem jsou krajské soudy. V hlavním městě Praze vykonává působnost krajského soudu Městský soud v Praze. V případech stanovených zákonem⁴⁴ (např. spory z autorského zákona, ve sporech o vypořádání dávky důchodového pojištění) působí v občanském soudním řízení jako soudy prvního stupně (instance), zejména však jsou odvolacími soudy, tj. soudy druhého stupně (instance), za předpokladu, že byl soudem prvního stupně okresní soud.

Obvody a sídla okresních a krajských soudů nebyly přizpůsobeny krajskému zřízení podle ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků, ale shodují se s územím a sídlem okresů a krajů podle zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu.

Krajské soudy se skládají z předsedy soudu, místopředsedů, předsedů senátů a dalších soudců. Krajské soudy rozhodují v senátech, v případech stanovených zákonem rozhoduje samosoudce. Senát krajského soudu tvoří předseda senátu a dva přísedící (jako soudy prvního stupně v trestních věcech) a z předsedy senátu a dvou soudců v ostatních případech. I u krajských soudů působí vyšší soudní úředníci, justiční čekatelé a asistenti soudců.

---

⁴⁴ § 9 OSŘ, § 249 odst. 2 OSŘ.

Třetím článkem soudní soustavy jsou dva vrchní soudy se sídlem v Praze a v Olomouci. Vrchní soudy jsou v civilním procesu odvolacími soudy, v případě že soudem prvního stupně byl krajský soud.

Instituci vrchních soudů nově zřídila Ústava. Vrchní soud v Praze zahájil činnost ke dni 1. 1. 1993 ve složení dosavadního Nejvyššího soudu ČR. Soudci dosavadního Nejvyššího soudu ČSFR se svým souhlasem stali podle čl. 1 ústavního zákona č. 29/1993 Sb., o některých dalších opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR soudci Nejvyššího soudu ČR. Vrchní soud v Olomouci zahájil svoji činnost o tři roky později, tedy ke dni 1. 1. 1996⁴⁵.

Obvod Vrchního soudu v Praze se shoduje s obvody krajských soudů v Praze, Českých Budějovicích, Plzni, Ústí nad Labem, Hradci Králové a Městského soudu v Praze. Obvod Vrchního soudu v Olomouci se shoduje s obvody krajských soudů v Brně a Olomouci.

Vrchní soudy rozhodují v senátech složených z předsedy senátu a dvou soudců, nestanoví-li zvláštní zákon jinak.

Čtvrtým článkem soudní soustavy je Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud. Nejvyšší soud se sídlem v Brně je vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů s výjimkou záležitostí, o kterých rozhoduje Nejvyšší správní soud nebo Ústavní soud. Nejvyšší soud rozhoduje o dovolání jako mimořádném opravném prostředku proti pravomocnému rozhodnutí krajských a vrchních soudů jako soudů odvolacích a v dalších zákonem stanovených případech (např. o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí cizozemských soudů). Prezident republiky jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedu Nejvyššího soudu (bez kontrasignace).

Nejvyšší soud se skládá z předsedy soudu, místopředsedy soudu, předsedů kolegií, předsedů senátů a dalších soudců. Soudci Nejvyššího soudu je jmenován alespoň jeden asistent soudce.

Podle úseku své činnosti tvoří soudci kolegium trestní, občanskoprávní a obchodní.

---

⁴⁵ Zákon č. 241/1995 Sb., o zahájení činnosti Vrchního soudu v Olomouci, v platném znění.

Nejvyšší soud rozhoduje v senátech nebo ve velkých senátech kolegií. Senáty se skládají z předsedy senátu a dvou soudců. Velké senáty se skládají z devíti soudců příslušného kolegia. V každém kolegiu se vytváří jen jeden velký senát.

Předseda Nejvyššího soudu řídí vydávání Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.

Nejvyšší správní soud je vrcholným orgánem ve věcech správního soudnictví a sídlí rovněž v Brně. Podle čl. 91 Ústavy je součástí soudní soustavy od 1. 1. 1993, ale ve skutečnosti byl zřízen až o deset let později zákonem č. 150/2002 Sb., soudní řád správní s účinností od 1. 1. 2003. Prezident republiky jmenuje předsedu a místopředsedu Nejvyššího správního soudu (kontrasignace). Nejvyšší správní soud rozhoduje o kasačních stížnostech proti pravomocným rozhodnutím krajských soudů ve věcech patřících do správního soudnictví a v dalších případech stanovených soudním řádem správním.

Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud mají rovněž důležitou úlohu při sjednocování soudní judikatury.

15. Vnitřní organizace soudů

Vnitřní organizace soudů spočívá v jejich členění na soudní oddělení. Počet soudních oddělení odpovídá počtu senátů a samosoudců u daného soudu. Do soudních oddělení se přidělují jiné soudní osoby (vyšší soudní úředníci).

U Nejvyššího soudu jsou tři kolegia (trestní, občanskoprávní a obchodní). Kolegia mají organizační i procesní funkci. Oddělení se vytvářejí v rámci těchto kolegií. Z kolegií se vytváří tzv. velké senáty. I u Nejvyššího správního soudu se vytvářejí kolegia, bez toho aniž by zákon stanovil jejich počet a povahu.

Mezi funkcionáře soudu patří předseda a místopředsedové soudu, u Nejvyššího soudu se jedná o místopředsedu a předsedy kolegií. Jejich funkce je zejména správní a organizační povahy. K funkcionářům patří i předsedové senátů. Předsedu a místopředsedu Nejvyššího soudu jmenuje a odvolává prezident republiky. Předsedy a místopředsedy ostatních soudů jmenuje ministr spravedlnosti. Předsedy kolegií a senátů jmenují předsedové soudů. Odvolání mohou být pouze na základě kárného opatření. K funkcionářům soudu patří i ředitel správy soudu, který zajišťuje provoz soudu a další správní činnosti. Jmenuje jej a odvolává předseda soudu (§ 122a zákona o soudech a soudcích⁴⁶).

---

⁴⁶ § 122a zákona o soudech a soudcích:

(1) Ředitel správy soudu v rozsahu stanoveném tímto zákonem zajišťuje provoz soudu a některé další činnosti související s výkonem státní správy soudů; odpovědnost předsedy soudu jako orgánu státní správy soudu tím není dotčena. Předseda soudu si může vyhradit věci, které rozhoduje přímo.

(2) Ředitele správy soudu jmenuje a odvolává^{7d)} předseda soudu. Funkce ředitele správy soudu je vykonávána v pracovním poměru.

16. Určení zákonného soudce

Zákon určuje soud, před nímž má řízení probíhat. Díky pravidlům příslušnosti soudů je určen konkrétní soud, který má věc projednat. Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Tento princip vyjadřuje rovněž výlučnost státního soudnictví, zákaz nedovolené svépomoci a požadavek, aby se o zákon opíral způsob určení konkrétního soudce. Soudce nemá být vybírán „ad hoc“, ale předem je dle rozvrhu práce určeno, který soudce bude případ soudit.

Rozvrh práce určuje, který samosoudce nebo senát příslušného soudu věc projedná a rozhodne. Úprava je upravena v § 41 a násl. zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění. Řídí se jím rozdělení jednotlivých věcí, které mají být u soudu projednány a rozhodnuty, do soudního oddělení. Rozvrh práce jmenovitě určí osoby, které tvoří jedno oddělení soudu, stanoví způsob rozdělení věci mezi jednotlivá oddělení a určí i zastupování soudců. Vydává jej předseda soudu za projednání se soudcovskou radou na období jednoho kalendářního roku. Vydaný rozvrh práce je veřejně přístupný. Změna rozvrhu práce je možná v případě potřeby nového rozdělení prací u soudu.

Zákonná ustanovení zajišťují, aby o věci rozhodoval předem známý soudce, a je zajištěna i známost jeho náhradníka. Ustanovení o rozvrhu práce je tak proto možné považovat za zákonné předpisy, které zajišťují, aby o věci rozhodoval zákonný soudce.

16.1 Soudcovská rada

Soudcovská rada je poradním orgánem předsedy soudu dle § 46 odst. 4 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. Soudcovská rada je zřízena u Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu, vrchních soudů, krajských soudů a u větších okresních soudů (u kterých je víc než 10 soudců). Rada má pět členů, jsou jimi soudci, kteří působí u soudu, u kterého se rada zřizuje. Jejimi členy nemohou být předsedové

a místopředsedové soudu. U okresních soudů s méně než 30 soudci má rada tři členy. Předseda soudcovské rady řídí její práci. Rada je usnášeníschopná za přítomnosti nadpoloviční většiny členů a k přijetí usnesení je zapotřebí souhlasu nadpoloviční většiny všech členů. U soudů, které nemají soudcovskou radu, vykonává její působnost shromáždění soudců.

Soudcovská rada se vyjadřuje k rozhodnutím předsedů soudů v personálních otázkách soudců, projednávají návrhy rozvrhu práce a vyjadřují se k zásadním otázkám státní správy soudu atd. Radě není svěřena činnost rozhodovací, takže předseda soudu může rozhodnout jinak, než bylo doporučeno soudcovskou radou. Faktickou autoritu jim dodává skutečnost, že reprezentují sbor soudců určitého soudu.

Členy soudcovské rady společně s jejich náhradníky volí soudci konkrétního soudu, u kterého soudcovská rada působí. Volba musí být vykonána osobně a je přímá, rovná a tajná. Funkční období soudcovské rady je pětileté. Zanikne-li některému členu soudcovské rady funkce, nastupuje náhradník podle pořadí, ve kterém byl zvolen.

16.2 Vztah k ústavnímu soudnictví

Ústavní soud není součástí soudní soustavy obecných soudů. Ústavní soud nemá civilní procesní pravomoc, a naopak obecné soudy nemohou zasahovat do jeho kompetence. Nejedná se o nadřízenou instanci Nejvyššího soudu ani Nejvyššího správního soudu.

Obecné soudy aplikují ústavní zákony. Dojde-li obecný soud k závěru, že je rozpor mezi ústavním zákonem a zákonem, nemůže aplikovat ústavní zákon, i když má vyšší právní sílu. Tímto specifikem se odlišuje kontinentální systém práva od angloamerického systému. V kontinentálních systémech není přípustné, aby obecný soud prohlásil zákon za protiústavní, a proto jej neaplikoval. Soud je podle čl. 95 odst. 1 Ústavy⁴⁷ zákonem vázán. Pokud je obecný soud toho názoru, že zákon či některé jeho ustanovení je protiústavní, předloží věc Ústavnímu soudu. Obecný soud je poté vázán

---

⁴⁷ Čl. 95 Ústavy:

(1) Soudce je při rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu; je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem nebo s takovou mezinárodní smlouvou.
(2) Dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu.

rozhodnutím Ústavního soudu o tom, zda je či není zákon v souladu s ústavními zákony.

V rámci ratifikačního řízení přezkoumává Ústavní soud ústavnost mezinárodních smluv (čl. 87 odst. 2 Ústavy).

Ústavní soud může projednávat i pravomocně rozhodnuté civilní věci, včetně rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání, za předpokladu, že se týkají některého z ústavních práv, o němž navrhovatel tvrdí, že bylo porušeno (§ 87 Ústavy a zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu). Předmětem řízení před Ústavním soudem je porušení ústavního práva. Rozhodnutí Ústavního soudu vede často ke zrušení rozhodnutí, která byla vydána v průběhu občanského soudního řízení. Jeho rozhodnutí je závazné v řešeném konkrétním případě.

16.3 Vztah k soudnictví Rady Evropy

Kontrolu zachování Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod provádí Evropský soud pro lidská práva, který sídlí ve Štrasburku. Řízení před Evropským soudem se zahajuje na návrh (stížnost). Stížnost je oprávněna podat fyzická osoba, skupina osob a nevládní organizace a směřuje proti členskému státu Rady Evropy. Řízení má dvě fáze. V první fázi soud provádí šetření o přijatelnosti stížnosti, zjišťuje skutkový stav a pokouší se o smír. Ve druhé fázi soud vydá meritorní rozhodnutí. Soud projednává i pro porušení Úmluvy stížnosti států navzájem. O otázkách Úmluvy může soud vydávat na žádost Výboru ministrů poradní stanoviska.

U řízení před Evropským soudem pro lidská práva se jedná o samostatné řízení, nejde o pokračování vnitrostátního řízení. Probíhá na základě stížnosti. Účastníky jsou stěžovatel a členský stát. Předmětem řízení je otázka, zda nebylo porušeno lidské právo garantované Úmluvou. Podmínkou je vyčerpání všech dostupných vnitrostátních prostředků nápravy, které poskytuje právo členského státu, a to i včetně případné ústavní stížnosti. Stížnost musí být podána do šesti měsíců ode dne konečného vnitrostátního rozhodnutí.

Odsuzující rozsudek zavazuje členský stát k přijetí opatření, jimiž by napravit porušení Úmluvy v souzeném případě. Je na úvaze soudu, jestli přikročí k obecně platným opatřením, která by platila i do budoucna pro všechny.

17. Ústavní soud

Ústavní soud stojí mimo soustavu obecných soudů a má proto postavení soudu zvláštního. Jedná se o zvláštní soudní orgán ochrany ústavnosti.

17. 1 Historie ústavního soudnictví na území Československa a České republiky

První prvky ústavního soudnictví byly již za Rakouska-Uherska součástí prosincové ústavy z roku 1867, jejíž součástí byl zákon o zřízení Říšského soudu (č. 143/1867 ř. z.) a poté přijatý zákon o organizaci Říšského soudu (č. 44/1869), řízení před ním a výkonu jeho nálezů. Říšský soud měl plnit i některé funkce ústavního soudnictví, jelikož rozhodoval o stížnostech na porušení politických práv zaručených ústavou. Právní účinky nálezů Říšského soudu o stížnostech na porušení politických práv byly nejasné. Soud nemohl akt, který by odporoval ústavě, odstranit, ani přisoudit náhradu škody.

Působnost a pravomoc Říšského soudu ve věcech týkajících se stížností podle zákona č. 143/1867 ř. z. přešla dle zákona č. 3/1918 Sb., o Nejvyšším správním soudě a o řešení kompetenčních konfliktů na Nejvyšší správní soud. Nejvyšší správní soud nebyl oprávněn zkoumat ústavnost zákonů, ale zabýval se stížnostmi na porušení ústavních práv.

Ústavní soud zakotvila Ústavní listina z roku 1920 (zákon č. 121/1920 Sb.). Podrobnosti upravoval zákon č. 162/1920 Sb., o ústavním soudě, jednací řád ústavního soudu č. 255/1922 Sb., upravil procesní problematiku. Soud vykonával abstraktní kontrolu ústavnosti. Ústavní soud nezkoumal individuální stížnosti na porušení ústavně zaručených práv. Zkoumal zákony, i zákony sněmu Podkarpatské Rusi, který nebyl nikdy ustaven, a zkoumal opatření výboru Národního shromáždění, tzv. neodkladná opatření Stálého výboru. Ústavní soud měl sedm členů a sedm náhradníků

ustanovovaných stejným způsobem. Dva členy vybral Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud a dva členy a předsedu jmenoval prezident republiky dle návrhů poslanecké sněmovny, senátu a sněmu Podkarpatské Rusi, místo kterého podávala návrh vláda. Funkční období soudce trvalo deset let. Náhradníci byly ustavováni proto, jelikož soudci nevykonávali funkci jako své povolání.

Existovaly dva druhy řízení. Řízení o neplatnosti zákona a řízení o neodkladném opatření. V prvním řízení se uplatňovala zásada dispoziční, kdy návrh podával Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, Volební soud, Poslanecká sněmovna, Senát, Sněm Podkarpatské Rusi, a to do tří let od vyhlášení zákona. Druhé řízení se zahajovalo z úřední povinnosti (*ex officio*). Vláda měla povinnost předložit návrh. Avšak Ústavní soud posuzoval neodkladná opatření z vlastní iniciativy po vyhlášení ve Sbírce zákonů a nařízení, i kdyby byla vláda nečinná.

Ústavní soud působil v Československé republice jen dvě funkční období, jeho dalšímu fungování zabránily válečné události. Po období 1921-1931 následovala období neustanovování členů Ústavního soudu. V roce 1938 byl soud opět ustanoven. Ale působil s ohledem na politické události jen necelý rok. Ústavní soud přestal fakticky působit na počátku čtyřicátých let. Formálně existoval až do přijetí ústavy v roce 1948, ale fakticky jeho činnost nebyla obnovena. V době vyhlášení autonomie Slovenska a Podkarpatské Rusi (podzim 1938) měl Ústavní soud projít změnami, které se měly týkat počtu soudců i pravomocí. K uskutečnění těchto úprav nedošlo.

Ústava z 9. května 1948 (zákon č. 150/1948 Sb.) byla připravována před převratem, avšak úpravy byly již pod kontrolou KSČ. Ústavní soudnictví bylo zcela pomínuto. Formálně bylo možné rozhodovat o protiústavnosti zákonů, nicméně tato pravomoc byla svěřena orgánu zákonodárného sboru (předsednictvu Národního shromáždění), nebyla svěřena orgánu soudního typu. Prováděcí zákon nebyl nikdy vydán.

Ústava ČSSR z roku 1960 (ústavní zákon č. 100/1960 Sb.) výše uvedený princip modifikovala tak, že přezkumnou pravomoc mělo celé Národní shromáždění. Ústava ČSSR stanovila, že Národní shromáždění „bdí nad zachováváním ústavy“ a může zrušit zákon SNR, nařízení nebo usnesení vlády a obecné závazné nařízení krajského národního výboru, odporuje-li ústavě nebo jinému zákonu. Přezkumná pravomoc parlamentu formálně existovala až do konce roku 1992.

Události Pražského jara 1968 přinesly naděje i do ústavního soudnictví. Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci obsahoval hlavu šestou, která upravovala Ústavní soud ČSSR v čl. 86-101. Ačkoliv se jednalo o platnou úpravu, nikdy nebyla uskutečněna. Ústavní soud ČSSR se měl skládat z dvanácti členů (z osmi soudců a čtyř náhradníků volených Federálním shromážděním na sedm let). Předpokládaný prováděcí zákon nebyl nikdy vydán.

Hlava šestá ústavního zákona č. 143/1968 Sb. byla zrušena ústavním zákonem č. 91/1991 Sb., o Ústavním soudu ČSFR, jež nabyl účinnosti dne 1. dubna 1991. Oproti ústavě z roku 1968 bylo novinkou to, že ústavní soud měl posuzovat soulad předpisů s mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách. Co se týká individuálních ústavních stížností, tak soud mohl přezkoumávat i rozhodnutí obecných soudů. Soud se skládal z dvanácti soudců (byla zachována parita zastoupení občanů České a Slovenské republiky). Funkční období bylo sedmileté. Kandidáty navrhovalo Federální shromáždění a národní rady, soudce jmenoval prezident republiky. Prováděcí zákon č. 491/1991 Sb., o organizaci Ústavního soudu České a Slovenské Federativní republiky a o řízení před ním byl schválen až 7. listopadu 1991. Dále byl přijat Organizační a jednací řád Ústavního soudu ČSFR (publ. v částce 51/1992 Sb.). Soudci Ústavního soudu byli jmenováni prezidentem v lednu 1992. Soud působil s ohledem na rozpad federace jen v období od 1. února 1992 do 31. prosince 1992.

Ústava z prosince roku 1992 ústavně zakotvila existenci Ústavního soudu. Prováděcí zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu nabyl účinnosti dne 1. července 1993 a začal působit od 15. července téhož roku. Jmenováno bylo dvanáct soudců, tři byli jmenováni později.

Ústavní soud je společně s Parlamentem České republiky, prezidentem republiky a vládou jedním z vrcholných ústavních orgánů. Má postavení zvláštního soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), je oddělen od ostatních soudů. Zabývá se kontrolou ústavnosti a plní funkci koncentrovaného a specializovaného ústavního soudnictví. Právní úprava inspiraci nalezla v německém modelu. Jeho sídlem je Brno.

Součástí právní úpravy je Listina základních práv a svobod s mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy. Ústavní soud zkoumá zásahy do ústavně garantovaných práv fyzických a právnických osob zakotvených v těchto dokumentech.

Ústavní soud by měl fungovat jako jedna z „brzd a protivah“ v rámci dělby státní moci. Tedy kontrolně působit na ostatní součásti dělby moci (na moc zákonodárnou, výkonnou a moc soudní).

Vztah k moci zákonodárné se realizuje tím, že Ústavní soud může z důvodu neústavnosti zrušit na základě podnětu kvalifikovaného subjektu akt jeho orgánu. Parlament jako orgán moci zákonodárné ovlivňuje činnost Ústavního soudu prostřednictvím vymezení způsobu jeho ustanovení, složení, pravomoci, rozhodovacího procesu atd. Senát (horní komora Parlamentu) vyslovuje souhlas se jmenováním soudců. Parlament může být iniciátorem zahájení řízení o zrušení zákona.

Vztah Ústavního soudu k moci výkonné je realizován tím, že Ústavní soud může zrušit akt orgánu moci výkonné normativního charakteru („jiné právní předpisy“) i individuálního charakteru (správní rozhodnutí). Moc výkonná nemá vůči Ústavnímu soudu žádné pravomoci v rámci systému brzd a protivah. Výjimkou je, že prezident jmenuje soudce Ústavního soudu (se souhlasem Senátu) a jeho předsedu a místopředsedy (bez souhlasu Senátu).

Vztah k jiným státním orgánům je charakterizován tím, že každý státní orgán je povinen poskytnout Ústavnímu soudu pomoc.

17. 2 Status soudce Ústavního soudu

Obecně lze soudnictví charakterizovat jako instituci aplikující existující právo na zjištěný skutkový stav, a to při zachování věcné nezávislosti soudů a věcné a osobní nezávislosti soudců. Ústavní soud se od obecných soudů odlišuje co do předmětu řízení. Status soudce Ústavního soudu upravuje čl. 84 až 86 Ústavy. Základní status soudců obecných soudů upravuje čl. 82 Ústavy. Podle odst. 1 citovaného článku soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí. Jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat. Dle odst. 2 tamtéž soudce nelze proti jeho vůli odvolat nebo přeložit k jinému soudu; výjimky vyplývající zejména z kárné odpovědnosti stanoví zákon. Podle odst. 3 citovaného článku funkce soudce není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu ani s jakoukoli funkcí ve veřejné správě; zákon stanoví, se kterými dalšími činnostmi je výkon soudcovské funkce neslučitelný.

Taxativní výčet předpokladů pro jmenování soudcem Ústavního soudu obsahuje čl. 84 odst. 3 Ústavy, podle něhož soudcem Ústavního soudu může být jmenován bezúhonný občan, který je volitelný do Senátu, má vysokoškolské právnické vzdělání a byl nejméně deset let činný v právnickém povolání. Další nároky při výběru kandidátů by neměly být uplatňovány. Je třeba připustit, aby prezident republiky a Senát uplatnili další kritéria zaručující osobnostní rysy a profesní charakteristiku, aby byl zajištěn účel ústavního soudnictví.

Funkce soudce je veřejnou funkcí (§ 4 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Absentuje-li úprava v zákoně o Ústavním soudu, aplikuje se na pracovněprávní vztahy vyplývající z funkce soudce zákoník práce.

Zákon garantuje nestíhatelnost soudce Ústavního soudu pro přestupek. Po zániku funkce by mohl být soudce stíhán pro přestupek, který spáchal během funkčního období, za předpokladu, že by k projednání došlo do jednoho roku od jeho spáchání.

Ústava v čl. 86 upravuje procesní imunitu členů Ústavního soudu. K trestnímu stíhání soudce Ústavního soudu je zapotřebí souhlasu Senátu, trestní stíhání je po dobu trvání funkce soudce Ústavního soudu vyloučeno, pokud Senát odmítne dát souhlas (§ 86 odst. 1 Ústavy). Jedná se o procesní imunitu. Jestliže však nebyl souhlas vyžadován, je možné trestní stíhání zahájit po zániku imunity (po zániku funkce soudce), nedošlo-li k promlčení. Není zaručena indemnita, tedy naprostá beztrestnost pro hlasování a za projevy učiněné při výkonu soudcovské funkce (na rozdíl od členů parlamentních komor).

Zadržení soudce, byl-li dopaden při spáchání trestného činu nebo bezprostředně poté, předpokládá souhlas předsedy Senátu (čl. 86 odst. 2 Ústavy).

V řadě států (např. Maďarsko, Rusko, Itálie, Švýcarsko) rozhoduje o zbavení imunity sám Ústavní soud.

Soudce Ústavního soudu má právo odepřít svědectví o věcech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s výkonem své funkce, a to navždy, tj. i po skončení funkce (čl. 86 odst. 3 Ústavy). Ústava hovoří o právu, ne o povinnosti.

Soudci Ústavního soudu jsou při výkonu funkce osobně i funkčně nezávislí (čl. 82 odst. 1 Ústavy). Působením na soudce se daná osoba dopouští trestného činu

zasahování do nezávislosti soudu podle § 169a trestního zákoníku. Jsou zakázány petice, jimiž by se zasahovalo do nezávislosti soudu (čl. 18 odst. 2 LZPS a § 1 odst. 3 zákona č. 85/1990 Sb., o právu petičním).

Zakazují se shromáždění v okruhu 100 m od budov Ústavního soudu nebo od míst, kde Ústavní soud jedná.

Soudce Ústavního soudu nemůže být proti své vůli odvolán nebo přeložen k jinému soudu. To je dáno již povahou věci.

Soudci Ústavního soudu jsou při svém rozhodování vázáni pouze ústavními zákony (čl. 88 odst. 2 Ústavy), mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy a zákonem o Ústavním soudu, oproti soudcům obecných soudů, kteří jsou vázáni zákonem.

Ústava stanoví inkompatibilitu přesně označených funkcí s funkcí soudce Ústavního soudu. Dle čl. 82 odst. 3 Ústavy funkce soudce není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu ani s jakoukoli funkcí ve veřejné správě; zákon stanoví, se kterými dalšími činnostmi je výkon soudcovské funkce neslučitelný. Zákon o Ústavním soudu stanoví zákaz vedlejších výdělečných činností. Podle § 4 odst. 3 zákona o Ústavním soudu výkon funkce soudce je neslučitelný s jinou placenou funkcí nebo jinou výdělečnou činností, s výjimkou správy vlastního majetku, činnosti vědecké, pedagogické, literární a umělecké, pokud taková činnost není na újmu funkce soudce, jejího významu a důstojnosti a neohrožuje důvěru v nezávislost a nestrannost rozhodování Ústavního soudu.

Výkon funkce soudce je neslučitelný též s členstvím v politické straně nebo v politickém hnutí (§ 4 odst. 4 zákona o Ústavním soudu), aby byly zcela vyloučeny politické vlivy na rozhodování Ústavního soudu. Ústava ani zákon o Ústavním soudu neřeší kandidaturu soudce do politické strany. Je zde mezera. Situace by mohla být řešena pomocí § 133 zákona o Ústavním soudu, pokud by soudce chováním v politické kampani ohrožoval důvěru v nezávislé a nestranné rozhodování Ústavního soudu. Naprosto kategorický je zákaz členství v politické straně nebo v politickém hnutí. S ohledem na rozsah omezení v jiných evropských zemích je patrné, že naše právní úprava je přiměřená. Velmi podobnou úpravu má Portugalsko. Např. španělská ústava zakazuje soudcům Ústavního soudu výkon funkcí v politické straně. Některé úpravy dalších evropských států o účasti soudců Ústavního soudu v politických stranách mlčí,

např. Spolková republika Německo, Rakousko, Řecko. Nelze vyloučit, že soudci, kteří dlouhodobě působili v politice, mají vazby na členy své někdejší politické strany. Záleží na ochotě soudce obětovat cokoliv ze svých osobních vztahů v zájmu řádného výkonu soudnictví. Záruku výkonu funkce lze hledat v osobnosti soudce (viz. samotná kapitola č. 10 o osobnosti soudce).

17. 3 Povinnost mlčenlivosti soudce Ústavního soudu

Soudce je povinen zachovávat mlčenlivost o věcech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s výkonem soudcovské funkce. Tato povinnost trvá i po zániku soudcovské funkce (§ 5 zákona o Ústavním soudu). Zákon neupravuje otázku, kdo může soudce zbavit mlčenlivosti. Lze uvažovat o tom, že soudce zbaví mlčenlivosti ten, koho se mlčenlivost týká. Podle důvodové zprávy k zákonu o Ústavním soudu je povinnost zachovávat mlčenlivost upravena odlišně pro soudce Ústavního soudu a soudce obecných soudů. Této povinnosti nelze soudce zprostit. Sám soudce rozhoduje o tom, kdy uplatní mlčenlivost. Soudce má právo odepřít svědectví o skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s výkonem své funkce.

Historicky se povinnost mlčenlivosti ve vztahu k poradě a hlasování soudu vyvinula jako ochrana před možným uplatněním nevole panovníka ve vztahu k soudci, který hlasoval v rozporu s panovníkovou představou. Na vůli krále záviselo trvání soudcovského mandátu. Soudcovské rozhodování bylo ovlivněno tím, že soudce byl ve funkci, pokud se těšil oblibě krále (during the King's pleasure). Tento absolutistický princip vystřídal princip, podle něhož lze zbavit soudce funkce jen pro kárné provinění (during good behaviour). Tento druhý princip se u nás uplatnil koncem 19. století.

V průběhu 20. století se navrátil princip první (v období okupace a v období nesvobody, tj. od 25. 2. 1948 až do 1. 1. 1990). Principu mlčenlivosti je přikládán obrovský význam.

V praxi se lze obejít i bez uplatnění tohoto principu, jak vyplývá z praxe švýcarského nejvyššího soudu, u kterého porady a hlasování probíhají veřejně.

Je zde na místě položit si otázku, zda je aktuální zabránění potenciálnímu zásahu do nerušeného výkonu soudcovského mandátu.

17. 4 Postavení a pravomoci soudců Ústavního soudu

Ústavní soud je soudní orgán ochrany ústavnosti, jeho úkolem je zejm. chránit ústavnost, základní práva a svobody uvedené v Ústavě, Listině základních práv a svobod a v dalších ústavních zákonech. Mezi jeho další kompetence patří rozhodování v některých věcech týkajících se volebního práva, posuzování mezinárodních smluv s Ústavou před jejich ratifikací. Podle čl. 87 Ústavy Ústavní soud rozhoduje o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem, o zrušení jiných právních předpisů (např. nařízení vlády, ministerských vyhlášek, obecně závazných vyhlášek a nařízení obcí a krajů), nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo se zákonem, o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu, o ústavní stížnosti právnických nebo fyzických osob proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do jim ústavně zaručených základních práv a svobod, o opravném prostředku proti rozhodnutí ve věci ověření volby poslance nebo senátora, v pochybnostech o ztrátě volitelnosti a o neslučitelnosti výkonu funkcí poslance nebo senátora podle čl. 25 Ústavy České republiky, o ústavní žalobě Senátu proti prezidentu republiky podle čl. 65 odst. 2 Ústavy České republiky, o návrhu prezidenta republiky na zrušení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu podle čl. 66 Ústavy, o opatřeních nezbytných k provedení rozhodnutí mezinárodního soudu, které je pro Českou republiku závazné, pokud je nelze provést jinak, o tom, zda rozhodnutí o rozpuštění politické strany nebo jiné rozhodnutí týkající se činnosti politické strany je ve shodě s ústavními nebo jinými zákony, spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu, o souladu mezinárodní smlouvy podle čl. 10a a čl. 49 Ústavy s ústavním pořádkem, a to před její ratifikací. Do rozhodnutí Ústavního soudu nemůže být smlouva ratifikována. Zákon může stanovit, že namísto Ústavního soudu rozhoduje Nejvyšší správní soud o zrušení právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu se zákonem, spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu.

V souladu s čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky rozhoduje Ústavní soud i o návrhu obecného soudu na vyslovení protiústavnosti již neplatného zákona, který by jinak obecný soud musel použít na jím řešenou věc.

Ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii svěřil Ústavnímu soudu dvě pravomoci, které jsou s ohledem na výsledek referenda nepoužitelné. Jedná se o rozhodování o opravném prostředku proti rozhodnutí prezidenta republiky, že referendum o přistoupení k Evropské unii nevyhlásí, rozhodování o tom, zda postup při provádění referenda o přistoupení České republiky k Evropské unii je v souladu s ústavním zákonem o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a se zákonem vydaným s jeho provedením.

Soud není součástí soustavy obecných soudů. Postavení a jeho kompetence jsou uvedeny přímo v Ústavě České republiky. Ústavní soud je tvořen patnácti soudci, kteří jsou jmenováni prezidentem republiky se souhlasem Senátu Parlamentu ČR na období 10 let. Opakování mandátu není Ústavou zakázáno. Ústavní soud sídlí v Brně.

Soudcem Ústavního soudu se může stát občan České republiky, který dosáhl věku nejméně 40 let (je volitelný do senátu), je bezúhonný, získal vysokoškolské právnické vzdělání a byl alespoň deset let činný v některém z právnických povolání. Funkce se soudce ujímá složením slibu do rukou prezidenta republiky. Jeho funkce není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu, s jakoukoliv jinou placenou funkcí nebo výdělečnou činností nebo jinou funkcí ve veřejné správě. Soudce nesmí být členem žádné politické strany nebo hnutí.

Předsedu Ústavního soudu a dva místopředsedy jmenuje prezident republiky samostatně z řad soudců Ústavního soudu. Soudce Ústavního soudu nemůže být ze své funkce odvolán. Výjimku tvoří odvolání z funkce v případě závažného kárného provinění nebo pokud vykonává činnost, která není slučitelná s funkcí soudce Ústavního soudu nebo poruší zákaz členství v politické straně nebo hnutí nebo se po dobu delší než jeden rok neúčastní jednání Ústavního soudu. O zániku jeho funkce rozhoduje kvalifikovanou většinou devíti hlasů plenum ve zvláštním kárném řízení. Funkce zaniká automaticky, pokud byl pravomocně odsouzen za úmyslně spáchaný trestný čin. Vzdání se funkce učiní soudce osobně do rukou prezidenta republiky nebo formou notářského zápisu jemu adresovaného.

Soudci Ústavního soudu rozhodují ve čtyřech tříčlenných senátech nebo v plénu. Tříčlenné senáty rozhodují o převážné většině ústavních stížností. Plénum, tj. rozhodování v plném složení se děje o nejdůležitějších věcech (např. návrhy na zrušení zákonů či jiných právních předpisů, kompetenční spory, ústavní žaloba Senátu proti prezidentu republiky, návrh na přijetí stanoviska pléna k překonání právního názoru, který Ústavní soud zaujal ve svém dřívějším nálezu, a jiné věci, které si plénum k rozhodování vyhradí. Plénum je usnášeníschopné, je-li přítomno alespoň deset soudců. Prostou většinou hlasů rozhoduje např. o zrušení zákona, v některých případech rozhoduje kvalifikovanou většinou alespoň devíti hlasů. Jednotliví soudci vydávají procesní rozhodnutí v zákonem svěřených případech, jako je např. odmítnutí návrhu pro opožděnost nebo nepřípustnost.

Nový návrh na zahájení řízení případně podle rozvrhu práce soudci zpravodajovi, který shromažďuje podklady pro rozhodnutí, předkládá návrh rozhodnutí, případně sám návrh na zahájení řízení odmítne. K přijatým rozhodnutím může soudce, který s ním nesouhlasí, připojit odlišné stanovisko, čímž se odlišuje toto oprávnění od soudů obecných, kde tento postup není možný.

Ústavní soud rozhoduje ve věci samé nálezem, v ostatních případech rozhoduje usnesením. Jeho rozhodnutí jsou konečná bez možnosti odvolání. V souladu s čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány a osoby a považují se za jeden z pramenů práva (podobně jako precedenty). Vyjádření k významným právním otázkám obsahuje odůvodnění nálezu.

Ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu jsou zveřejňovány nálezy a vybraná usnesení Ústavního soudu. Nejvýznamnější nálezy jsou vyhlášovány ve Sbírce zákonů.

Předsedovi Ústavního soudu přísluší zastupování soudu navenek, vykonává správu soudu a svolává jednání a řídí plénum soudu, jmenuje generálního sekretáře a ředitele soudní správy. Generální sekretář odpovídá za chod soudního odboru, analytického odboru, knihovny, zahraničního a protokolárního referátu. Ředitel soudní správy řídí oddělení informačních a komunikačních technologií, oddělení dopravy a referáty finanční a hospodářské správy. Předsedu soudu zastupují místopředsedové soudu a plní úkoly, kterými je předseda pověřil. Každý soudce Ústavního soudu má tři

asistenty, kteří připravují podle pokynů soudce podklady pro rozhodování, příp. návrhy rozhodnutí.

17. 5 Způsoby zániku funkce ústavního soudce

Z hlediska délky soudcova mandátu lze způsoby zániku funkce⁴⁸ soudce dělit na řádné, tj. uplynutím délky mandátu (dle § 7 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu) a předčasné, tj. vzdáním se funkce (rezignací). S ohledem na svobodnou vůli soudce jde o dobrovolné vzdání se funkce (§ 7 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu) a způsob, který neodpovídá svobodné vůli soudce, tj. zánik funkce přímo ze zákona. Mezi způsoby zániku funkce soudce ze zákona patří důsledek uplynutí mandátu soudce, ztráta volitelnosti do Senátu (dle § 7 odst. 3 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu), důsledek pravomocného odsouzení pro úmyslný trestný čin (dle § 7 odst. 3 písm. c) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu) a jako důsledek rozhodnutí pléna Ústavního soudu rozhodujícího po nálezu kárného senátu o možnosti dalšího setrvání soudce v jeho funkci (dle § 7 odst. 3 písm. d) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu a § 132 až 144 téhož zákona), tj. vyhlášením usnesení Ústavního soudu o zániku funkce. Ačkoliv to zákon výslovně nestanoví, funkce soudce zaniká i jeho smrtí.

---

⁴⁸ § 7 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu:

(1) Soudce se může své funkce vzdát prohlášením učiněným osobně do rukou prezidenta republiky. Brání-li mu v tom závažné okolnosti, může tak učinit prohlášením sepsaným formou notářského zápisu.

(2) Funkce soudce zaniká dnem následujícím po dni, v němž soudce učinil prohlášení podle odstavce 1 nebo v němž bylo prohlášení podle odstavce 1 prezidentu republiky doručeno.

(3) Funkce soudce dále zaniká

a) uplynutím doby, na kterou byl soudcem jmenován,

b) dnem, kdy soudce přestal být volitelný do Senátu,

c) dnem právní moci rozsudku, kterým byl soudce odsouzen pro trestný čin spáchaný úmyslně,

d) vyhlášením usnesení Ústavního soudu o zániku funkce podle § 144.

(4) Uvolní-li se místo soudce, protože jeho funkce podle odstavce 3 zanikla, sdělí to předseda Ústavního soudu neprodleně prezidentu republiky.

Jestliže soudce, který byl schválený Senátem a jmenovaný prezidentem republiky, odmítne složit slib nebo ho složí s výhradou, hledí se na něho, jako by nebyl jmenován (čl. 85 odst. 1 a 3 Ústavy).

K problematice zániku funkce soudce uplynutím mandátu, s ohledem na zkušenosti s dlouhodobým neobsazením Ústavního soudu po uplynutí mandátu soudců sloužících v prvním desetiletí činnosti Ústavního soudu by bylo žádoucí inspirovat se německou právní úpravou. Konkrétně se jedná o ust. § 4 odst. 4 německého zákona o Ústavním soudu, podle něhož pokračují soudci ve své soudcovské činnosti i po uplynutí doby, na kterou byli jmenováni, až do jmenování jejich nástupců. Mělo by to pozitivní vliv na plynulost rozhodování soudu a prezident by mohl rychleji realizovat kompetenci plynoucí z čl. 62 písm. e) Ústavy⁴⁹.

Dobrovolné vzdání se funkce je nutné spojit se zárukou nezávislosti soudce Ústavního soudu. Vzdání se funkce nemusí být odůvodněno a nepodílí se na něm žádný orgán Ústavního soudu. Existují dvě formy vzdání se funkce. Jedna je osobně do rukou prezidenta republiky a druhá forma je prohlášení učiněné formou notářského zápisu. Ze strany prezidenta republiky nelze kontrolovat, zda byly naplněny tzv. „závažné okolnosti“, proto nelze na její případnou absenci vázat žádné právní následky. Jakákoliv kontrola bránící soudci v opuštění funkce by byla zásahem do principu dobrovolnosti výkonu mandátu.

Soudce, který učinil prohlášení o vzdání se funkce, nemůže vázat skončení funkce na určitý časový okamžik v budoucnosti, který by sám určil, neboť okamžik zániku funkce nastává v tomto případě ze zákona. Funkce soudce zaniká dnem následujícím po dni, v němž soudce učinil prohlášení nebo v němž bylo prohlášení doručeno Kanceláři prezidenta republiky, tj. dnem seznámení s vůlí opustit funkci.

Den zániku funkce soudce Ústavního soudu uplynutím desetiletého mandátu se shoduje s číselným označením se dnem jmenování, i kdyby se jednalo o den sváteční nebo den pracovního klidu. Stejně jako je tomu tak ve většině evropských států, Ústava i zákon o Ústavním soudu umožňují opakování mandátu s tím, že jednotlivá funkční období nemohou trvat déle než deset let.

Funkce soudce dále zaniká dnem, kdy soudce přestal být volitelný do Senátu, resp. dnem právní moci rozsudku odsuzujícího soudce Ústavního soudu za spáchání

---

⁴⁹ Prezident republiky jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy.

úmyslného trestného činu. S tímto ustanovením souvisí čl. 84 odst. 3 Ústavy⁵⁰, který stanoví předpoklady jmenování soudcem Ústavního soudu a které musí být splněny v průběhu celého mandátu. I spáchání neúmyslného, tj. nedbalostního trestného činu by mohlo vést k ukončení mandátu soudce Ústavního soudu, a sice jako sankce za kárné provinění (§ 144 zákona o Ústavním soudu). V případě pozbytí volitelnosti do Senátu ani v případě ztráty bezúhonnosti zákon nestanoví, jakým aktem bude konstatován zánik funkce, ani nestanoví, kdo tento akt vydává. V úvahu připadají tři varianty. První variantou je rozhodnutí kárného senátu (analogicky podle § 143 zákona o Ústavním soudu), druhou variantou je vydání osvědčení o zániku funkce soudce Ústavního soudu předsedou Ústavního soudu nebo dle třetí varianty plénem Ústavního soudu. Avšak ani jeden z výše uvedených orgánů Ústavního soudu nemá k vydání takového aktu výslovné pověření. Absence zmocnění kárného senátu rozhodovat v tomto případě vede spíše k závěru o nemožnosti rozhodování kárného senátu, neboť § 143 zákona o Ústavním soudu uvádí taxativní výčet věcné agendy. Rozhodnutí by mohlo být považováno za přijaté za hranicí pravomoci (*ultra vires*). Stejná námitka se týká i předsedy Ústavního soudu. Ust. § 3 odst. 1 zákona o Ústavním soudu uvádí kompetence předsedy Ústavního soudu. Ani jedna kompetence však nepřichází v úvahu. Bylo by možné uvažovat o plénu Ústavního soudu dle § 11 odst. 2 písm. l) zákona o Ústavním soudu, podle něhož plénum rozhoduje o úpravě svých vnitřních poměrů.

Další způsob předčasného zániku funkce soudce Ústavního soudu se pojí s vyhlášením usnesení pléna Ústavního soudu o zániku funkce soudce Ústavního soudu v důsledku rozhodnutí kárného senátu. Není vyžadováno doručení rozhodnutí dle § 144 zákona o Ústavním soudu⁵¹, účinky jsou spojovány již s vyhlášením rozhodnutí. Rozhodnutí kárného senátu může spočívat v kárném provinění, v jednání, které se

---

⁵⁰ Soudcem Ústavního soudu může být jmenován bezúhonný občan, který je volitelný do Senátu, má vysokoškolské právnické vzdělání a byl nejméně deset let činný v právnickém povolání.

⁵¹ Ust. § 144 zákona o Ústavním soudu:

(1) Pokud se v kárném řízení prokázalo, že se soudce dopustil takového jednání, že jeho další setrvání ve funkci by bylo v rozporu s posláním Ústavního soudu a s postavením jeho soudců, a jestliže proti usnesení kárného senátu, kterým bylo soudci jeho jednání vytknuto, nebyly podány námitky, anebo jestliže plénum takové usnesení potvrdilo, plénum rozhodne, zda soudci jeho funkce zaniká. Návrh na takové usnesení může podat předseda kárného senátu.

(2) K usnesení podle odstavce 1 je třeba souhlasu nejméně devíti soudců. O návrhu může plénum jednat a usnášet se, je-li přítomno alespoň 12 soudců.

neshoduje se zákazem vedlejší činnosti soudce, resp. se zákazem členství v politické straně, anebo se soudce nezúčastňuje jednání Ústavního soudu po dobu delší jednoho roku.

Uvolní-li se místo soudce, protože jeho funkce z výše uvedených důvodů zanikla, sdělí to předseda Ústavního soudu neprodleně prezidentu republiky.

18. Odpovědnost soudce

Každý demokratický právní stát má v právním řádu obsaženou úpravu odpovědnosti soudce. S ohledem na nezávislost soudce je přijímána koncepce osobní neodpovědnosti soudce za vady a újmy způsobené při výkonu soudnictví. V daném případě odpovídá stát za škodu způsobenou jeho orgánem. Po soudci lze požadovat regresní úhradu.

Soudce není absolutně neodpovědný. Pro případ zaviněného porušení soudcovských povinností, jakož i narušení důstojnosti soudcovské funkce, obsahuje český právní řád kárnou odpovědnost soudce upravenou v § 86 a násl. zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění. Je to jedna ze záruk soudcovské nezávislosti a shoduje se s institutem neodvolatelnosti soudce. Řízení o kárné odpovědnosti soudce je svěřeno samotným soudům z důvodu zachování nezávislosti soudců.

Podání stížnosti upravuje § 164 a násl. zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů. Stěžovatel (fyzická i právnická osoba) je oprávněn podat stížnost orgánům státní správy soudů, jen jde-li o průtahy v řízení nebo o nevhodné chování soudních osob a narušování důstojnosti řízení před soudem.

Kontrola je provedena rovněž výkonem instančního soudnictví, kdy dochází k opravám vadných rozhodnutí.

18. 1 Trestní odpovědnost soudce

Soudce je trestně odpovědný za činy spáchané při výkonu funkce nebo v souvislosti s výkonem funkce. Trestní stíhání je však možné zahájit pouze se souhlasem prezidenta republiky. Souhlas se uděluje před prvním úkonem, kterým se zahajuje trestní stíhání (usnesení o zahájení trestního stíhání § 160 odst. 1 trestního

řádu). To samé platí o vzetí soudce do vazby. Zahájení trestního stíhání se oznamuje předsedovi příslušného soudu a Ministerstvu spravedlnosti. Tato omezení neplatí o činech spáchaných při výkonu funkce nebo v souvislosti s ní⁵².

18. 2 Odpovědnost soudce za škodu

Dle čl. 36 Listiny má každý nárok na náhradu škody způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Odst. 4 citovaného ustanovení odkazuje na podrobnější zákonnou úpravu⁵³. V souladu se zákonem č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů, odpovídá za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným procesním postupem způsobenou soudcem stát. Stát má vůči soudci regresní nárok.

Dle § 78 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích odpovědnost za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím, rozhodnutím o vazbě, trestu nebo ochranném opatření a nesprávným úředním postupem se řídí zákonem č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů. Tento zvláštní předpis také stanoví, kdy a v jaké míře může být po soudci vymáhána regresní úhrada. Pokud by soudce způsobil jinou škodu, než uvedenou v § 78 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, použila by se s ohledem na § 84 odst. 4 zákona o soudech a soudcích zákonná úprava obsažená v § 248 a násl. zákonu č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Stát odpovídá za škodu způsobenou pravomocným nezákonným rozhodnutím, které bylo pro nezákonnost zrušeno nebo změněno. Toto rozhodnutí vydal státní orgán (např. soud, státní zástupce, policie, správní orgán), tzv. úřední osoba (fyzická a právnická osoba při výkonu státní správy, která jí byla svěřena, např. lesní stráž) nebo územní samosprávný celek (v rámci samostatné působnosti) v občanském soudním řízení, ve správním řízení nebo trestním řízení. (Viz. § 7 a násl. zákona o odpovědnosti

---

⁵² § 76 a násl. zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění.

⁵³ Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, v platném znění.

za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem), za vyčerpání všech opravných prostředků v řízení před soudem a správním řízení, i bez vyčerpání řádných opravných prostředků v případě zvláštního případu zřetele hodného (např. při nesprávném poučení o opravném prostředku).

Definice nesprávného úředního postupu není v zákoně obsažena, dle judikatury se jedná o jinou činnost než rozhodování, porušení právních norem, které stanoví postup státních orgánů, spadají sem i průtahy v řízení.

Stát může požadovat postihem (regres) úhradu na úředních osobách (soudce), pokud škodu způsobily zaviněně.

18. 3 Kárná odpovědnost soudce

Kárná odpovědnost soudce je upravena v § 86 a násl. zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění. Soudce je kárně odpovědný za kárné provinění. Kárným proviněním je zaviněné porušení povinností soudce (např. zaviněné průtahy v řízení, projevy nadřezování, diskriminování některé ze stran), ale i zaviněné chování nebo jednání, kterým soudce narušil důstojnost soudcovské funkce nebo důvěru v rozhodování soudu (nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé).

O kárných proviněních rozhodují kárné soudy. Řízení je upraveno v ust. § 8 až 25 zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, ve znění pozdějších předpisů. Řízení je zahájeno na návrh ministra spravedlnosti nebo předsedy příslušného soudu. V první instanci rozhodují o kárných proviněních z obvodu druhého vrchního soudu vrchní soudy a ve druhé instanci Nejvyšší soud. Soudy rozhodují v pětičlenných senátech.

Podle závažnosti uloží kárný soud kárné opatření za kárné provinění. Kárnými opatřeními jsou dle ust. § 88 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění důtka, snížení platu až o 25 % na dobu nejvíce šesti měsíců (na dobu jednoho roku při opětovném kárném provinění), odvolání z funkce předsedy senátu a odvolání z funkce soudce. Od uložení kárného opatření lze upustit, jestliže dostačuje projednání kárného provinění.

Výtkou ze strany předsedy soudu lze vyřešit drobné nedostatky v práci nebo drobné poklesky v chování, je-li to postačující. Děje se tak mimo kárné řízení.

Má-li senát za to, že skutečnosti kladené soudci za vinu mají znaky trestného činu nebo přestupku anebo jiného správního deliktu, kárné řízení přeruší a věc postoupí příslušnému orgánu.

18. 3. 1 Zánik kárné odpovědnosti soudce

Návrh na projednání kárného provinění je nutné podat do dvou měsíců od doby, kdy se navrhovatel o kárném provinění dozvěděl, nejpozději však do dvou let ode dne spáchání (§ 9 odst. 1 zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, v platném znění). Odpovědnost soudce za kárné provinění zaniká, nebyl-li do dvou let od jeho spáchání podán návrh na zahájení kárného řízení (§ 89 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění). Zákonodárce pojednává o jedné věci (objektivní lhůta pro podání návrhu) dvakrát ve dvou různých předpisech. Oproti tomu subjektivní lhůta je upravena pouze v § 9 odst. 1 zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, v platném znění.

Marným uplynutím výše uvedené objektivní lhůty, tj. byl-li návrh podán opožděně, dojde k zastavení řízení dle § 14 písm. a) zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, v platném znění. To platí i v případě, že se příslušný orgán dozví o okolnostech, které zakládají kárnou odpovědnost opožděně (subjektivní lhůta), zahájení řízení není v takovém případě možné.

Výklad běhu subjektivní lhůty je upraven v nálezu Ústavního soudu ze dne 3. října 2002, sp. zn. IV. ÚS 302/2002. Nález vychází z právní úpravy dnes již zrušeného zákona č. 412/1991 Sb., o kárné odpovědnosti soudců. Právní úprava je však totožná s předchozí právní úpravou. Ve zmiňovaném nálezu Ústavní soud zrušil rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR s odůvodněním, že dvouměsíční subjektivní lhůta běží ode dne, zjištění nedostatků tímto orgánem v konkrétním případě, tj. ode dne, kdy se informace dostane do dispoziční sféry odboru, který ministr spravedlnosti pověřil provedením prověrky, a ne ode dne předání informace ministrovi spravedlnosti, protože tím by se počátek běhu uvedené lhůty stal věcí nahodilosti. Dle názoru Ústavního soudu

je dvouměsíční lhůta dostatečně dlouhá k tomu, aby výsledky kontroly byly včas vyhodnoceny a vyvozeny z ní případné závěry.

Taxativně uvedené orgány v ust. § 8 odst. 2 zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, v platném znění, jsou povinny podat návrh na zahájení kárného řízení ex lege, neboť jim to ukládá § 128 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění, podle kterého zjistí-li příslušný orgán státní správy soudu, že soudce zaviněně porušil své povinnosti při výkonu funkce nebo že chování soudce narušuje důstojnost soudcovské funkce nebo ohrožuje důvěru v nezávislé, nestranné, odborné a spravedlivé rozhodování soudů, podá návrh na zahájení řízení o kárné odpovědnosti soudců dle zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, v platném znění.

18. 3. 2 Kárné soudy

V prvním stupni jsou kárnými soudy Vrchní soud v Praze a Vrchní soud v Olomouci pro soudce přidělené nebo přeložené v době podání návrhu na zahájení řízení k výkonu funkce k těmto soudům. Ve druhém stupni to je Nejvyšší soud České republiky, který rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutím vrchních soudů.

Kárné soudy jednají v senátech. Senát se skládá z předsedy a 4 soudců.

Soudcem kárného soudu se může stát bezúhonný soudce, který vykonává funkci soudce nejméně 7 let. Funkce soudce kárného soudu je neslučitelná s funkcí předsedy a místopředsedy soudu.

18. 4 Odpovědnost soudce za přestupek

Odpovědnost soudce za přestupek může být projednána v kárném řízení podle zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (dříve zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích). Předpokladem je, že soudce požádal orgán příslušný k projednání přestupku a projednání přestupku v kárném řízení. Zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců, v platném znění, upravuje řízení o odpovědnosti soudce za přestupek. Přiměřeně se použijí ustanovení o kárném řízení plus platí některé zvláštní ustanovení (např. o výkonu rozhodnutí).

18. 5 Morální odpovědnost soudce

Morální odpovědnost soudce souvisí s jeho vědomím a svědomím. Již při svém ustanovování do funkce soudce slibuje, že bude funkci vykonávat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí. Jedná se o vnitřní měřítko. Morální odpovědnost nastupuje na řadu v případě, když není možné porušení určitého pravidla postihnout podle žádného předpisu. Soudce by se měl tímto měřítkem řídit v případě, kdy uvažuje, zda překročí jisté meze odpovědnosti. Jde o odpovědnost soudce k sobě samému a vůči veřejnosti. Nastupuje v případě, kdy byla porušena pravidla stanovená etickým kodexem.

19. Soudcovská unie České republiky

Soudcovská unie je nepolitické profesní a dobrovolné stavovské sdružení soudců České republiky. Založena byla v roce 1990. Sídlo má v Praze a nemá žádné pobočné spolky. Sdružuje více než padesát procent soudců. Jejím úkolem je podílet se na zvyšování právního povědomí společnosti a úrovně ochraně práv a svobod člověka. Dbá na rozvíjení spolupráce s obdobnými sdruženími v zahraničí. Je členem Mezinárodní asociace soudců, Evropské asociace a sdružení MEDEL (Evropští soudci pro demokracii a svobodu - *Magistrats Européens pour la Democratie et les Libertés*). Pořádá semináře, odborné stáže a mezinárodní konference.

Členem Unie se může stát každý soudce České republiky dle § 3 stanov Soudcovské unie ČR.

Soudcovská unie přijala Etické zásady chování soudce. Smyslem je stanovení norem etického chování soudců. Vycházejí z předpokladu, že soudci se za své chování zodpovídají příslušným nezávislým a nestranným orgánům.

Mezi tyto zásady chování soudce patří nezávislost, nestrannost, bezúhonnost, důstojnost, rovnost a odbornost.

Soudcovská nezávislost je zárukou práva na spravedlivý proces a pilířem právního státu. Soudce je povinen hájit soudcovskou nezávislost v osobním i profesním životě. Vykonává svou funkci nezávisle, na základě vlastního hodnocení skutečností a svědomitého výkladu a aplikace zákona. Nepodléhá žádným vlivům, zájmům, zásahům, nátlaku a výhrůžkám.

Soudce vykonává svou funkci vždy nestranně, nezaujatě a bez předsudků. Při výkonu funkce i v osobním životě se vždy chová způsobem, který neohrožuje důvěru odborné i laické veřejnosti, jakož i stran řízení, v jeho nestrannost. Vyvaruje se chování, které by mohlo vést k jeho vyloučení z projednávané věci. Zdržuje se projevů, které by mohly ovlivnit výsledek řízení nebo vzbudit pochybnost veřejnosti o nestrannosti řízení, a to jak ve věcech, které osobně projednává, tak i v ostatních věcech.

Soudce se chová tak, aby jeho chování nesnižovalo vážnost soudcovského stavu. Bezúhonnost je nezbytným předpokladem řádného výkonu a důvěry veřejnosti v řádný výkon funkce soudce.

Samozřejmostí je pro něj důstojné vystupování při výkonu funkce, jakož i v soukromém životě.

Soudce přistupuje ke každému stejně, ať se jedná o strany řízení, svědky, příslušníky jiných právních profesí, zúčastněné osoby a jiné soudce. Vždy se vyvaruje jakéhokoliv projevu diskriminace.

Soustavně prohlubuje své odborné znalosti.

20. Platy soudců

Platy soudců by měly odpovídat jejich společenskému postavení a odpovědnosti, kterou s sebou výkon funkce nese. Mezi základní principy odměňování soudců patří: všechny způsoby odměňování, které musejí být stanoveny zákonem, měly by korespondovat s důstojností jejich profese, odpovídající ohodnocení je ochranou před nežádoucími externími vlivy. Výše by měla zohlednit společenské poměry v zemi a měla by být stanovena na základě objektivních kritérií, a ne podle výkonnosti soudců.

V některých zemích jsou platy soudců upraveny na úrovni ústavy (např. USA, Austrálie, Irsko) nebo na úrovni zákona. Rovněž mohou být upraveny v podobě podzákonných předpisů (zejm. skandinávské země). Ve Švédsku jsou platy regulovány kolektivní smlouvou, kterou uzavírá se Švédským královstvím organizace sdružující soudce.

Co se výše platu soudců týče, nemění se automaticky s ohledem na ekonomickou situaci v zemi. Stejně je tomu tak v řadě zemí Evropy. Konkrétní částky jsou upraveny právním předpisem. Řada zemí obsahuje v ústavě zákaz snižování platů soudců (např. USA, Velká Británie, Nový Zéland).

V České republice upravuje plat a některé další náležitosti spojené s výkonem funkce soudce zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o platech soudců“).

Dle § 2 odst. 1 zákona o platech soudců, soudci, o nichž to stanoví tento zákon, náleží plat, náhrady výdajů, naturální plnění a odchodné.

Podle § 28 odst. 1 zákona o platech soudců, soudci náleží plat určený z platové základny platovým koeficientem, který se stanoví podle počtu let započtené doby pro soudce.

Dle § 31 odst. 1 zákona o platech soudců do doby stanovené v § 28 odst. 1 pro určení platového koeficientu (dále jen "rozhodná doba") se započítává doba výkonu

funkce justičního čekatele, doba výkonu funkce soudce, soudcem prokázaná doba jiné právní praxe po získání právnického vysokoškolského vzdělání.

Plat je ve většině případů jediným příjmem soudce. Soudce nesmí kromě správy vlastního majetku a činnosti vědecké, pedagogické, literární, publicistické nebo umělecké zastávat žádnou jinou placenou funkci ani vykonávat jinou výdělečnou činnost⁵⁴. Plat zajišťuje soudcovu nezávislost⁵⁵. Je určen zákonem č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, v platném znění.

Soudcům obecných soudů je hrubý měsíční plat stanoven jako součin platové základny a platového koeficientu.

Platová základna činila až do roku 2010 každoročně trojnásobek, pak došlo ke snížení na 2,5 násobek průměrné nominální mzdy v nepodnikatelské sféře dosažené podle zveřejněných údajů Českého statistického úřadu.

Platová základna pro soudce obecných soudů vzrostla od začátku roku 2017 ze 77 637 Kč na 80 490 Kč. Výše platů se vypočítá pomocí koeficientů, v závislosti na postavení a délce praxe⁵⁶.

Platový koeficient se pohybuje podle typu soudu a podle let praxe konkrétního soudce od 0,88 (výkon funkce u okresního soudu do 5 let) až do 1,84 (výkon funkce u vrchního soudu nad 30 let nebo u nejvyššího soudu bez ohledu na dobu). O něco vyšší jej mají předsedové senátu a soudní funkcionáři. Maximální výše je u předsedů Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu.

Soudcům náleží i náhrada výdajů na reprezentaci a na odbornou literaturu ve výši 5,5 % platové základny měsíčně a náhrada prokázaných výdajů při pracovních cestách.

Určitá naturální plnění (např. byt, auto) náleží předsedům vrchních soudů, místopředsedům a předsedům nejvyšších soudů.

---

⁵⁴ § 85 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění, § 4 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v platném znění.

⁵⁵ § 75 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, v platném znění.

⁵⁶ <http://www.ceska-justice.cz/2017/12/vlada-odvraci-nejjistotu-ve-vypoctu-platu-soudcu-statnich-zastupcu/>.

U soudců Ústavního soudu je výpočet stejný, jen platový koeficient je 2,06 (místopředsedové ve výši 2,49 a předseda ve výši 2,9). Náhrada výdajů je jim poskytována ve výši 30 % z platové základny (místopředsedové ve výši 33 % a předseda ve výši 37 %) a také mají nárok na naturální plnění např. ve formě služebního bytu či auta.

Platová základna pro roky 2012 až 2014 byla zákonem stanovena pevně na 56 849 Kč; způsob jejího výpočtu byl navíc dlouhodobě nesprávně odvozován od ukazatele, který nerozlišoval mezi plnými a zkrácenými pracovními úvazky. Viz. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. prosince 2014, sp. zn. 21 Cdo 1440/2014.

Ve výše uvedeném rozsudku dovolací soud souhlasí s tím, že platová základna platů soudců byla stanovena na základě nesprávně zvoleného statistického postupu při výpočtu průměrné nominální měsíční mzdy fyzických osob v nepodnikatelské sféře. V souladu se zákonem je jen takový postup, který zohlední i to, jestli zaměstnanec dosáhl měsíční mzdy při plné nebo kratší pracovní době.

21. Funkcionáři soudu

Prezident republiky jmenuje předsedu a místopředsedu Nejvyššího soudu dle § 102 ve spojení s § 15 zákona o soudech a soudcích z řad soudců tohoto soudu. Tento postup je rovněž upraven v Ústavě v čl. 62 písm. f) Ústavy. Ústavním základem je čl. 63 odst. 2 a 3 Ústavy.

V nálezu Ústavního soudu ze dne 12. září 2007, sp. zn. Pl. ÚS 87/06, Ústavní soud rozhodl tak, že prezident republiky je státním orgánem příslušným k vydání rozhodnutí o jmenování místopředsedy Nejvyššího soudu z řad soudců přidělených k Nejvyššímu soudu platným rozhodnutím ministra spravedlnosti, po předchozím souhlasu předsedy Nejvyššího soudu. A rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 8. 11. 2006, kterým byl JUDr. Jaroslav Bureš jmenován místopředsedou Nejvyššího soudu, se ruší.

Navrhovatelka, předsedkyně Nejvyššího soudu JUDr. Iva Brožová, se v citovaném nálezu domáhala zrušení rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 8. listopadu 2006, kterým byl JUDr. Jaroslav Bureš jmenován místopředsedou Nejvyššího soudu.

Navrhovatelka tvrdila, že rozhodnutím o jmenování JUDr. Jaroslava Bureše dalším místopředsedou Nejvyššího soudu překročil prezident své kompetence. Kompetenci umožňuje prezidentu republiky ust. čl. 62 písm. f) Ústavy ČR⁵⁷. Zákon o soudech a soudcích počítá v § 15⁵⁸ jen s jedním místopředsedou Nejvyššího soudu,

---

⁵⁷ Prezident jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu.

⁵⁸ § 15 zákona o soudech a soudcích

(1) Nejvyšší soud se skládá z předsedy soudu, místopředsedů soudu, předsedů kolegií, předsedů senátů a dalších soudců.

aby byla eliminována možnost ovlivňování Nejvyššího soudu jmenováním vždy dalšího místopředsedy tím kterým prezidentem. Jmenováním druhého místopředsedy Nejvyššího soudu překročil prezident republiky svoji kompetenci, neboť ad absurdum by každý příští prezident měl právo jmenovat svého místopředsedu.

Když to zrekapituluji. Navrhovatelka odmítla v postavení předsedkyně Nejvyššího soudu udělit předchozí souhlas k rozhodnutí ministra spravedlnosti o přidělení JUDr. Jaroslava Bureše jako soudce k Nejvyššímu soudu.

Předsedkyně byla odvolána ze své funkce prezidentem republiky dle § 106 zákona o soudech a soudcích.

Ústavní soud zrušil ust. § 106 odst. 1 zákona o soudech a soudcích nálezem ve věci sp. zn. Pl. ÚS 18/06.

Následně zrušil Ústavní soud rozhodnutí prezidenta republiky o odvolání předsedkyně Nejvyššího soudu.

Prezident republiky jmenoval JUDr. Jaroslava Bureše druhým místopředsedou Nejvyššího soudu.

Ústavní soud zrušil rozhodnutí ministra spravedlnosti o přidělení JUDr. Bureše k Nejvyššímu soudu.

Jmenovací pravomoc prezidenta republiky spočívá ve vztahu k moci soudní, resp. ve vztahu k soudcům obecných soudů, ve jmenování soudců obecných soudů dle čl. 63 odst. 1 písm. i) Ústavy⁵⁹, ve jmenování předsedy a místopředsedů Nejvyššího soudu podle čl. 62 písm. f) Ústavy⁶⁰. Kontrasignace předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády je nutná ke jmenování soudců dle čl. 63 odst. 3 Ústavy⁶¹. Naopak ke jmenování předsedy nebo místopředsedy Nejvyššího soudu není nutná kontrasignace, děje se tak samostatně. Limitem je okruh osob ve vztahu, k němuž může být jmenovací pravomoc prezidenta republiky realizována (dle čl. 62 písm. f) Ústavy

---

(2) Rozhodovací činnost Nejvyššího soudu vykonávají soudci. Předseda a místopředsedové Nejvyššího soudu vykonávají kromě rozhodovací činnosti také státní správu Nejvyššího soudu v rozsahu stanoveném tímto zákonem. Předsedové kolegií kromě rozhodovací činnosti též organizují a řídí činnost kolegií. Předsedové senátu kromě rozhodovací činnosti též organizují a řídí činnost senátů.

⁵⁹ Prezident republiky dále jmenuje soudce.

⁶⁰ Prezident republiky jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu.

⁶¹ Rozhodnutí prezidenta republiky vydané podle odstavců 1 a 2 vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.

„ze soudců“). Ust. § 102 odst. 1 zákona o soudech a soudcích uvádí, že „předsedu a místopředsedu Nejvyššího soudu jmenuje z řad soudců prezident republiky.“ Pravomoc prezidenta republiky se vztahuje k „funkcionářům“ Nejvyššího soudu.

Postavení předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu není upraveno ústavněprávními normami. Dle čl. 91 odst. 2 Ústavy uvádí, že „působnost a organizaci soudu stanoví zákon“. Důležitý je zejm. § 15 odst. 2 zákona o soudech a soudcích, podle něhož „rozhodovací činnost Nejvyššího soudu vykonávají soudci. Předseda a místopředsedové Nejvyššího soudu vykonávají kromě rozhodovací činnosti také státní správu Nejvyššího soudu v rozsahu stanoveném tímto zákonem. Primární činností je činnost rozhodovací, tedy výkon funkce soudce, přičemž vedle ní vykonávají i činnost spočívající ve správě soudu. Funkce předsedů soudů, jakož i předsedy Nejvyššího soudu je neoddělitelná od funkce soudce.

Čl. 62 písm. f) Ústavy uvádí množinu, ze které prezident republiky jmenuje předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu, a označuje ji „ze soudců“. Pojem již dále nerozvádí. Podle systematického výkladu je nutné každé ustanovení právního předpisu chápat v kontextu s jinými ustanoveními příslušného právního předpisu a v souvislostech celého právního systému. Není možné vyložit ustanovení izolovaně. Relevantní je čl. 93 Ústavy, dle jehož odst. 1 platí, že „soudce je jmenován do funkce prezidentem republiky bez časového omezení. Své funkce se ujímá složením slibu.“, odstavec druhý říká, že „soudcem může být jmenován bezúhonný občan, který má vysokoškolské právnické vzdělání. Další předpoklady a postup stanoví zákon.“ Ustanovení obsahuje předpoklady a podmínky jen ve vztahu ke vzniku funkce soudce (jmenování) a ujmoutí se funkce soudce.

Uvedenou problematiku upravuje zákon o soudech a soudcích, zejména se jedná o hlavu II. díl 1. Tento díl je označen jako „ustanovování soudců a přísedících“. Pojem „ustanovování soudce“ je postup, který zahrnuje řadu jednotlivých úkonů, sestává z více fází. Jednotlivými fázemi je posouzení splnění předpokladů pro zastávání funkce soudce, jmenování soudce, složení slibu a přidělení soudce k výkonu funkce k určitému soudu. Podle § 67 odst. 1 zákona o soudech a soudcích platí, že „po složení slibu ministr spravedlnosti přidělí soudce na základě jeho předchozího souhlasu k výkonu funkce k určitému okresnímu soudu, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak.“ U soudců Nejvyššího soudu je vyžadována další podmínka, a sice obligatorní souhlas předsedy

tohoto soudu s přidělením soudce. Podle § 70 zákona o soudech a soudcích platí, že „k výkonu funkce k Nejvyššímu soudu lze soudce přidělit jen se souhlasem předsedy tohoto soudu.“

Z výše uvedeného vyplývá, že pojem „ze soudců“ je zapotřebí vyložit tak, že se týká okruhu soudců, u nichž byl již proces ustanovování soudce završen přidělením ke konkrétnímu soudu (nestačí jenom jmenování soudcem). Z čl. 62 písm. f) Ústavy nevyplývá omezení pravomoci prezidenta republiky, že by se mělo jednat jen o soudce Nejvyššího soudu nebo o soudce „tohoto soudu“.

Smyslem čl. 62 písm. f) Ústavy je konstituování funkce předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu prezidentem republiky. Obsahová náplň funkce je rozhodovací činnost a činnost související se správou Nejvyššího soudu. Rozhodovací činnost může vykonávat pouze soudce, který k němu byl ministrem spravedlnosti platně přidělen. „Funkcionář“ Nejvyššího soudu musí být jeho soudcem, aby svoji funkci mohl vůbec vykonávat.

Podle § 70 zákona o soudech a soudcích platí, že „k výkonu funkce k Nejvyššímu soudu lze soudce přidělit jen se souhlasem předsedy tohoto soudu.“

Prezident republiky jmenoval místopředsdou Nejvyššího soudu soudce JUDr. Jaroslava Bureše, ačkoliv nebyl jako soudce k Nejvyššímu soudu platně přidělen. Okruh soudců, z nichž může být místopředseda jmenován, je omezen na soudce Nejvyššího soudu. Tedy na soudce přidělené k Nejvyššímu soudu platným rozhodnutím ministra spravedlnosti, vydaným po předchozím souhlasu předsedy Nejvyššího soudu.

Předseda a místopředseda soudu může být ze své funkce odvolán tím, kdo ho do funkce jmenoval, jestliže závažným způsobem nebo opakovaně porušuje zákonem stanovené povinnosti při výkonu státní správy soudů. Funkce zaniká dnem doručení rozhodnutí o odvolání soudce, není-li v rozhodnutí uveden den pozdější.

Zánik funkce předsedy nebo místopředsedy soudu nebo předsedy senátu nemá za následek zánik funkce soudce.

22. Postavení soudcovské samosprávy ve vztahu k ministerstvu spravedlnosti

Ústředním orgánem státní správy soudů je Ministerstvo spravedlnosti.⁶² Úkolem státní správy soudů je vytvářet soudům podmínky k řádnému výkonu soudnictví, zejména po stránce personální, organizační, hospodářské, finanční a výchovné, dohlížet způsobem a v mezích stanovených tímto zákonem na řádné plnění úkolů soudům svěřených. Výkon státní správy soudů nesmí zasahovat do nezávislosti soudů.⁶³

Orgány státní správy soudů jsou předseda a místopředsedové soudů (Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu a vrchních, krajských a okresních soudů). Některé činnosti související s výkonem správy zajišťuje ředitel správy soudu.⁶⁴ Na správě soudů se též podílejí v rozsahu a za podmínek stanovených zákonem o soudech a soudcích předsedové senátů, ostatní soudci a zaměstnanci působící u určitého soudu. Zvláštní postavení mají soudcovské rady (viz. kapitola 16.1).

Ust. § 123 zákona o soudech a soudcích vyjmenovává pravomoci ministerstva v oblasti státní správy soudů. Některou problematiku upravují resortní instrukce (např. používání služebních vozidel a mobilních telefonů). Zákon o soudech a soudcích svěřuje některé kompetence přímo ministrovi. Ministr spravedlnosti navrhuje předsedy soudů na jmenování prezidentem republiky, podává návrh na zahájení kárného řízení o kárné odpovědnosti předsedy nebo místopředsedy soudu.⁶⁵

Ústava neobsahuje ustanovení o reprezentantovi moci soudní (u moci zákonodárné je to Parlament, u moci výkonné prezident a vláda). Otázkou zůstává, zda lze považovat ministra spravedlnosti za reprezentanta moci soudní, když již zastupuje

---

⁶² Ust. § 119 zákona o soudech a soudcích, v platném znění.

⁶³ Ust. § 118 zákona o soudech a soudcích, v platném znění.

⁶⁴ Ust. § 119; § 122a zákona o soudech a soudcích, v platném znění.

⁶⁵ Ust. § 8 odst. 3 písm. b) zákona č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů, ve znění pozdějších předpisů.

moc výkonnou, jestli je schopen vykonávat tuto funkci nestranně. Ústava rovněž neobsahuje ustanovení o řídicí funkci ministerstva ve vztahu k soudům. Domnívám se, že je zde prostor pro vytvoření samostatného orgánu, který by se této funkce ujal.

Ministerstvo přiděluje finanční prostředky na chod soudů s ohledem na požadavky předsedů krajských soudů. Na jejich požadavky nemusí brát ministerstvo zřetel. Právě zde může docházet k zasahování do nezávislosti soudní moci. Bylo by žádoucí vytvořit právní předpis, jenž by zajistil alespoň minimální částku, kterou by určil soudům na chod soudnictví ze státního rozpočtu.

Počet soudců stanoví ministerstvo. Ministerstvo rovněž navrhuje předsedy soudů. Otázkou je, zda není vhodné dát předsedovi konkrétního soudu volnější ruku při stanovení počtu soudců a dalších pracovníků soudu.

Ministerstvo upravuje chod soudů pomocí vyhlášek a instrukcí (např. instrukce ministerstva spravedlnosti 1/2002 ze dne 3. prosince 2001, č. j. 505/2001-org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy), jenž jsou předkládány soudům k připomínkování. Samosprávný orgán by se mohl podílet na jejich tvorbě.

Soudci usilují dlouho o vznik samosprávného orgánu Nejvyšší soudcovské rady, jako je tomu ve většině členských států Evropské unie (např. Belgie, Dánsko, Estonsko). Měla by na starosti organizační otázky, o které se teď stará ministerstvo spravedlnosti. Přineslo by to s sebou větší finanční nezávislost i nezávislost jako takovou na ministerstvu spravedlnosti (moc výkonná). Peníze na platy a provoz soudů by dostávali ze samostatné rozpočtové kapitoly (a ne prostřednictvím resortu). Odpůrci zastávají názor a obávají se, aby se administrativní nezávislostí soudů nestala „výsadní elita ničím nekontrolovaných vládců“. Zastánci mají názor: v každé profesi platí, že potřeby nejlépe znají „lidé od fochu“. Je oprávněné, aby vnitřní chod zajišťovali soudci, resp. jejich zástupci⁶⁶.

Mezi kompetence orgánů moci výkonné vůči moci soudní patří zejména kompetence v oblasti personální, kdy výkonná moc rozhoduje o tom, kdo se stane soudcem, kdo bude jmenován předsedou, popř. místopředsedou soudu. Exekutiva

---

⁶⁶ http://ceskapozice.lidovky.cz/soudcovska-samosprava-ano-ale-soudci-se-nesmeji-utrhnout-ze-retezu-1py-/hlas-elity.aspx?c=A110118_110842_pozice_3026.

stanovuje také počty soudců a vytváří rozpočet pro soudy, zajišťuje financování soudů a dotváří pravidla podzákonými právními předpisy. Projevuje se zde závislost soudnictví na moci výkonné, která s sebou nese značná rizika. Již Charles Louis Montesquieu uvedl, že „*občanská svoboda nemůže existovat v politické společnosti, ve které moc soudní není důsledně oddělena od moci zákonodárné a výkonné.*“⁶⁷ Tento francouzský filosof navrhl princip dělby moci jako rozdělení na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní, a ty nemají být v jedné ruce, aby se zajistila soudcovská nezávislost. Kromě oddělení se mají uvedené státní moci navzájem kontrolovat tzv. princip brzd a protivah (check and balances). Cílem je zamezit tendencím ke koncentraci moci, bránit libovůli a případnému zneužití státní moci, a tím chránit jednotlivce⁶⁸.

Soudní moc je vedle moci zákonodárné a výkonné jednou ze tří složek státní moci. Soudnictví vykonávají nezávislé soudy.

Být soudcem je povolání. Soudce nesmí podléhat vnějším tlakům. Rozhodujícím činitelem je samotný soudce, který musí vyhledávat spravedlnost. Není to jen současný problém, jak je patrné v historickém kontextu. Soudcovskou nezávislost je nutné prosazovat všemi způsoby a nenechat se ovlivnit vnějšími tlaky okolí, mít silnou vůli. Viz. případ kladenského soudce JUDr. Václava Stiebera, mého dědečka, z 40. let minulého století, který „*si pořádně zavařil, když zakázal, aby se soudního přelíčení zúčastnili čtyři zástupci místní závodní rady. Když následně obviněného osvobodil, místní komunistický plátek zveřejnil sérii článků útočících na jeho osobu, včetně článků s názvy jako: „Dr. Stieber – soudce jaký nemá být“ nebo „Vrchol drzosti Dr. Stiebra“.* Soudce odpověděl podáním žaloby proti dvěma členům národního výboru pro urážku na cti.“⁶⁹ „*Ačkoli Stieber nejprve svůj soudní spor o urážku na cti vyhrál, krajský soud později rozhodnutí změnil a ministerstvo spravedlnosti jej propustilo ze služby.*“ Tento článek dokazuje, jak bylo tvrdohlavé zastávání spravedlnosti JUDr. Václava Stiebera odměněno propuštěním z funkce soudce. Soudce si musí stát za svým a vyhledávat právo a spravedlnost, i přes tlaky zvenčí.

---

⁶⁷ <http://www.bulletin-advokacie.cz/uvaha-ceskou-justice?browser=mobi>.

⁶⁸ <http://cs.m.wikipedia.org>.

⁶⁹ FROMMER, B. *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*. Cambridge University Press, 2005, str. 157-158 (viz. příloha č. 2).

Za minulého režimu se stala správa justice nástrojem pro zasahování do činnosti soudů. Hlavním organizačním principem soudní správy byl princip centralismu a vedoucí úloha komunistické strany. Orgány strany ovlivňovaly rozhodovací činnost soudců i personální složení soudů s ohledem na zájmy vládnoucí strany.

23. Úvaha de lege ferenda

V této kapitole bych se chtěla věnovat možným řešením právních situací v oblasti postavení soudce de lege ferenda (podle budoucího zákona – představy o právu, jaké by mělo do budoucna být, co by mělo jako zákon platit).

Největším problémem současnosti je soudní správa soudnictví. Změnu soudní správy by přineslo vytvoření soudcovského orgánu, který by převzal většinu kompetencí ministerstva spravedlnosti. Většinu členů daného orgánu by tvořili soudci dle zákona o soudech a soudcích.

Dalším významným bodem je v praxi často kritizovaná efektivita soudů a s tím související změna organizace práce. Bývalý ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil navrhoval vznik tzv. minitýmů, což znamená, že by každý soudce měl svého asistenta nebo vyššího soudního úředníka, rejstříkovou vedoucí, která by sloučila funkci zapisovatelky a vedoucí kanceláře. Tento systém funguje např. na Městském soudě v Praze. Záleží na konkrétním předsedovi soudu, zda tento systém zavede. Významnou úlohu hrají manažerské dovednosti soudce. Pomohlo by to oprostít soudce od administrativy. Souvisí to s navýšením výdajů. Podle mých zkušeností nelze stav vylepšit bez navýšení platů středního soudního personálu (administrativy).

Do budoucna lze uvažovat i o zavedení hodnocení odbornosti soudce. Téma „přezkušování soudců“ je velice aktuální. Vyzdvihována je nutnost neustálého vzdělávání.

Žádný zákon výslovně nezakazuje členství soudce v politické straně (až na soudce Ústavního soudu⁷⁰). Platí zásada, co není zakázáno, je dovoleno. Domnívám se, že žádný soudce by neměl být členem politické strany, pokud vykonává funkci soudce. Vyhnul by se tak možnosti nařčení, že jeho rozhodování bude členstvím v politické straně ovlivňováno. Členství ve straně obnáší sounáležitost s hodnotami strany.

---

⁷⁰ Ust. § 4 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v platném znění, podle něhož výkon funkce soudce je neslučitelný též s členstvím v politické straně nebo v politickém hnutí.

Závěr

Právní postavení soudce prošlo dlouholetým vývojem, který se podepsal na jeho dnešní podobě. Každý stát má postavení soudce upraveno vlastním způsobem. Postavení soudců je v každé společnosti závislé na míře garantování soudcovské nezávislosti. Charles Montesquie zastával teorii, že soudnictví má být nezávislé na jiných složkách státního mechanismu, tedy na moci zákonodárné a výkonné. Bez dělby moci není svobody. Požadoval úplnou nezávislost soudců, kterou si představoval tak, že *„soudní moc se nesmí svěřit doživotnímu senátu, nýbrž musí být vykonávána osobami, které budou vybírány v určitém intervalu z lidu způsobem, který bude určen zákonem, a kteří tvoří soudní dvůr, který bude úřadovat tak dlouho, dokud to bude nutné.“*

Nezávislost soudců je u nás garantována Ústavou (hlava čtvrtá).

Zárukami nezávislosti je v Ústavě zakotvená zásada neslučitelnosti funkcí, časová neomezenost funkce soudce (čl. 93 odst. 1 Ústavy), nepřeložitelnost, neodvolatelnost (čl. 82 odst. 2 a 3 Ústavy).

Soudce je při svém rozhodování vázán pouze zákonem, případně mezinárodní smlouvou. Soudce je dále vázán rozhodnutím příslušných orgánů o tom, že byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt, který je postižitelný podle zvláštních předpisů, a kdo je spáchal, jakož i rozhodnutím o osobním stavu. Soudce není vázán rozhodnutím v blokovém řízení.

Vykládá právní předpisy podle svého nejlepšího svědomí a vědomí. Je povinen rozhodovat spravedlivě, nestranně a bez průtahů.

Předpokladem řádného výkonu funkce soudce je jeho odborná způsobilost a mravní integrita.

Výkon funkce soudce je neslučitelný též s členstvím v politické straně nebo v politickém hnutí (§ 4 odst. 4 zákona o Ústavním soudu), aby byly zcela vyloučeny politické vlivy na rozhodování Ústavního soudu. Ústava ani zákon o Ústavním soudu neřeší kandidaturu soudce do politické strany. Je zde mezera. Situace by mohla být řešena pomocí § 133 zákona o Ústavním soudu, pokud by soudce chováním v politické kampani ohrožoval důvěru v nezávislé a nestranné rozhodování Ústavního soudu.

Nabízí se otázka, co dělá dobrého soudce dobrým soudcem? Kvalitní soudci tvoří kvalitní justici. Není to dokonalá znalost právních předpisů, jelikož ty se stále mění. Je to ale způsob uvažování, znalost postupů a životní zkušenosti. Kauzy by měli soudci řešit za pomoci přiměřeného selského rozumu a ne, jen bezmyšlenkovitě aplikovat právní normy.

Jak nakládat se zkušenostmi soudců, kteří odcházejí na odpočinek do důchodu? Začínající soudci jsou „vhozeni do vody“, dostanou přiděl věcí a musí si poradit sami nebo se mohou obrátit na služebně starší kolegy, kteří mají dost práce se svým senátem. Zatížení soudců je na hranici únosnosti (zejm. ve velkých městech). Služebně mladí a noví soudci tak složitě přicházejí na již zavedené postupy. Souhlasím s názorem soudce Tomáše Lichovníka⁷¹, který zastává názor, že by služebně starší zkušenější soudci dostávali méně věcí a působili by jako mentoři a pomáhali by tak začínajícím soudcům, jak je tomu v soukromé sféře.

Odpověď na otázku, v jakém věku by měl být úspěšný justiční čekatel (asistent) jmenován soudcem, je problematická. V minulosti prezidentem republiky (Václav Klaus) vytýkaná věková hranice 25 let pro jmenování soudců byla posunuta na 30 let věku soudců. Prezident republiky odmítl jmenovat několik soudců s ohledem na jejich „nedostatečný“ věk. Stanovení minimální věkové hranice pro začínající soudce je individuální a proměnlivé. Někdo je schopen soudit v 25 letech na velmi vysoké odborné a lidské úrovni a někdo je v 50 letech nevyzrálou osobou. Zvýšení věkové hranice by mělo být vyváženo prodloužením přípravné služby a nárůstem platového

---

⁷¹ Tomáš Lichovník – Časopis Právní rádce. Měsíčník vydavatelství *Economia*, a.s. Ročník XXII, číslo 3. Praha 14. 3. 2014, str. 74.

ohodnocení justičních čekatelů (asistentů soudců). Ze stanovení pevné věkové hranice nevyplývá, jestli je člověk schopen soudit po stránce odborné nebo lidské.

Soudcům je vytýkána nepřiměřená délka řízení, což souvisí s přetížením některých soudů. Rychlost a efektivnost civilního řízení je problém justice v celoevropském měřítku (dle prof. Winterové⁷²). Souvisí to s nárůstem civilní soudní agendy. Spočívá to i v samotném procesu s ohledem na jeho složitost, nákladnost a nesrozumitelnost řízení atd. Řešení individuálních právních sporů je jednou z nejtěžších a nejodpovědnějších lidských činností. Technický pokrok je v soudnictví jen pomocným prostředkem evidence nebo komunikace, v justici se pravděpodobně nikdy nepodaří takový zlom, který prodělává vlivem techniky např. současná medicína nebo architektura. Možnosti zrychlení procesu v justici mají své meze.

Rada Evropy přijímá od roku 1976 doporučení, která poskytují návod členským státům, jak se vyrovnat s nadbytečným zatěžováním soudů. K rychlosti řízení vede odbřemenění soudů. Doporučuje se podporovat smírné řešení konfliktů, mediace, informování veřejnosti o možnosti hájení práv, poučení veřejnosti o procesních otázkách, nezatěžovat soudce mimosoudními povinnostmi (např. vybírání poplatků, uznání otcovství, určování zástupce pro nezpůsobilé atd.).

Strany sporu by měly se soudem co nejvíce spolupracovat, chtějí-li rychlé vyřešení sporu. Jaké jsou povinnosti a procesní odpovědnost soudce? Sebelepší procesní pravidla nezaručí rychlý a kvalitní proces, pokud nejsou v rukou kvalitního, svědomitého a odpovědného soudce. Takový soudce bere svou profesi jako poslání. Sám chce rozhodovat rychle a spravedlivě v mantinelech danými pravidly.

Práce soudce je příliš různorodá na to, aby mohla být normována a limitována lhůtami. Rovněž záleží na množství a komplikovanosti věcí, které napadnou jako nová žaloba na soud. Rychlost soudce je v jeho rukou v souladu s důvěrou v odborné, mravní a lidské kvality, pracovní svědomitost a vnitřní odpovědnost jednotlivých soudců.

Naše platná právní úprava předpokládá vyřízení věci v jednom jednání (§ 114⁷³ a § 119⁷⁴ občanského soudního řádu). Realita je však často jiná. Povinností soudce je

---

⁷² WINTEROVÁ, A. *O nové pojetí civilního procesu. Soubor statí*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica 4/2004. Karolinum 2006, str. 63-71.

⁷³ § 114 občanského soudního řádu:

(1) Po zahájení řízení předseda senátu především zkoumá, zda jsou splněny podmínky řízení a zda byly odstraněny případné vady v žalobě (návrhu na zahájení řízení).

vyřizovat věci řádně, poctivě a rychle s možností disciplinárního postihu za neplnění povinností. Výběr a služební postup soudců by měl být založen na zásluhách s tím, že je brán zřetel na kvalifikaci, schopnosti a výkonnost.

Rychlost řízení je ve velké míře v rukou soudců. Jejich práce podléhá hodnocení z hlediska kvality, výkonnosti a rychlosti. Určitá stimulace výkonnosti by byla namíste (materiální, nemateriální, služební a platový postup).

Dříve bylo jednou z obecných podmínek pro výkon funkce soudce i mužské pohlaví. Ženský výkon soudcovské funkce vylučovala v období monarchie zákonná úprava. Odůvodňovalo se to vysokými nároky kladenými na kandidáty, jednak psychickými (např. kvůli udržení pořádku v soudní síni), tak nároky fyzickými (např. fyzická zdatnost při „soudných dnech“). Vedle pochybností ohledně náročnosti soudcovského úřadu

bylo zdůrazňováno i mateřství soudkyně, kdy soudkyně nemohla být zastoupena jiným soudcem, neboť nelze nikoho jmenovat do funkce dočasně. Bylo poukazováno na to, že pokud mají být ženám soudkyním přiznána určitá práva, musí jim být přiznány i stejné povinnosti jako mužům. Ke dni 31. 12. 1935 působilo v obvodu Vrchního zemského soudu v Praze deset soudkyň.

Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 517/10, má veřejnost právo na informace o členství soudců v KSČ. I po mnoha letech může mít členství v KSČ vliv na rozhodování soudce. Evropský soud pro lidská práva hodnotí problematiku spojenou s fungováním soudní moci za otázky obecného zájmu, které

---

(2) Zastaví-li soud řízení proto, že je tu takový nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit (§ 104 odst. 1), nebo že se nedostatek podmínky řízení nepodařilo odstranit (§ 104 odst. 2), popřípadě z jiných důvodů stanovených zákonem,⁶³) anebo odmítne-li návrh (§ 43 odst. 2), je tím řízení skončeno.

⁷⁴ § 119 občanského soudního řádu:

(1) Jednání může být odročeno jen z důležitých důvodů, které musí být sděleny. Nebrání-li tomu okolnosti případu, oznámí předseda senátu při odročení jednání den, kdy se bude konat další jednání; ustanovení § 115a zde platí obdobně.

(2) K dalšímu jednání musí být účastníci předvoláni zpravidla nejméně pět dnů předem.

(3) Došlo-li ke změně v obsazení soudu, předseda senátu na začátku dalšího jednání sdělí obsah přednesů a provedených důkazů.

proto mohou být předmětem veřejného posuzování. Mohla by být dána všanc soudcova nezávislost a nestrannost, kdyby byl ke dni 17. 11. 1989 členem KSČ.

Členství ve straně vyjadřovalo ztotožnění se s režimem v několika společenských sférách. Zejména u právníků býval vstup do strany zárukou přímého provádění její politické vůle. Členství může mít vliv na rozhodování soudce s ohledem na hodnotový systém členů KSČ. Údaj o členství náleží do veřejné sféry. Realizuje se tak právo veřejnosti na kontrolu výkonu soudcovské moci. Otevírá se možnost vyrovnání se s totalitní minulostí. Má to význam i pro futuro v rovině prevence. Bez významu není i fakt, že dříve byl údaj o členství v KSČ uváděn na předních místech v životopise a nyní by měl upadnout v zapomnění? Podmínkou funkce soudce není neexistence jeho členství v KSČ, lustrační zákon řeší problematiku toho, kdo není oprávněn zastávat určitou funkci s ohledem na svou činnost za minulého režimu členství v KSČ. V konkrétním případě základní právo stěžovatele na informace a obecný zájem podporovat tuto svobodu převážil nad zájmem na ochranu soukromí subjektů údajů.

Soudce je ve společnosti vážená osoba. Měl by to být spořádaný čestný občan, který se řídí zásadou nezávislosti a nestrannosti, dbá na další vzdělávání. Při profilování osobnosti soudce hrají důležitou roli zejména vlastnosti jako jsou: povaha, světonázor, temperament, intelekt, emocionální inteligence, životní zkušenosti a vzdělání. Soudce by měl být profesně i lidsky vospělý. Jsou na ně kladeny vysoké etické nároky. Soudci mají i jisté nadřazené postavení spočívající v určitých sociálních jistotách (např. výše platu, kdy příjmy soudců představují pětinašobek průměrné mzdy ve společnosti).

Vedle soudců se na výkonu soudnictví rovněž podílejí laici (přisedící). Institut přisedícího má přinést do řízení zkušenosti ze života a zároveň tak odlišný pohled na věc a napomoci tak, aby byla věc rozhodnuta v souladu s tzv. zdravým selským rozumem. Soudce není mechanický stroj, do něhož se na jedné straně vloží údaje a na druhé straně vypadne absolutní spravedlnost. Dobrý soudce je charakterizován způsobem uvažování, znalostí postupů a životními zkušenostmi.

Všechny výše uvedené skutečnosti mají vliv na právní postavení soudce v České republice.

Seznam zkratk

ČR	Česká republika
ČNR	Česká národní rada
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní republika
ČSSR	Československá socialistická republika
KSČ	Komunistická strana Československa
OSN	Organizace spojených národů
OSŘ	Občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb.)
NSS	Nejvyšší správní soud
SRN	Spolková republika Německo

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- BOBEK, M. a kol. *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 996 s. ISBN 978-80-210-4844-7.
- BORGULA, A. *Právní postavení soudce v ČR. Rigorózní práce*. 2008.
- FROMMER, B. *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*. Cambridge University Press, 2005, 489 s. ISBN 978-80-200-1838-0.
- GERLOCH, A., HŘEBEJK, J., ZOUBEK, V. *Ústavní systém České republiky*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 516 s. ISBN 978-80-7380-422-7.
- HENDRYCH, D. a kol. *Právníký slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 1488 s. ISBN 978-80-7400-059-1.
- HERZBERG, F. *Motivation to Work*. New York: John Willey, 1959, 180 s. ISBN 978-156-000-63-43.
- JIRSA, J., VÁVRA, L., JANEK, K., MEDUNA, p. *Klíč k soudní síni, příručka pro začínající soudce a advokáty*. 1. Vydání. Praha: LexisNexis CZ s.r.o. 2006. 427 s. ISBN 80-86920-11-9.
- KLOKOČKA, V., WAGNEROVÁ, E. *Ústavy států Evropské unie*. 1. díl. 2. vydání. Praha: Linde Praha, a. s. 2004. 795 s. ISBN 80-7201-466-8.
- KUKLÍK, J. a kol. *Dějiny československého práva 1945–1989*. Praha: Auditorium s.r.o. 2011, 419 s. ISBN 978-80-87284-17-9.
- KYSELA, J., ONDŘEJKOVÁ, J. a kol.: *Jak se píše o soudech a soudcích: soudní moc v mezioborové perspektivě*. Praha: Leges, 2012, 264 s. ISBN 978-80-87576-40-3.
- MALÝ, K. *České právo v minulosti*. Praha: Orac, 1995, 269 s. ISBN 80-85903-01-6.
- MATES, P., SEVERA, J. *Odpovědnost státu za výkon veřejné moci*. Praha: Leges, 2014, 176 s.

- MIKULE, V. a kol. *Pocta Zdeňku Jičínskému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, 344 s. ISBN 978-80-7357-417-8.
- MIKULE, V., SLÁDEČEK, V. *Zákon o Ústavním soudu – komentář a judikatura k Ústavě ČR a Listině základních práv a svobod*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2001, 456 s. ISBN 80-86432-10-6.
- MOLEK, P. *Právo na spravedlivý proces*. Praha. Wolters Kluwer ČR, 2012, 576 s. ISBN 978-80-7375-748-3.
- NADAČNÍ FOND PROTI KORUPCI, *Chapadla justiční chobotnice v České republice a jejich dosah*. Brno: Nadační fond proti korupci, 2015, 183 s. ISBN 978-80-263-0960-4.
- NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D. HÁJEK S. *Psychologie v právu*. Praha: C. H. Beck, 1997, 140 s. ISBN 80-7179-177-6.
- ONDRUŠ, R. *K některým aspektům výběru a výchovy soudců v České republice (úvaha de lege ferenda)*. Masarykova univerzita v Brně, 2004. ISBN 80-210-3318-5.
- PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda, I. díl. Obecná státověda*. Praha: Linde, 1998, 357 s. ISBN 80-7201-141-3.
- PAVLÍČEK, V. a kol. *Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky*. Praha: Leges, 2011, 1120 s. ISBN 978-80-87212-90-5.
- POSPÍŠIL, B., VRCHA, P. *Judikatura Ústavního soudu České republiky týkající se Ústavy České republiky a Listiny základních práv a svobod*. Praha: Linde, 1998, 238 s. ISBN 80-7201-092-1.
- PRINC M., *Soudnictví v českých zemích v letech 1848-1939 (soudy, soudní osoby, dobové problémy)*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. 344 s. ISBN 978-80-7478-797-3.
- SCHELLE, K. a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada*. Praha: Paseka s.r.o. 2015, 568 s. ISBN 978-80-7432-652-3.
- SCHELLEOVÁ, I. a kol. *Organizace soudnictví a právní služby*. Praha: Alfa publishing. 2006, 216 s. ISBN 80-86851-39-7.
- SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K. a kol. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Praha. Eurolex Bohemia. 2004. 590 s. ISBN 80-86432-65-3.

- SKŘEJPEK, M. a kol. *Právníký stav a právníké profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team. 2007, 200 s. ISBN 978-80-903609-9-0.
- SUCHÁNEK, R., JIRÁSKOVÁ, V. a kol. *Ústava České republiky v praxi*. Praha: Leges, 2009, 384 s. ISBN 978-80-87212-18-9.
- ŠÍŠKEOVÁ, S. *Přehled judikatury ve věcech soudů a soudců*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013, 476 s. ISBN 978-80-7478-020-2.
- ULČ, O. *Komunistická justice a třídní boj*. Brno: Stilus Press spol. s r.o., 2016, 252 s. ISBN 978-80-87122-99-0.
- VOJTEK, P. *Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci*. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 370 s. ISBN 978-80-7400-427-8.
- VŮJTĚCH, J. a kol. *Profesiogram soudce a státního zástupce*. Profesiografická studie zaměřená na výběr čekatelů a výběrová kritéria. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 2002. 154 s. ISBN 80-7338-000-5.
- WAGNER, A.: *Der Richter: Geschichte, Aktuelle Fragen, Reformprobleme*. Karlsruhe: Verlag C. F. Müller, 1959, 287 s.
- WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012. 931 s. ISBN 978-80-7357-750-6.
- WEGENER, H. *Criminal Behavior and the Justice System: Psychological Perspectives*. New York: Springer, 1984, 302 s. ISBN 978-3-642-86019-5.
- WINTEROVÁ, A. *O nové pojetí civilního procesu. Soubor statí*. Acta Universitatis Carolinae Iuridica 4/2004. Karolinum 2006. ISBN 80-246-1206-2.
- WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, 702 s., ISBN 80-7201-595-8.
- ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. Praha: C. H. Beck/ SEVT, 1995, 268 s. ISBN 80-7179-005-2.

2. Články:

- Lidové noviny: Právo a justice. Praha: MAFRA, a.s., 2017. Vychází týdně. ISSN 0862-5921.
- Lidové noviny: Strom oceňuj podle plodů. Praha: MAFRA, a.s., 2013.

- TABERY, P.: *Prestiž povolání: Tisková zpráva*. In: Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR, 2008. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a796/f9/100819_s_eu80829.pdf
- MALENOVSKÝ, J. L'indépendance des Juges Internationaux. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011, s. 26-27.
- Basic principles on the Independence of the Judiciary přijaté jako Rezoluce Valného shromáždění OSN 40/32 ze dne 29. 11. 1985 a 40/146 ze dne 13. 12. 1985 [cit. 2011-11-29] dostupné z : <http://www2.ohchr.org/english/law/indjudiciary.htm>
- http://www.nssoud.cz/Platy-soudcu/art/551?tre_id=193
- <https://cs.wikipedia.org/wiki/Soudce>
- „Kolik je vám let, pane soudce“ (lidovky.cz): http://www.lidovky.cz/kolik-je-vam-let-pane-soudce-df7-/nazory.aspx?c=A051114_133034_ln_nazory_vvr
- http://www.simackova.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=22&Itemid=34 (Jak vybírat ty správné soudce?) – internetový článek
- http://www.simackova.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=32 (Ústavnost, hodnoty v právu a práce soudce nebo advokáta – internetový článek)
- <http://new.otevrete.cz/novinky/nalez-ustavniho-soudu-k-informacim-o-clenstvi-soudcu-v-ksc-293.html>
- Tomáš Lichovník – Časopis Právní rádce. Měsíčník vydavatelství Economia, a.s. Ročník XXII, číslo 3. Praha 14. 3. 2014, str. 74
- <https://www.epravo.cz/top/aktualne/vyber-soudcu-98183.html>
- www.ceska-justice.cz
- <https://www.novinky.cz/domaci/136841-justici-maji-zrychlit-soudni-minutymy.html>
- http://ceskapozice.lidovky.cz/soudcovska-samosprava-ano-ale-soudci-se-nesmeji-utrhnout-ze-retezu-1py-/hlas-elity.aspx?c=A110118_110842_pozice_3026
- <http://www.bulletin-advokacie.cz/uvaha-ceskou-justice?browser=mobi>
- <https://www.epravo.cz/top/aktualne/vyber-soudcu-98183.html>

3. Seznam použitých právních předpisů:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- ústava USA
- ústavní zákony ČNR č. 4/1993 Sb. o opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR
- ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků
- ústavní zákon č. 29/1993 Sb., o některých dalších opatřeních souvisejících se zánikem ČSFR
- zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem
- zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (tzv. zákon o soudech a soudcích)
- zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu
- zákon č. 241/1995 Sb., o zahájení činnosti Vrchního soudu v Olomouci
- zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní republiky, České republiky a Slovenské republiky (tzv. lustrační zákon)
- zákon č. 192/2003 Sb.
- zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu
- Ústavní zákon č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
- zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci, některých státních orgánů a soudců, v platném znění
- zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících

- Evropská úmluva o ochraně lidských práv
- Základní zákon SRN (Grandgesetz)

4. Seznam použité judikatury:

- náleží ÚS ze dne 16. ledna 2007 sp. zn. Pl. ÚS 55/05, č. 9, sv. 44 Sb. n. u., vyhl. pod č. 65/2007 Sb.
- náleží ÚS ze dne 12. ledna 1995 sp. zn. IV. ÚS 92/94, Sb. nál. a usn., svazek 3, s. 3-6.
- náleží Ústavního soudu ze dne 12. ledna 2005, sp. zn. III. ÚS 441/04, N 6/36 SbNU 53
- náleží ÚS ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. I. ÚS 370/04
- usnesení velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 12. ledna 2005, sp. zn. 15 Tdo 1314/2004 (SbNS č. 39/2005)
- rozsudek NSS ze dne 21. 5. 2008, sp. zn. 4 Ans 9/2007 (SbNSS č. 1717/2008)
- rozsudek NSS ze dne 27. 4. 2006, sp. zn. 4 Aps 3/2005 (SbNSS č. 905/2006)
- náleží Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 517/10.
- náleží Ústavního soudu ze dne 3. října 2002, sp. zn. IV. ÚS 302/2002
- rozsudek ESLP: Piersack proti Belgii ze dne 21. září 1982, § 30; Wettstein proti Švýcarsku ze dne 21. prosince 2000, § 42 – 44.
- rozsudek velkého senátu ve věci Rekvényi proti Maďarsku ze dne 20. 5. 1999, č. stížnosti 25390/94, dostupný např. v Přehledu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, č. 6/1999, str. 121 a násl.
- náleží pléna Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 33/09, č.332/2010 Sb.
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2003, sp. zn. 1 Skno 5/2003.
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2003, sp. zn. 1 Skno 6/2003.
- náleží Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2008, sp. zn. III. ÚS 1076/07.
- rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Campbell a Fell proti Spojenému království ze dne 28. 6. 1984, stížnost č. 7819/77 a 7878/77,

§ 81.

- rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. 11. 1995 Bryan proti Spojenému království, stížnost č. 19178/91, § 37.
- nález Pl. ÚS 7/02 ze dne 18. 6. 2002
- nález Ústavního soudu Pl. ÚS 11/04 ze dne 26. 4. 2005 (č. 220/2005 Sb.)

5. Seznam použitých internetových zdrojů:

- www.nsoud.cz
- www.nssoud.cz
- www.usoud.cz
- www.justice.cz
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soudce>
- <https://cs.wikipedia.org/wiki/Tal%C3%A1r>
- <http://www.soudci.cz/o-nas/su-cr.html>

Seznam příloh

Příloha č. 1 : Počet soudců v ČR

Příloha č. 2

Příloha č. 1 :

Počet soudců v ČR ke dni 10. 10. 2017

Ústavní soud	15 soudců
Nejvyšší soud Brno	70 soudců
Nejvyšší správní soud Brno	35 soudců
Vrchní soud Praha	94 soudců
Vrchní soud Olomouc	42 soudců
Městský soud Praha	220 soudců
Obvodní soud pro Prahu 1	43 soudců
Obvodní soud pro Prahu 2	33 soudců
Obvodní soud pro Prahu 3	18 soudců
Obvodní soud pro Prahu 4	52 soudců
Obvodní soud pro Prahu 5	40 soudců
Obvodní soud pro Prahu 6	25 soudců
Obvodní soud pro Prahu 7	12 soudců
Obvodní soud pro Prahu 8	29 soudců
Obvodní soud pro Prahu 9	29 soudců
Obvodní soud pro Prahu 10	33 soudců
Krajský soud Praha	86 soudců
Okresní soud Benešov	13 soudců
Okresní soud Beroun	12 soudců
Okresní soud Kladno	27 soudců
Okresní soud Kolín	18 soudců
Okresní soud Kutná Hora	10 soudců
Okresní soud Mělník	19 soudců
Okresní soud Mladá Boleslav	18 soudců
Okresní soud Nymburk	14 soudců
Okresní soud Praha - východ	23 soudců
Okresní soud Praha - západ	22 soudců
Okresní soud Příbram	18 soudců
Okresní soud Rakovník	9 soudců
Krajský soud České Budějovice	55 soudců
Okresní soud České Budějovice	36 soudců
Okresní soud Český Krumlov	9 soudců
Okresní soud Jindřichův Hradec	13 soudců
Okresní soud Pelhřimov	7 soudců
Okresní soud Písek	10 soudců
Okresní soud Prachatice	7 soudců

Okresní soud Strakonice	10 soudců
Okresní soud Tábor	14 soudců
Krajský soud Plzeň	75 soudců
Okresní soud Plzeň-město	36 soudců
Okresní soud Domažlice	9 soudců
Okresní soud Cheb	18 soudců
Okresní soud Karlovy Vary	23 soudců
Okresní soud Klatovy	11 soudců
Okresní soud Plzeň - jih	12 soudců
Okresní soud Plzeň - sever	12 soudců
Okresní soud Rokycany	7 soudců
Okresní soud Sokolov	24 soudců
Okresní soud Tachov	10 soudců
Krajský soud Ústí nad Labem	113 soudců
Okresní soud Ústí nad Labem	37 soudců
Okresní soud Česká Lípa	25 soudců
Okresní soud Děčín	33 soudců
Okresní soud Chomutov	36 soudců
Okresní soud Jablonec nad Nisou	18 soudců
Okresní soud Liberec	34 soudců
Okresní soud Litoměřice	22 soudců
Okresní soud Louny	16 soudců
Okresní soud Most	32 soudců
Okresní soud Teplice	30 soudců
Krajský soud Hradec Králové	84 soudců
Okresní soud Hradec Králové	26 soudců
Okresní soud Havlíčkův Brod	13 soudců
Okresní soud Chrudim	12 soudců
Okresní soud Jičín	10 soudců
Okresní soud Náchod	16 soudců
Okresní soud Pardubice	27 soudců
Okresní soud Rychnov nad Kněžnou	10 soudců
Okresní soud Semily	8 soudců
Okresní soud Svitavy	12 soudců
Okresní soud Trutnov	20 soudců
Okresní soud Ústí nad Orlicí	16 soudců
Krajský soud Brno	166 soudců
Městský soud Brno	72 soudců
Okresní soud Blansko	12 soudců
Okresní soud Brno - venkov	23 soudců
Okresní soud Břeclav	18 soudců
Okresní soud Zlín	24 soudců
Okresní soud Hodonín	18 soudců
Okresní soud Jihlava	16 soudců

Okresní soud Kroměříž	16 soudců
Okresní soud Prostějov	14 soudců
Okresní soud Třebíč	12 soudců
Okresní soud Uherské Hradiště	17 soudců
Okresní soud Vyškov	12 soudců
Okresní soud Znojmo	18 soudců
Okresní soud Žďár nad Sázavou	12 soudců
Krajský soud Ostrava	143 soudců
Okresní soud Ostrava	84 soudců
Okresní soud Bruntál	22 soudců
Okresní soud Frýdek - Místek	33 soudců
Okresní soud Karviná	48 soudců
Okresní soud Nový Jičín	22 soudců
Okresní soud Olomouc	34 soudců
Okresní soud Opava	26 soudců
Okresní soud Přerov	18 soudců
Okresní soud Šumperk	18 soudců
Okresní soud Vsetín	18 soudců
Okresní soud Jeseník	7 soudců

Celkem 3 050 soudců.

Příloha č. 2

FROMMER, B. *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*. Cambridge University Press, 2005, str. 157-158. ISBN 978-80-200-1838-0.:

Machinace některých národních výborů neskončily, ani když vyšetřovací komise postoupily dokumenty obviněného soudu. Plzeňský žalobce si stěžoval na četné intervence ze strany národních výborů, závodních rad a odbojových organizací, a to zvláště v těch případech, které již byly odloženy. Někteří jednotlivci byli zatčeni znovu poté, co je soudy propustily.⁷⁵ Kladenský vyšetřující soudce Václav Stieber si pořádně zavařil, když zakázal, aby se soudního přelíčení zúčastnili čtyři zástupci místní závodní rady. Když následně obviněného osvobodil, místní komunistický plátek zveřejnil sérii článků útočících na jeho osobu, včetně článků s názvy jako: „Dr. Stieber – soudce jaký nemá být“ nebo „Vrchol drzosti Dr. Stiebra“. Soudce odpověděl podáním žaloby proti dvěma členům národního výboru pro urážku na cti.⁷⁶ Ještě kontroverznější případ nastal v souvislosti se soudcem Josefem Malým. Ten nařídil podmíněčné propuštění šesti osob z důvodu, že vězení bylo přeplněné (a byl nedostatek nádobí pro takové množství lidí). Těchto šest propuštěných patřilo do dvanáctičlenné skupiny podezřelých, které okresní národní výbor zavřel, aniž by měl pro jejich obvinění nějaké konkrétnější podklady. Protože se jednalo o méně nebezpečné pachatele s trvalým bydlištěm v místě, Malý argumentoval, že pravděpodobnost jejich útěku není velká. Místní komunistický tajemník však věc viděl jinak a veřejně vyzýval lid, aby vzal situaci do svých rukou. Bezpečnost těchto šest mužů okamžitě znovu zatkla, avšak čtyři z nich Malý propustil i podruhé. Podobně jako Stieber, ani Malý tím neskončil. Nařídil zatknout několik místních komunistických funkcionářů.⁷⁷

Ačkoli Stieber nejprve svůj soudní spor o urážku na cti vyhrál, krajský soud později rozhodnutí změnil a ministerstvo spravedlnosti jej propustilo ze služby. V případě Malého byla jeho rozhodnutí anulována a on sám byl rychle přeložen do

---

⁷⁵ „Skončení“, v.v.ž. MLS-PL, N. A., f. MS (Org.), k. 194

⁷⁶ Zprávy o soudcích, „Václav Stieber“, N. A., f. MS (Drtina), k. 2111.

⁷⁷ Zprávy o soudcích, „Josef Malý“, N. A. f. MS (Drtina), k. 2111.

jiného okresu.⁷⁸ Další už neměli tak silnou vůli. Podle přednosta soudu z Nového Jičína tisk přinutil žalobce, aby žalovali případy, které nespadaly do retribučního dekretu.⁷⁹ Mostecký přednosta soudu souhlasil: „Veřejný žalobce se netajil tím, že se chce vyhnout útokům ze strany veřejnosti a že proto vědomě žaluje případy, které by měly být vůbec zastaveny anebo nejvýše postoupeny.⁸⁰ Útoky v tisku někdy přiměly soudy k tomu, že se znovu ujaly případů, které předtím žalobci odložili. Komunistický týdeník *Pochodeň* se chlubil, že jeho stížnosti ohledně odložení dvou případů vedly nakonec k tomu, že obvinění byli odsouzeni k pěti, resp. osmi letům odnětí svobody.⁸¹ Nátlak se však příležitostně objevoval i z druhé strany. V tomto směru chomutovský soudce vysvětloval: „Propustiti některý z méně závažných případů ... na svobodu ... je příliš odiosní vzhledem k opětovným novinářským útokům proti soudcům, a při tom téměř denně docházejí žádosti zaměstnavatelů a to i velkých průmyslových závodů o propuštění zaměstnanců, jejichž zatčení ohrozí provoz celého podniku.“⁸²

---

⁷⁸ Zprávy o soudcích, „Václav Stieber“ a „Josef Malý“, N. A., f. MS (Drtina), k. 2111.

⁷⁹ „Skončení“, přednosta MLS-NJ, N. A., f. MS (Org.), k. 1942.

⁸⁰ „Skončení“, přednosta MLS-MO, N. A., f. MS (Org.), k. 1942.

⁸¹ Jindra Uher, „Trestní, či osvobozující komise dle malého dekretu?“ *Pochodeň* 2, č. 25 (21. června 1946), S. 1.

⁸² OS Chomutov presidiu KS Most (12. února 1946), N. A., f. MS (Org.), k. 1934, sv. 3.

Název práce v českém jazyce:

Právní postavení soudce v České republice

Abstrakt

Rigorózní práce je rozdělena do 23 kapitol. Začátek práce je věnován historickému vývoji soudnictví a s tím souvisejícímu vývoji postavení soudce v České republice. Vykreslení v historických souvislostech je důležité pro snadnější pochopení vlivů, které měly a mají vliv na dnešní právní postavení soudce. Z historického hlediska to pomáhá vyvarovat se v budoucnu případných chyb z minulosti.

Soudnictví současnosti je specifikováno v následujících kapitolách, jež upravují právní úpravu soudnictví, podmínky vzniku a výkonu funkce soudce. Postavení soudce s sebou nese i pro funkci charakteristické povinnosti. Na výkonu soudnictví se vedle soudců podílejí rovněž přisedící a jiné soudní osoby (justiční čekatelé, asistenti soudců, vyšší soudní úředníci). Samostatná kapitola je věnovaná postavení ženám soudkyním. V rigorózní práci se dále věnuji osobnosti soudce a profesní etice, a s tím souvisejícímu právu na informace o členství soudců v KSČ, funkčnímu a pracovnímu postavení soudců, podmínkám, kdy je soudce nezpůsobilý k výkonu funkce, důvodům zániku funkce, soustavě soudů, vnitřní organizaci soudů a určení zákonného soudce.

Ústavnímu soudu a právnímu postavení soudce Ústavního soudu je s ohledem na jeho významnost a odlišnost věnovaná samostatná kapitola.

Středem mého zájmu je i odpovědnost soudce za škodu, jeho kárná, trestní a morální odpovědnost. Dalšími tématy jsou funkcionáři soudu a platová problematika soudců.

Mezi základní principy, na kterých je postavena organizace moderního soudnictví, patří výkon soudní moci pouze soudem a jménem republiky, nezávislost soudů, nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci, jednota soudní soustavy, rozhodování senátem a samosoudcem, účast lidu na výkonu soudní moci.

Je nastíněn rozbor osobnosti soudce. Soudce je ve společnosti vážená osoba, měl by to být spořádaný čestný občan, který se řídí zásadou nezávislosti a nestrannosti, dbá na další vzdělávání.

Pokusím se vymezit postavení soudcovské samosprávy ve vztahu k ministerstvu spravedlnosti, de lege ferenda hlavní problémové body soudnictví a nastínit jejich řešení.

Klíčová slova v českém jazyce:

Soudce, soud, civilní řízení

Název práce v anglickém jazyce:

Legal status of the judge in the Czech Republic

Abstract

The work deals with the topic „Legal status of the judge in the Czech Republic“. I chose the topic of the thesis because I consider the function of judge to be one of the vertices that can be achieved in the legal field. Everything related to this feature seems to be interesting and investigate. In addition, I consider the topic is important in society.

I had the opportunity to work as an assistant to two civil judges in the district court for two years and to look into the „court action“. During this time I came into contact with several judges, I attended several courts hearings.

The thesis is divided into 23 chapters. The beginning of the thesis is devoted to the historical development of the judiciary and to the related development of the position of a judge in the Czech Republic. Rendering in historical contexts is important for easier understanding of the influences they had and have an impact on today's legal status of a judge. From a historical point of view this helps to avoid potential mistakes from the past in the future.

The judiciary of the present is specified in the following chapters, which regulate the rules of the judiciary, the conditions for the establishment and exercise of the judge. The position of a judge carries with characteristic duties as well. A separate chapter is devoted to women's status as judges. The work is also devoted to the personality of the judge and professional ethics and the related status and function of judges, the conditions in which the judge is unfit for office, the reasons for the cessation of office, the system of courts, the internal organization of the courts and the appointment of the judge.

The Constitutional Court and the legal status of a judge of the Constitutional Court are given a separate chapter.

The center of my interest is also the responsibility of the judge for damages and his disciplinary, criminal and moral responsibility. Other topics are court officials and salary of judges.

An analysis of the judge's personality is outlined. The judge is a respected person in society. He should be a honored citizen who is guided by the principle of independence and impartiality and cares for continuing education.

The text of the work is completed with the legal status in force on 31 October 2017.

Keywords: judge, court, civil procedure